

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

Г. М. Шаповал

ВВЕДЕННЯ В СПЕЦІАЛЬНІСТЬ
(ВСТУП ДО ФАХУ)

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

*(для здобувачів денної та заочної форм навчання
спеціальності 071 – Облік і оподаткування)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2021

УДК 657(075.8)

Шаповал Г. М. Введення в спеціальність (Вступ до фаху) : конспект лекцій для здобувачів денної та заочної форм навчання спеціальності 071 – Облік і оподаткування / Г. М. Шаповал ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. – 154 с.

Автор

канд. екон. наук Г. М. Шаповал

Рецензент

Т. В. Момот, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Конспект лекцій складено з метою допомогти студентам спеціальності «Облік і оподаткування» під час підготовки до занять та заліку з курсу «Введення в спеціальність» («Вступ до фаху»).

Рекомендовано кафедрою фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту, протокол № 1 від 30.08.2017.

© Г. М. Шаповал, 2021

© ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ.....	4
1 Облік і оподаткування: головні поняття, сфера діяльності людей, галузь науки.....	6
1.1 Бухгалтерський облік – мова бізнесу.....	6
1.2 Професія бухгалтера.....	14
1.3 Аудиторська діяльність в Україні.....	31
1.4 Оподаткування.....	44
1.5 Аналіз господарської діяльності.....	51
1.6 Правове регулювання діяльності бухгалтерів і аудиторів ..	58
1.7 Ринок бухгалтерських та аудиторських послуг.....	71
2 Підготовка фахівців зі спеціальності «Облік і оподаткування» та їхній кар’єрний розвиток.....	96
2.1 Підготовка фахівців зі спеціальності «Облік і оподаткування» в ХНУМГ ім. О. М. Бекетова	96
2.2 Міжнародні стандарти освіти для професійних бухгалтерів	101
2.3 Кар’єрний розвиток і процес пошуку роботи.....	110
2.4 Професійна етика бухгалтерів і аудиторів.....	122
2.5 Професійні організації бухгалтерів і аудиторів.....	136
Список використаних джерел.....	151

ВСТУП

Введення в спеціальність (Вступ до фаху) – одна з базових дисциплін, що вивчаються студентами спеціальності 071 – Облік і оподаткування.

Мета вивчення дисципліни – сформувати уявлення про облік, аудит і оподаткування як систему знань і правильно зорієнтувати студента на подальше вивчення їхнього змісту. При цьому вирішується потрійне завдання: пояснити необхідну сукупність фахових знань, якими повинен оволодіти студент протягом навчання, дати пояснити вміння, якими повинен оволодіти бухгалтер чи аудитор для успішної роботи за фахом, і навички, які повинен здобути й освоїти бухгалтер чи аудитор для фахової роботи за певним рівнем кваліфікації.

Реалізація зазначеної мети вивчення дисципліни здійснюється шляхом формування у студентів розуміння про організаційно-методичні засади навчального процесу, головні етапи розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування, становлення їх як наук та професійної діяльності, принципи професій бухгалтера і аудитора та майбутню професійну діяльність.

Предмет вивчення дисципліни – організація навчального процесу за спеціальністю «Облік і оподаткування» та професійна діяльність бухгалтерів і аудиторів.

Завдання курсу:

- пояснити сутність бухгалтерського обліку та його значення для господарської діяльності, а також суміжних дисциплін, таких як аудит, оподаткування та аналіз господарської діяльності;

- пояснити організаційно-методичні засади навчального процесу, структурно-логічну схему та зміст навчальних планів, розподіл навчального часу студента за циклами дисциплін і рівнями підготовки;

- надати відомості про головні положення міжнародних стандартів освіти бухгалтерів, розкрити сутність програм підвищення кваліфікації бухгалтерів;

- надати відомості про найголовніші історичні етапи розвитку обліку, аудиту та оподаткування;
- надати розуміння про перелік посад, які можуть займати випускники, їх завдання, функціональні обов'язки, професійні знання та кваліфікаційні вимоги до таких працівників;
- розкрити й пояснити головні вимоги щодо професійної етики бухгалтерів і аудиторів;
- ознайомити з сучасним станом ринку бухгалтерських та аудиторських послуг;
- ознайомити зі структурою, функціями та сферами діяльності міжнародних і національних професійних організацій бухгалтерів і аудиторів;
- проаналізувати головні законодавчі положення з обліку й аудиту;
- з'ясувати сутність міжнародних і національних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності та Міжнародних стандартів аудиту.

1 ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ: ГОЛОВНІ ПОНЯТТЯ, СФЕРА ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДЕЙ, ГАЛУЗЬ НАУКИ

1.1 Бухгалтерський облік – мова бізнесу

Навчальні елементи. Бухгалтерський облік: сутність, ціль і роль у сучасному житті. Види бухгалтерського обліку. Організація та законодавче регулювання бухгалтерського обліку в Україні. Історія бухгалтерського обліку. Сучасний бухгалтерський облік.

Важко підтримувати розмову, якщо Ви не розумієте мови. Бухгалтерський облік називають мовою бізнесу, оскільки саме за допомогою бухгалтерського обліку ділові люди встановлюють мету, вимірюють результати й оцінюють діяльність підприємства.

Тобто бухгалтерський облік – це засіб, яким вимірюють і описують результати ділових операцій.

Мета бухгалтерського обліку полягає в забезпеченні інформації, необхідної користувачам для прийняття економічних рішень.

Бухгалтерський облік також дає особам, що приймають управлінські рішення інформацію про результати цих рішень.

Значення інформації бухгалтерського обліку для користувачів може бути проілюстровано у вигляді схеми на рисунку 1.1.

Для того щоб користувачі, які не є професійними бухгалтерами могли використовувати бухгалтерську інформацію ефективно, вони повинні зрозуміти:

1. Сукупність ділових операцій, описану в облікових звітах.
2. Припущення й техніку вимірів, які застосовуються в бухгалтерському процесі.

3. Як пов'язати бухгалтерську інформацію з рішеннями, що приймаються.

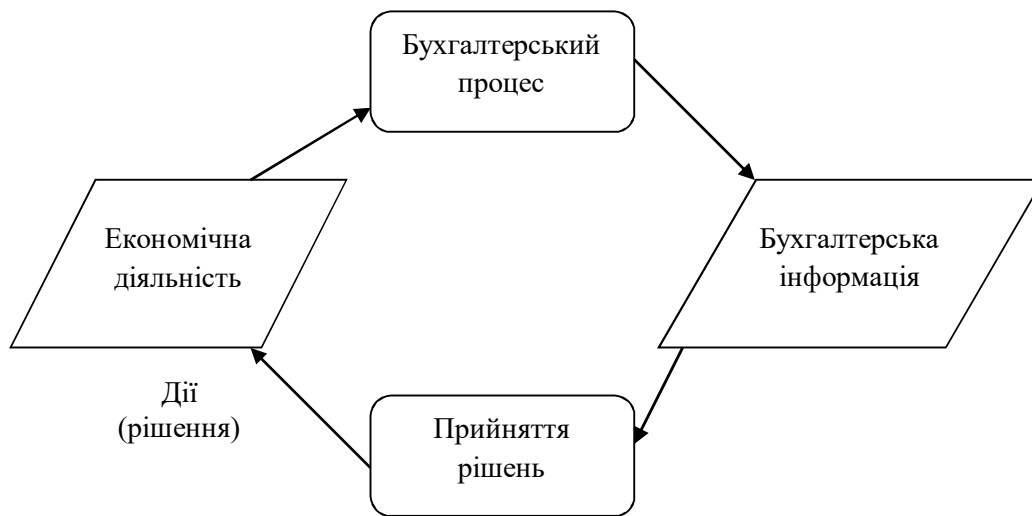

Рисунок 1.1 – Вхідна та вихідна інформація бухгалтерського процесу

Бухгалтерський облік включає такі види обліку:

1. Фінансовий облік, тобто інформація, що описує фінансові ресурси, зобов'язання і результати діяльності юридичної особи.

2. Управлінський облік, який передбачає розвиток і інтерпретацію бухгалтерської інформації для допомоги керівникам в управлінні бізнесом та переважно полягає в обліку витрат підприємства.

3. Податковий облік – це не тільки розрахунок податкових платежів та підготовка податкових звітів, а також – податкове планування.

В Україні ведення фінансової бухгалтерії є обов'язковим для всіх підприємств. Фінансовий облік ведеться в інтересах зовнішніх користувачів – органи податкової адміністрації, біржі, банки, інші фінансові інститути, постачальники та покупці, потенційні інвестори тощо, управлінський – внутрішніх, зокрема адміністрації, яка повинна за його даними приймати управлінські рішення. Фінансова бухгалтерія фіксує інформацію про поточні витрати у поелементному розрізі, а саме: прибутки підприємства, стан дебіторської та кредиторської заборгованості,

розміри фінансових інвестицій, стан джерел фінансування тощо.

На підставі отриманої у фінансовому обліку інформації формується фінансова звітність, яка відкрито публікується та не становить комерційної таємниці підприємства. Система формування фінансової звітності повинна бути прозорою, доступною для розуміння компетентними користувачами. Усі ці фактори зумовлюють чітку регламентацію структури, форми зовнішньої звітності підприємства, правил і принципів її складання.

Що стосується внутрішньої облікової системи на підприємстві, то питання про те, створювати її чи ні, зазвичай вирішує безпосередньо адміністрація.

Управлінський облік, на відміну від фінансового, – облік не фактичної величини майна, витрат та доходів, стану розрахунків та зобов'язань, а облік факторів, обставин та умов, що впливають на виробничо-господарську та фінансову діяльність підприємства. Його мета – надати інформацію для прийняття рішень з управління економікою підприємства та перевірити ефективність виконання прийнятих рішень.

У системі управлінського обліку насамперед відтворюється інформація про витрати. Вони групуються та класифікуються за видами та місцями виникнення, структурними підрозділами (відділами, секціями, складами), у яких відбувається споживання ресурсів. Дані управлінського обліку – комерційна таємниця, і не тільки для зовнішніх користувачів, але й для управлінського персоналу самого підприємства, що безпосередньо стосується вирішення певної проблеми.

Необхідність виокремлення даних управлінського обліку в самостійну систему обумовлюється посиленням вимог до зберігання комерційної таємниці діяльності підприємства, обставин, за яких приймаються ті чи інші рішення.

За даними управлінського обліку складається управлінська звітність, склад, терміни та періодичність подання якої визначаються підприємством

самостійно. Ця облікова система практично не регламентується законодавством.

Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення реєстрації фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження опрацьованих документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну, але не менше трьох років, несе власник або уповноважений ним орган (посадова особа), який керує підприємством відповідно до законодавства та установчих документів.

Керівник підприємства зобов'язаний створити необхідні умови для належного ведення бухгалтерського обліку, забезпечити неухильне виконання всіма підрозділами, службами та працівниками, причетними до бухгалтерського обліку, правомірних вимог бухгалтера щодо дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів. Керівник не може делегувати свою відповідальність будь-кому іншому, за винятком випадків, коли він самостійно не може виконувати свої обов'язки через хворобу, відпустку, тривале відрядження, ділову поїздку тощо. На період відсутності вся відповідальність покладається на його заступника, що має право першого підпису, незалежно від того, чи було це відображено в спеціальному нормативному акті підприємства чи ні.

Структура регулювання бухгалтерського обліку в Україні є такою:

- перший рівень (основа) – загальні положення Закону;
- другий рівень – Стандарти та План рахунків, що базуються на Законі, затверджені Мінфіном і зареєстровані в Міністерстві юстиції;
- третій рівень – накази та листи Мінфіну, що роз'яснюють, як застосовувати кожний Стандарт у тій чи іншій конкретній ситуації;
- четвертий рівень – внутрішні нормативні документи підприємства з питань бухгалтерського обліку.

Рання історія бухгалтерського обліку

Бухгалтерія бере свій початок із давніх днів людського господарства й цивілізації (шумери в Месопотамії та єгипетське Старе Королівство). Древня економічна думка Близького Сходу полегшила створення точних звітів про кількість і відносне значення сільськогосподарської продукції, методи, які були формалізовані в системах торгівлі й грошових системах до 2000 р. до н. е. Простий бухгалтерський облік згадують у християнській Біблії (Новий Завіт), у Книзі Метью, у Притчі Талантів. Ісламський Коран також згадує простий облік в торгівлі та кредитних операцій. У дванадцятому сторіччі нашої ери арабський автор Тайміян згадував у своїй книзі *Hisba* (буквально, «перевірка» або «обчислення») деталізовані системи обліку, які використовувались мусульманами вже в середині сьомого сторіччя нашої ери. Ця практика звітності була під впливом римлян і перських цивілізацій, з якими взаємодіяли мусульмани. Найдетальнішим прикладом, того що Тайміян забезпечив складну урядову систему обліку, є книга Умара, другого Халіфа Ісламу, у якій були зареєстровані всі доходи й виплати. Книга Умара була описана докладно різними Ісламськими істориками й використовувався правителями мусульман на Близькому Сході з модифікаціями й нововведеннями до падіння Османської імперії.

Лука Пачолі та народження сучасної бухгалтерії

Живописець *Лука Пачолі*, повне ім'я, якого Жакопо де Барбарі Лука Пачола (*Jacopo de' Barbari Luca Pacioli*) (1445 – 1517), також відомий як Чернець Лука дель Борго (*Luca dal Borgo*), вважається відповідальним за "народження" бухгалтерського обліку. Його *Summa de arithmetica, geometrica, proportioni i proportionalita* (Звід арифметики, геометрії, пропорцій і пропорційності; Венеція, 1494 р.), був підручником для

використання в абакських школах північної Італії, де вчилися сини торговців і майстрів. Це було резюме математичного знання його часу, що включало перший друкований опис методу зберігання рахунків, які венеціанські торговці використовували тоді, відомий як система обліку подвійної бухгалтерії. Хоча Пачолі шифрував, а не винайшов цю систему, він усюди вважається «батьком бухгалтерського обліку». Система, яку він видав, включала більшу частину періодичності обліку, яку ми знаємо сьогодні. Він описав використання журналів і бухгалтерських книг, і вважав, що людина не може заснути, поки її дебет не дорівнює кредиту. У його бухгалтерській книзі були рахунки активів (зокрема дебіторська заборгованість і матеріальні запаси), заборгованості, капіталу, доходів, і видатків – категорії рахунків, які відображаються в бухгалтерському балансі організації й звіті про прибутки й збитки, відповідно. Він продемонстрував заключні записи, які робляться в кінці року, й запропонував використовувати пробний баланс, щоб удосконалити та спростити ведення бухгалтерської книги. Його трактат також торкається широкого діапазону пов'язаних розділів від бухгалтерської етики до обліку витрат.

Сучасний бухгалтерський облік

Бухгалтерський облік – процес визначення, вимірювання та передачі економічної інформації так, щоб користувач інформації міг приймати економічні судження й рішення на її підставі.

Бухгалтерський облік – міра вимірювання фінансових операцій, які є передачею прав власності, оформлених договірними взаєминами. Не фінансові операції спеціально виключаються відповідно до принципів консерватизму та матеріальності.

Центром фінансового обліку сьогодні є подвійна бухгалтерська система. Ця система включає створення принаймні двох проводок для

кожної операції: дебет на одному рахунку, і відповідно кредит, на іншому рахунку. Сума всіх дебітів повинна завжди дорівнювати сумі всіх кредитів, забезпечуючи простий шлях для перевірки помилок. Ця система була вперше використана в середньовічній Європі, хоча були зроблені заяви, що ця система бере початок у Древньому Римі або Греції.

За твердженням критики стандартних методів звітності, ця система мало змінилася відтоді. Кожне покоління приймало певні види бухгалтерських реформ для того, щоб бухгалтерія була доречною для обліку головних фондів або виробничої потужності й відповідала їхньому часу. Проте це не змінило головні бухгалтерські принципи, які, як вважається, є незалежними від економіки як такої. Останнім часом розбіжність бухгалтерського обліку та економічних принципів призвела до спірних реформ, аби зробити фінансові звіти більш відповідними економічній дійсності.

Критичні підходи, такі як, наприклад, соціально обумовлений бухгалтерський облік, ставлять проблеми перед традиційним бухгалтерським обліком, зокрема фінансовим, щодо надання вузького відображення взаємодії між суспільством і організаціями, і у такий спосіб штучно змінюють предмет бухгалтерського обліку. Соціальний бухгалтерський облік зокрема переконує, що, організації повинні давати звіт про соціальний і екологічний вплив їхньої економічної діяльності. Тому бухгалтерський облік повинен не лише охопити описи виключно економічних подій і виражатись у фінансових термінах, а з метою розширення діяльності й кількості акціонерів його предмет має виходити за межі відображення фінансового успіху.

Питання для самоконтролю:

1.Що таке бухгалтерський облік та яке його значення в господарській діяльності підприємства?

2. Які є види бухгалтерського обліку?
3. У чому полягає різниця між фінансовим та управлінським обліком?
4. Хто є користувачами інформації фінансового та управлінського обліку?
5. Які головні рівні законодавчого регулювання бухгалтерського обліку?
6. Хто відповідальний за організацію бухгалтерського обліку на підприємстві?
7. У чому полягає організація бухгалтерського обліку?
8. Чим характеризується облік Стародавнього світу?
9. Чим знаменне для розвитку обліку ім'я Л. Пачолі?
10. Які риси притаманні сучасному етапу розвитку бухгалтерського обліку в Україні?

1.2 Професія бухгалтера

Навчальні елементи. Герб бухгалтерів. Кваліфікаційні вимоги до бухгалтерів. Обов'язки бухгалтера. Права бухгалтера. Організація роботи бухгалтерії. Відповідальність бухгалтера.

Перш ніж перейти до опису професії бухгалтера, кваліфікаційних вимог та обов'язків, необхідно відмітити, що професія бухгалтера хоча і є досить складною (для того щоб оволодіти нею, необхідно зрозуміти особливості обліку, їх недостатньо просто завчити), проте можна бути впевненим, що оволодівши цією професією, Ви завжди будете затребувані на ринку праці, оскільки без бухгалтера та без бухгалтерського обліку неможлива діяльність будь-якого підприємства.

Головні цінності професії бухгалтера відображаються на гербі бухгалтерів (рис. 1.2). Він був розроблений у 1944 р. французьким ученим Ж. Дюмарше, а двома роками пізніше затверджений міжнародним конгресом бухгалтерів як інтернаціональна емблема працівників рахівництва.

Рисунок 1.2 – Герб бухгалтерів

Фігури в центральній частині герба мають таке значення:

– сонце – бухгалтерський облік, освітлює господарську діяльність;

- ваги – баланс;
- крива Бернуллі – один раз виникнувши, бухгалтерський облік буде існувати вічно.

Український переклад девізу на гербі: «Знання, сумління, незалежність».

Сьогодні професія бухгалтера набула неабиякої суспільної значущості. Вірно підкреслити, що без бухгалтера не існуватиме підприємство. У наш час, коли економіка бурхливо розвивається, кожна поважна установа потребує висококваліфікованого спеціаліста. Без перебільшення можна стверджувати, що бухгалтер – це партнер керівника, його права рука. Від його кваліфікації, освіченості, відповідальності й професіоналізму часто залежить прибуток і доля персоналу, а то і всієї компанії загалом.

Можливим місцем роботи випускників, які навчаються за спеціальністю «Облік та оподаткування», можуть бути такі:

- вітчизняні й спільні підприємства всіх форм власності, філії та представництва міжнародних компаній;
- фінансові компанії (банки, страхові компанії, інвестиційні компанії, пенсійні фонди тощо);
- податкові органи;
- аудиторські компанії;
- фондові й товарні біржі;
- державні органи виконавчої та законодавчої влади всіх рівнів;
- науково–дослідні інститути, навчальні заклади з економічної освіти, консультаційні центри.

До головних посад випускників за спеціальністю «Облік і оподаткування» згідно з Довідником кваліфікаційних характеристик професій працівників, затвердженим наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 29 грудня 2004 р. № 336, належать

конторський службовець (бухгалтерія), рахівник, обліковець із реєстрації бухгалтерських даних, касир (на підприємстві, в установі, організації), бухгалтер, економіст із бухгалтерського обліку та аналізу господарської діяльності, бухгалтер-ревізор, аудитор, бухгалтер (із дипломом спеціаліста), головний бухгалтер.

На підставі Довідника кваліфікаційних характеристик професій з урахуванням вимог діючого законодавства України роботодавець розробляє та затверджує посадові інструкції, враховуючи конкретні задачі й обов'язки, функції, права та відповідальність працівників цих груп і особливості штатного розкладу.

Необхідно зазначити, що положення Довідника кваліфікаційних характеристик професій мають винятково рекомендаційне значення (Довідник не зареєстрований у Міністерстві Юстиції, а відповідно не є нормативним документом), тому керівник має право самостійно оцінювати кваліфікацію кандидата на посаду бухгалтера. Інакше кажучи, відсутність у бухгалтера диплома не забирає в нього право займати цю посаду.

Але і керівнику, і бухгалтеру цікаво знати про те, якими кваліфікаційними характеристиками має володіти бухгалтер відповідно до вимог Довідника кваліфікаційних характеристик професій. Вимоги до знань та обов'язків бухгалтерів відповідно до Довідника кваліфікаційних характеристик професій відображено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.2 показує необхідний рівень знань, якими має володіти бухгалтер відповідно до Довідника кваліфікаційних характеристик професій.

Кваліфікаційні вимоги, що пред'являються Довідником кваліфікаційних характеристик професій до бухгалтерів відображено на рисунку 1.3.

Таблиця 1.1 – Вимоги до знань та обов'язків бухгалтера відповідно до Довідника кваліфікаційних характеристик професій

Професія	Завдання і обов'язки
1	2
Головний бухгалтер	Забезпечує ведення бухгалтерського обліку
	Організує роботу бухгалтерської служби
	Вимагає від всіх підрозділів надання до обліку первинних документів і дотримання порядку їх оформлення
	Забезпечує складання фінансової звітності підприємства та її пред'явлення у відповідні строки
	Приймає участь у підготовці й наданні інших видів періодичної звітності
	За узгодженням з власником забезпечує перерахування податків
	Здійснює контроль за веденням касових операцій
	Приймає участь у проведенні інвентаризації
	Забезпечує перевірку стану бухгалтерського обліку у філіалах, відділеннях, підрозділах
	Організує підготовку пропозицій для власника підприємства з питань облікової політики, вибору форми бухгалтерського обліку та інших
	Керує спеціалістами бухгалтерського обліку
Бухгалтер із дипломом спеціаліста	Самостійно і в повному обсязі веде облік
	Забезпечує повне, достовірне відображення інформації
	Надає в банківські установи документи для перерахування коштів
	Приймає участь у проведенні інвентаризації
	Готує дані для включення їх у фінансову звітність, складає окремі її форми
	Забезпечує оформлення підготовлених документів
	Приймає участь у підготовці пропозицій з вдосконалення управлінського обліку та правил документообігу
	Забезпечує функцію збереження майна
Бухгалтер без диплому спеціаліста	Самостійно складає або приймає в облік первинні документи, систематизує інформацію, готує попередні розрахунки
	Нараховує заробітну платню
	Приймає участь у проведенні інвентаризації
Бухгалтер-ревізор	Здійснює документальні ревізії господарсько-фінансової діяльності підприємства
	Своєчасно оформляє результати ревізії
	Надає оперативні вказівки керівникам об'єкта, що перевіряється з усунення виявлених порушень та недоліків
	Контролює достовірність обліку поступаючих коштів
	Приймає участь у розробці та здійсненні заходів спрямованих на підвищення ефективності використання фінансових коштів
	Контролює діяльність робітників з організації ведення бухгалтерського обліку та звітності

Продовження таблиці 1.1

1	2
Касир	Здійснює операції, обумовлені прийманням та видачою грошових коштів
	Отримує в установах банку готівку
	Перевіряє наявність і достовірність підпису головного бухгалтера
	Повертає документи в бухгалтерію для відповідного оформлення
	Підписує прибуткові касові ордери та видаткові документи
	Видає квитанції
	Випишує видаткові касові ордери
	Щоденно виводить залишок грошових коштів і передає в бухгалтерію підприємства звіт касира
	Виконує обов'язки з контролю за збереженням грошових коштів та цінних паперів у касі
Бухгалтер–обліковець	Перевіряє отримані первинні документи та систематизує їх
	Готує попередні звіти
	Готує дані й форми для розрахункових операцій
	Здійснює реєстрацію документів бухгалтерського обліку
	Комплектує документи після їх обробки
	Передає документи на збереження в структурні підрозділи

Таблиця 1.2 – Рівень знань бухгалтера відповідно до Довідника кваліфікаційних характеристик професій

Професія	Повинен знати
1	2
Головний бухгалтер	Закони України, укази президента України, постанови, розпорядження, рішення КМУ, НБУ, Державної податкової адміністрації України з питань правових основ регулювання господарської діяльності підприємства
	Положення бухгалтерського обліку та інші нормативно-правові акти Міністерства фінансів України з порядку ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, а також методичні документи Міністерства та інших центральних органів виконавчої влади з питань галузевих особливостей застосування положень бухгалтерського обліку
	Головні технології виробництва продукції, порядок оформлення операцій та організації документообігу за розділами обліку, форми й порядок розрахунків, порядок прийому, зарахування на баланс, зберігання та витрачання грошових коштів, товарно-матеріальних та інших цінностей, правила проведення інвентаризації активів і зобов'язань
	Економіку, організацію виробництва, праці й управління, податкову справу, основи цивільного права, трудове, фінансове, господарське законодавство

Продовження таблиці 1.2

1	2
Бухгалтер із дипломом спеціаліста	Нормативні, методичні та інші матеріали з організації та ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності
	Облікову політику
	Систему реєстрів обліку
	Правила документообігу й технологію обробки облікової інформації на підприємстві
	План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій; систему та форми управлінського обліку, звітності й контролю
Бухгалтер без диплому спеціаліста	Нормативні, методичні та інші матеріали з організації та ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності
	Облікову політику
	Систему реєстрів обліку
	Порядок і способи реєстрації інформації, правила документообігу та технологію обробки облікової інформації на підприємстві
	План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій; систему та форми управлінського обліку, звітності й контролю
Бухгалтер-ревізор	Законодавчі акти, постанови, розпорядження, накази, методичні та інші нормативні матеріали з організації та ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності
	Форми та методи бухгалтерського обліку й аналізу господарської діяльності на підприємстві
	Порядок проведення документальних ревізій і перевірок із правильного ведення бухгалтерського обліку майна, зобов'язань і господарських операцій
	Організацію документообігу та порядок документального оформлення й відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій, обумовлених з рухом головних засобів, товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів; план і кореспонденцію рахунків, фінансове та господарське законодавство
	Економіку, організацію виробництва, праці й управління; ринкові методи господарювання
	Правила експлуатації обчислювальної техніки
	Трудове законодавство
Касир	Правила документообігу та технологію обробки облікової інформації на підприємстві
	Нормативно-правові акти з ведення касових операцій, обліку цінних паперів
	Правила експлуатації обчислювальної техніки
Бухгалтер-обліковець	Нормативні, методичні та інші інструктивні матеріали з організації та ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності
	Основи облікової політики, систему реєстрів бухгалтерського обліку, порядок і способи реєстрації інформації
	Правила документообігу та технологію обробки облікової інформації на підприємстві
	Систему та форми управлінського обліку, звітності й контролю

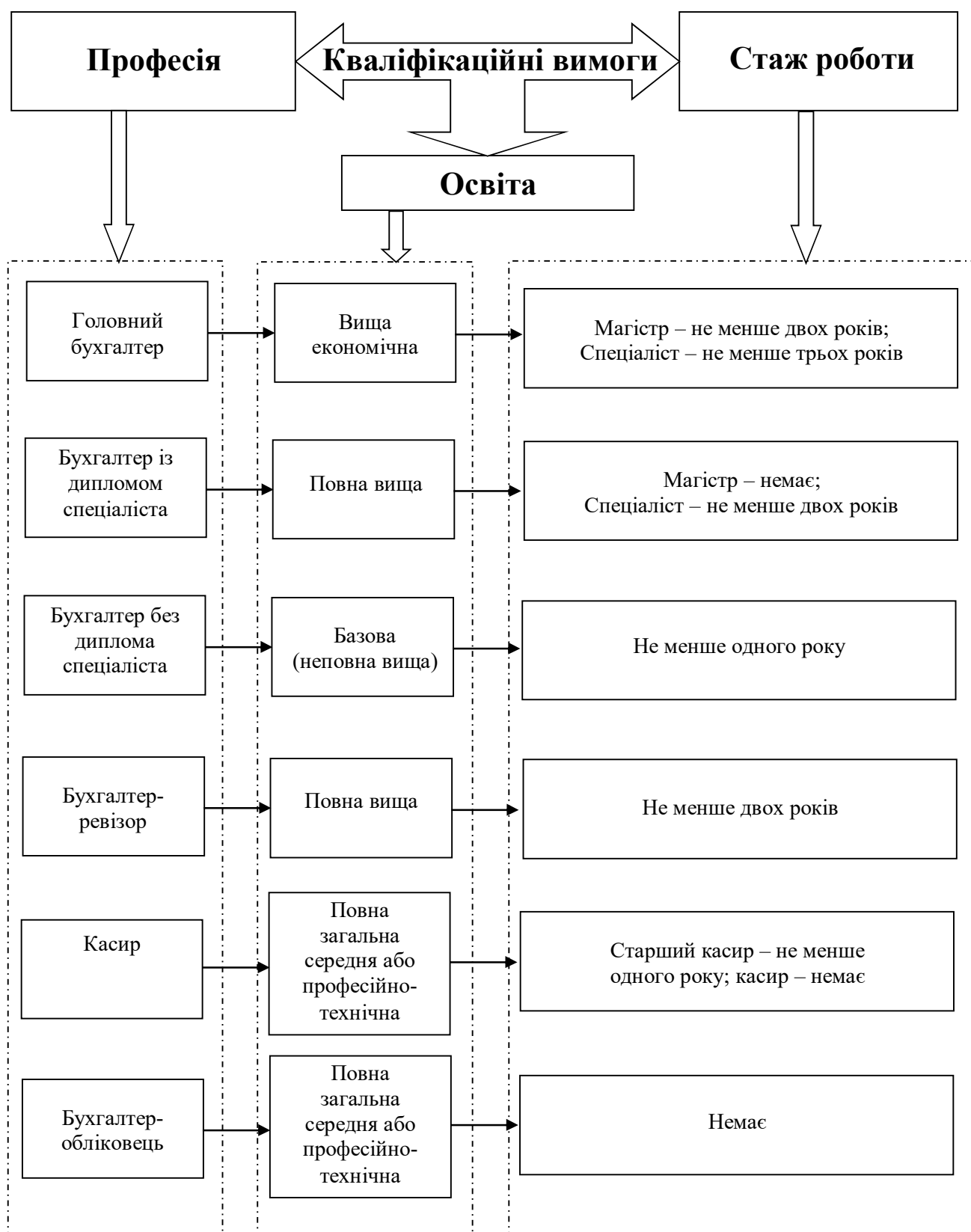

Рисунок 1.3 – Кваліфікаційні вимоги до бухгалтерів відповідно до Довідника кваліфікаційних характеристик професій

Коло обов'язків бухгалтера обмежене нормами діючого законодавства. Відповідно до п. 7 ст. 8 Закону про бухгалтерський облік головний бухгалтер чи особа, на яку покладено ведення бухгалтерського обліку на підприємстві:

- забезпечує дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних принципів бухгалтерського обліку, складання та подання у встановлені строки фінансової звітності;

- організовує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій;

- приймає участь в оформленні матеріалів, пов'язаних із нестачею й поверненням витрат за такими нестачами, крадіжками та псуванням активів підприємства;

- забезпечує перевірку стану бухгалтерського обліку в філіалах, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах підприємства.

Як і на будь-якого іншого працівника, на бухгалтера поширюються права, гарантовані Конституцією України (право на працю, яку він вільно вибирає та на яку погоджується; право на відповідні, безпечні та здорові умови праці; на заробітну плату, не нижчу визначеної законом; право на своєчасне отримання винагороди за працю; захист від незаконного звільнення) та Кодексом законів про працю України (право на відпочинок, право на безпечні та здорові умови праці, право на матеріальну допомогу у разі хвороби чи часткової втрати працездатності, право на звернення до суду при вирішенні трудових спорів).

Що стосується посадових прав бухгалтера, то можна виокремити такі:

- не приймати до виконання й оформлення документи з операцій, що порушують діюче законодавство та встановлений порядок прийому,

оприбуткування, зберігання та використання засобів, обладнання, матеріальних та інших цінностей;

- давати підлеглим йому співробітникам і службовцям доручення, завдання за низкою питань, що входять у його функціональні обов'язки;

- контролювати своєчасне виконання задач і доручень підлеглими співробітниками;

- вимагати й отримувати необхідні документи, що стосуються діяльності бухгалтера;

- вступати у відносини з підрозділами сторонніх організацій для вирішення оперативних питань виробничої діяльності, що належать до компетенції бухгалтера;

- представляти інтереси підприємства в сторонніх організаціях з питань, що належать до компетенції бухгалтера;

- знайомитись з проектами рішень керівників підприємства, що стосуються його діяльності;

- у межах своєї компетенції сповіщати керівнику про всі виявлені недоліки в діяльності підприємства та вносити пропозиції щодо їх усуненню;

- залучати спеціалістів усіх структурних підрозділів для вирішення покладених на нього задач;

- вимагати у керівників підприємства співпраці для вирішення своїх посадових обов'язків.

Для розуміння організації праці бухгалтера важливо уявляти «бухгалтерський ланцюг», тобто маршрут руху облікової інформації. Облікова інформація в системі економічної інформації охоплює в середньому 88 – 90 % і відображає господарські процеси у вигляді натуральних, трудових і вартісних показників. Складниками облікової інформації є бухгалтерські, звітно–статистичні й оперативні дані.

Первинний документ – це письмовий документ, який містить відомості про господарську операцію та підтверджує її здійснення. Інформація, що міститься у первинних документах, систематизується в регістрах синтетичного й аналітичного обліку через подвійний запис їх на взаємопов’язаних рахунках бухгалтерського обліку.

Обліковий регістр – це письмовий документ, який містить накопичені й згруповані за певними однорідними ознаками дані первинних документів. На підставі облікових регістрів складають бухгалтерську звітність.

Звітність – це підсумкова документація, яку складають на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів. Отже, бухгалтерська звітність є способом передачі інформації користувачам. Форми й зміст бухгалтерської звітності залежать від потреб конкретних користувачів. З урахуванням цього розрізняють такі види звітності: фінансова, податкова, статистична та внутрішня (управлінська). Хоча ці види бухгалтерської звітності слугують різним цілям, для їх складання використовують одну базу даних – первинні документи та облікові регістри.

Правильно організований бухгалтерський облік – запорука успішного ведення господарської діяльності. Загалом процес організації будь-якої з ділянок обліку – дуже складна робота.

На сучасному етапі розвитку суспільства до організації роботи працівників обліку ставляться такі вимоги:

- комплексний підхід;
- використання нагромадженого багатства наукових знань, пов’язаних з працею цих людей;
- поглиблення поділу й кооперації праці;
- чітке обслуговування та своєчасна підготовка робіт;

– створення сприятливих умов для виявлення здібностей кожного працівника у підвищенні своєї кваліфікації та продуктивності праці.

Наукова організація праці має на меті:

– строго регламентувати обов'язки й відповідальність кожного працівника, усувати в їхній роботі невластиві функції та паралелізм, розумно поєднувати працю різних виконавців;

– передбачати комплексне планомірне вирішення всіх питань організації праці;

– урахувати все передове в певній галузі знань.

Організація бухгалтерського обліку на підприємстві є в компетенції його власника (учасників) або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до чинного законодавства та установчих документів. Це означає, що власник (власники) або виконавчий орган (посадова особа), який здійснює керівництво підприємством, відповідає за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності впродовж встановленого терміну (але не менше трьох років).

Керівник підприємства зобов'язаний створити необхідні умови для правильного ведення бухгалтерського обліку, забезпечити неухильне виконання всіма підрозділами, службами й працівниками, причетними до бухгалтерського обліку, правомірних вимог бухгалтера щодо дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів.

Навіть за умови ідеально розробленої структури бухгалтерської служби все таки потрібно слідкувати за тим, щоб працівники не були перевантажені, ефективно використовували робочий час, повністю відновлювали сили за період відпочинку. Позитивний клімат у трудовому колективі сприятиме підвищенню ефективності, якості праці.

Під організацією праці людей, зайнятих бухгалтерським обліком, розуміють поділ, кооперування та нормування праці, а також організаційну побудову бухгалтерської служби й формування організаційних регламентів.

Поділ праці займає провідне місце в організації праці облікових працівників. Сутність поділу праці в галузі бухгалтерського обліку означає розчленування облікового процесу на окремі процеси, виділення їх у самостійні види роботи (спеціалізацію), відокремлення виконавців визначених ділянок і видів робіт. Цей поділ має відповідати сучасним умовам роботи, насамперед технічному рівню озброєності праці, рівню культури виробництва й самого працівника. Форма поділу праці має сприяти зниженню трудових і матеріальних витрат, підвищенню її змістовності, усуненню монотонності, зменшенню стомлюваності й стимулюванню зростання продуктивності. Під час вирішення питань поділу праці потрібно враховувати індивідуальні особливості працівників, а також можливість сприйняття та переробки ними інформації з використанням технічних засобів і обчислювальної техніки.

Наступним елементом організації роботи бухгалтерської служби є кооперування праці. Кооперацією праці називають поєднання трудової діяльності працівників обліку для досягнення спільної мети. Кооперація облікової роботи є результатом її поділу. Чим глибший поділ праці, тим ширше її кооперування, тим зручніше розчленування цих робіт і процесів, тим більше безпосередніх виконавців потрібно об'єднати. Головне завдання впровадження раціональних форм кооперації праці полягає у помірному встановленні зв'язків між виконавцями, розширенні діапазону діяльності, забезпеченні взаємозамінності працівників і суміщенні ними функцій.

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підприємству надано можливість самостійно обирати одну з чотирьох форм організації бухгалтерського обліку:

- введення до штату підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером;

- користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець, який здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи;

- ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою;

- самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником підприємства. Ця форма організації бухгалтерського обліку не може застосовуватися на підприємствах, звітність яких повинна оприлюднюватися.

Традиційно відповідальність працівника підприємства за допущені ним порушення розглядається в таких ракурсах:

- дисциплінарна;
- матеріальна;
- адміністративна;
- кримінальна.

Бухгалтер – не виняток. До нього також застосовні ці види відповідальності.

Дисциплінарна відповідальність

Цей вид відповідальності передбачено Кодексом законів про працю України. Стаття 147 цього документа встановлює заходи відповідальності за порушення трудової дисципліни у вигляді догани чи звільнення.

Що саме розуміється під порушенням трудової дисципліни? Трудова дисципліна – це форма суспільного зв'язку людей у процесі виконання ними трудових функцій з обов'язковим підкоренням учасників

визначеному розпорядку. Трудова дисципліна вводить особу в певний стереотип поведінки, прийнятий і підтримуваний певним колективом. Наприклад, бухгалтер порушив трудову дисципліну, за що йому було винесено догану.

Якщо протягом року з моменту накладення такого дисциплінарного стягнення бухгалтер не порушуватиме трудову дисципліну, вважається, що він не притягався до дисциплінарної відповідальності. Якщо ж рік не закінчився, а цей бухгалтер знову завинив, керівник має право звільнити його.

Потрібно мати на увазі, що дисциплінарна відповідальність поширюється на всіх працівників – чи то бухгалтер, чи то двірник. Однак посада головного бухгалтера та його заступників – відповідальна. Тому не дивно, що про розірвання трудового договору з ними має свої особливості – це можна зробити у разі одноразового грубого порушення ними трудових обов'язків.

Якщо в діях працівника не вбачається вина, притягати його до дисциплінарної відповідальності неможливо. Наприклад, бухгалтер не здав своєчасно звіт унаслідок хвороби. У цьому разі його вини немає (про відповідальність керівника тут не йдеться).

Матеріальна відповідальність

Бухгалтер не є матеріально відповідальною особою (якщо, звичайно, він не виконує функцій, наприклад, касира). Його посада не передбачає виконання робіт, безпосередньо обумовлених зі зберіганням, обробленням, продажем (відпуском), перевезенням чи застосуванням у процесі виробництва переданих йому цінностей. Отже, із ним не можна укласти договір про повну матеріальну відповідальність.

Отже, до бухгалтера можна застосувати відповідальність тільки в межах середньомісячного заробітку. Так, за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації під час виконання трудових обов'язків

(наприклад, необґрунтовані грошові виплати), працівники, із вини яких заподіяно шкоду, несуть матеріальну відповідальність у розмірі прямої дійсної шкоди, але не більше свого середнього місячного заробітку.

Водночас у деяких випадках бухгалтера може бути притягнуто до повної матеріальної відповідальності, але це вже в межах кримінального права.

Кримінальна відповідальність

Підставою для кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння (дії, бездіяльності), яке містить склад злочину, передбаченого Кримінальним кодексом. Особа вважається винною тільки за вироком суду.

Слідча й судова практика показує, що стосовно працівників бухгалтерії (головного бухгалтера, бухгалтера) найчастіше порушуються, розслідуються та розглядаються справи за такими статтями:

- стаття 212 «Ухилення від сплати податків, зборів, інших обов’язкових платежів»;
- стаття 364 «Зловживання владою або службовим становищем»;
- стаття 367 «Службова недбалість».

Зловживання владою або службовим становищем – це умисне, із корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб використання посадовою особою влади або службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало шкоди (у певному розмірі) охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам окремих юридичних осіб.

Службова недбалість – це невиконання або неналежне виконання посадовою особою своїх службових обов’язків через несумлінне до них ставлення, що заподіяло шкоди (у певному розмірі) охоронюваним

законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб.

Адміністративна відповідальність

Адміністративним правопорушенням визнається протиправна, винна (умисна чи необережна) дія або бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права та свободи громадян, на встановлений порядок управління та за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративна відповідальність реалізується через накладання штрафів. Адміністративний штраф за разове порушення може бути накладений не пізніше ніж через два місяці після вчинення, за триваюче – два місяці від дня виявлення.

Розглянемо головні адміністративні санкції, що безпосередньо чи опосередковано стосуються бухгалтера.

Адміністративна відповідальність – найпоширеніший вид відповідальності серед бухгалтерів.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте герб бухгалтерів та історію його появи.
2. Назвіть можливі місця роботи випускників, які навчаються за спеціальністю «Облік та аудит».
3. Розкрийте завдання, обов'язки, професійні знання й кваліфікаційні вимоги до обліковців з реєстрації бухгалтерських даних.
4. Розкрийте завдання, обов'язки, професійні знання й кваліфікаційні вимоги до касирів.
5. Розкрийте завдання, обов'язки, професійні знання й кваліфікаційні вимоги до бухгалтерів.
6. Розкрийте завдання, обов'язки, професійні знання й кваліфікаційні вимоги до бухгалтерів-ревізорів.

7. Розкрийте завдання, обов'язки, професійні знання й кваліфікаційні вимоги до бухгалтерів (із дипломом спеціаліста).
8. Розкрийте завдання, обов'язки, професійні знання й кваліфікаційні вимоги до головних бухгалтерів.
9. Охарактеризуйте сучасні вимоги до бухгалтерів.
10. Визначте головні трудові права бухгалтерів. Якими документами вони регламентуються?
11. Визначте посадові права бухгалтерів. Якими документами вони регламентуються?
12. Які додаткові посадові права має головний бухгалтер порівняно з бухгалтером?
13. Дайте визначення складників облікової інформації.
14. Охарактеризуйте вимоги до організації роботи працівників обліку.
15. Назвіть види відповідальності бухгалтера та розкрийте їхню сутність.

1.3 Аудиторська діяльність в Україні

Навчальні елементи. Аудит: поняття, мета, типи та головні завдання. Історія виникнення аудиту. Сучасний аудит. Головні вимоги до фахівців з аудиту та законодавче регулювання аудиту в Україні.

Яку гарантію мають користувачі звітності, що фінансові звіти, представлені керівниками, забезпечують повну й надійну картину фінансового становища компанії й операційних результатів? Значною мірою ця гарантія забезпечується перевіркою фінансових звітів компанії, що виконується аудиторською фірмою. Аудитори є експертами в сфері фінансової звітності й незалежними від компанії, що складає фінансові звіти.

Аудит – це перевірка фінансових звітів компанії, що проводиться для встановлення «справедливості» звітів.

Бухгалтери й аудитори використовують термін «справедливий» в описі фінансових звітів, які надійні й повні, відповідають загальноприйнятим принципам бухгалтерського обліку, і не вводять в оману.

Як частина аудиту, сертифіковані аудитори досліджують якість внутрішньої структури контролю компанії, рахують або досліджують активи компанії, і збирають докази як всередині компанії, так і з зовнішніх джерел. Спираючись на це детальне дослідження, фірма сертифікованих аудиторів виражає свою професійну думку щодо справедливості фінансових звітів. Ця думка, названа звітом аудиторів, супроводжує фінансові звіти, що надаються користувачам за межами організації. Аудитори не гарантують точність фінансових звітів, вони тільки виражають свою експертну думку щодо їхньої достовірності.

Першими державами, у яких виник аудит, вважаються Єгипет, Вавилон, Рим і Греція. У цих державах становлення аудиту припадає на 3 тисячоліття до нашої ери. У той період головною метою діяльності аудиторів, які за своїм статусом були казначейськими чиновниками, був контроль рахівництва у володіннях (провінціях).

Специфічні риси розвитку економічних відносин у вище згаданих країнах призвели до розмежування господарського (приватного) і державного контролю.

Господарський контроль був найбільше поширеним у Греції і Римі. В інших країнах панував державний контроль.

Важливим досягненням розвитку аудиту в стародавньому світі вважається розмежування обліку й аудиту як контрольного процесу за веденням обліку. Таке розмежування почало проявлятися приблизно у першому столітті до нашої ери. У цей самий період виникають посади, що є прообразами сучасних аудиторів – куратори, прокуратори, квестори.

Епоха Середньовіччя характеризується сповільненням розвитку аудиту. Після розпаду Римської імперії аудит продовжував розвиватися у Венеції, Флоренції, Генуї. Передумовами розвитку аудиту було розширення зовнішньої торгівлі цих країн. Головною метою аудиторів виступало контролювання правильності ведення обліку, тобто найбільше поширеним був господарський контроль. В Європі аудит на той період ще не здобув широкого застосування, тільки у Франції та Англії почала формуватися система аудиту, головною метою якого був контроль сплати податків, формування та витрачання державних коштів, тобто державний контроль.

Відродження стало епохою масштабного розвитку аудиту. Особливо стрімко розвивався аудит в Італії. Розмежування приватного та державного контролю поглибилось: якщо раніше в різних країнах панував той чи

інший вид контролю, то в цей період в Італії вони почали рівноправно функціонувати.

Велику роль у розвитку аудиту відіграла Великобританія. Перші згадки про аудит у Великобританії датуються IX ст. нашої ери. Але тільки в XIII ст. аудит тут набуває державного визнання, що підтверджується виданням у 1285 р. першого в світі законодавчого акту, який регламентував аудиторську діяльність. Відтоді починається становлення незалежного аудиту в сучасному його розумінні, який базується на принципах обережності, чесності й компетентності. Аудиторська діяльність полягала в перевірці фінансових записів.

Події, що відбувалися з початку XVI ст. в світі, істотно вплинули на розвиток аудиту. Ця дата визначена довільно, але вона найточніше відображає стан «перелому» у загальній економічній ситуації. Однією з причин цього було відкриття Америки і, як наслідок, збільшення обсягу товарів, капіталу, робочої сили в загальносвітовому масштабі. Інша причина – 1494 р. вважається датою заснування вчення про подвійний запис (Лука Пачолі).

Мета та прийоми аудиту в період 1500–1860 рр. не зазнали змін і полягали у виявленні помилок і перевірці чесності осіб, відповідальних за податкові платежі. Водночас істотно підвищилося значення аудиту, оскільки відбулося розділення між власниками підприємства: керівниками й інвесторами. Акціонерам не тільки була потрібна гарантія збереження капіталу, але й отримання дивідендів. Тільки аудитор міг дати висновок про правильність і об'єктивність перевіреної фінансової звітності та про вірогідність продовження діяльності підприємства найближчим часом. Прийшло розуміння необхідності й важливості існування системи внутрішнього контролю. Причиною, за якою датою закінчення цього періоду вважається 1860 р., з'явилося те, що Кримська війна викликала

певні зміни в економіці всіх країн, що призвело до зміни мети й прийомів аудиту.

Значним поштовхом у розвитку фінансово–господарського контролю в світі, а отже, і професії аудитора було зародження капіталістичного способу виробництва. Період 1860 – 1905 рр. відрізняється бурхливим економічним зростанням. Величезні за своїми масштабами операції призвели до створення корпорацій. Цей період відзначений появою консолідованого балансу (1904 р.). Усе це підвищувало роль і значення інституту аудиторства. Була визнана необхідність внутрішнього контролю.

Але йому відводилася роль органу, який брав участь не в перевірці й виявленні помилки, а в створенні єдиної стандартної системи обліку. Головний акцент був спрямований на систему контролю грошових потоків. Оскільки і облікова система, і організаційна структура зазнали значних змін у бік посилення, то й аудитори могли вже застосовувати прийоми вибірки. Тестування стало використовуватися тільки в останні десятиріччя XIX ст. В умовах швидкозростаючого виробництва аудитор більше не міг перевіряти кожен операцію величезної корпорації.

Аж до 1905 р. обмежувальним чинником обсягу тестування були зміни й нововведення в системі обліку й внутрішнього контролю. Мета аудиту тоді полягала у виявленні різноманітних помилок навмисного характеру. Історично головним центром розвитку аудиту стали Великобританія та США.

Починаючи з середини XIX ст., коли капіталістичний тип виробництва почав домінувати у країнах Європи та Північної Америки, реальні власники підприємств (акціонери, пайовики, засновники) майже повністю перестали брати участь в управлінні, яке було передано найманим працівникам – професійним менеджерам. Відразу почалися конфлікти інтересів: власники прагнули не тільки зберегти, а й примножити власність, а менеджери намагалися самі перейти до категорії

власників, часто використовуючи надані їм можливості на шкоду своїм роботодавцям. Зрозуміло, що у цьому конфлікті власники мали законне право вимагати від менеджерів продуктивної праці й сумлінного виконання обов'язків, але реально контролювати їх не могли. Тому виникла ідея запрошувати висококваліфікованих і незалежних працівників (насамперед бухгалтерів), які могли б надавати об'єктивну інформацію про реальне збереження активів підприємства, величину прибутку тощо.

Отже, аудиторі стали інструментом реалізації контролю власника за діяльністю найманого персоналу, результати якої формально відображалися у показниках публічної фінансової звітності.

Різні примітивні форми контролю існували і за первіснообщинного, рабовласницького й феодального ладу. Історія ж виникнення аудиту обумовлюється розвитком капіталізму та ринкових відносин.

Відокремлення власників від безпосереднього управління власністю стало важливою передумовою розвитку аудиту і створення інститутів професійних бухгалтерів і аудиторів.

Більшість учених світу визнають, що офіційною датою виникнення незалежного аудиту в сучасному його значенні є 23 жовтня 1854 р. Саме тоді Спілці бухгалтерів Единбурга був наданий статус королівської, її членам присвоєно звання «привілейованих бухгалтерів». Спілка бухгалтерів Единбурга налічувала 180 членів, Інститут бухгалтерів та експертів Глазго – 144, Спілка бухгалтерів Абердіно – 224.

Шотландська бухгалтерська практика стала широко популярною у світі, уже до початку ХХ ст. було створено 12 організацій професійних бухгалтерів: 1854 р. – Спілка бухгалтерів Единбурга, 1855 р. – Інститут бухгалтерів та експертів Глазго, 1867 р. – Спілка бухгалтерів Абердіно, 1870 р. – Інститут привілейованих бухгалтерів Англії та Уельсу, 1880 р. – Інститут привілейованих бухгалтерів Канади, 1886 р. – Інститут привілейованих бухгалтерів Австралії, 1887 р. – Спілка бухгалтерів

Австралії, 1887 р. – Американський інститут дипломованих громадських бухгалтерів, 1888 р. – Інститут привілейованих бухгалтерів Ірландії, 1891 р. – Привілейована асоціація дипломованих бухгалтерів Англії, 1894 р. – Спілка бухгалтерів Нової Зеландії, 1895 р. – Інститут реєстрованих бухгалтерів Голландії. Сьогодні такі організації діють практично в усіх країнах з ринковою економікою.

У першому десятиріччі ХХ ст. американський аудит став розвиватися незалежно, оскільки підприємцями США була визнана неможливість застосування мети та підходів англійського аудиту до особливостей їхнього бізнесу. Перші роботи з американського аудиту характеризують зміну мети у такий спосіб: виявлення та запобігання ненавмисних помилок. Пізніше метою аудиту стали:

- встановлення фінансового стану та прибутковості підприємства;
- запобігання навмисних і ненавмисних помилок – другорядна мета.

Відповідно до зміни мети відбулися значні зміни в прийомах аудиту. Спостерігається перехід від детальної перевірки до тестування. Стало зрозуміло, що для того, щоб отримати фактичні суми, які перевіряються у процесі аудиту, немає необхідності проводити детальну перевірку кожної проводки за період, що вивчається. Одержує подальше визнання важливість внутрішнього контролю. В опублікованих в 1909 р. «Програмах аудиту» відзначено, що як перший ступінь аудиту повинне виступати «встановлення системи внутрішньої перевірки».

У період 1933 – 1940 рр. на аудит впливає Нью-йоркська фондова біржа й урядові організації. Була відсутня єдина думка щодо мети аудиту. На початку цього періоду більшість аудиторів сходилася на думці, що завдання аудиту полягає у виявленні помилки. Пізніше ці погляди були істотно змінені, було встановлено, що аудитору не слід концентрувати свою увагу тільки на виявленні помилки. Аж до 1940 р. не існувало будь-яких документів, що визначають відповідальність аудиторів за не

виявлення помилок. Було відзначено тільки, що це досить важливе питання, але більшість аудиторів сходилася на думці, що його не можна відносити до головного завдання аудиторської перевірки.

З 1940 р. і до сьогодні часу цілі аудиту зазнали незначних змін. Акцент робився на підтвердженні достовірності фінансової звітності. Офіційно це положення було проголошено в документах «Американського Інституту присяжних бухгалтерів»: «Перша мета перевірки звітності незалежним аудитором полягає у вираженні думки про надану фінансову звітність».

Частина розроблених прийомів аудиту мала строгу орієнтацію на знайдені помилки. У 1961 р. в «Положенні про аудиторські процедури № 30» було встановлено, що аудитор визначає помилку та у випадку, якщо вона матеріальна, може зробити негативний вплив на його думку про достовірність представленої фінансової звітності і проведення перевірки відповідно до загальноприйнятих аудиторських стандартів, він повинен оцінити ступінь її вірогідності.

Інша точка зору на мету аудиту полягає в тому, що завдання незалежного розгляду полягає у вираженні думки про інформацію, що включається у фінансові звіти. Що стосується відповідальності аудитора, то вона полягає тільки в проведенні тестів відповідно до загальноприйнятих аудиторських стандартів, розроблених так, щоб знайти саму можливість визначення роду невідповідностей, тобто аудитор не відповідає за не знайдені помилки, але з нього не повинна зніматися відповідальність за перевірку «вузького місця» у процесі аудиту.

До кінця 40-х років ХХ ст. аудит переважно полягав у перевірці документації, підтвердженні запису грошової операції та правильного угруповання цих операцій у фінансових звітах. Це був підтверджуючий аудит.

Після 1949 р. незалежні аудиторі почали більше уваги приділяти питанням внутрішнього контролю, вважаючи, що при ефективній системі внутрішнього контролю вірогідність помилок незначна, фінансові дані достатньо повні й точні. Аудиторські фірми почали більше займатися консультативною діяльністю, ніж безпосередньо перевірками. Це – системно-орієнтований аудит.

На початку 70-х років ХХ ст. почалася розробка міжнародних аудиторських стандартів. В історії аудиту можна прослідити певні тенденції: головною метою аудиту завжди визнавалося встановлення достовірності наданої звітності; увага приділялася зростанню надійності внутрішнього контролю та зниженню деталізації мети.

Існування певних тенденцій глобалізації бізнесу, концентрації інтелектуальних ресурсів у процесі розподілу праці, стрімке зростання інформаційної складової систем управління стало значним поштовхом у подальшому розвитку аудиту на вищому рівні.

Останнє десятиріччя ХХ ст. характеризується розвитком міжнародної торгівлі, збільшенням інвестиційних потоків і глобалізацією економічних процесів. Глобалізація розвивається під дією сукупності об'єктивних політичних, економічних і соціальних факторів, серед яких можна виокремити:

- геополітичні й гео економічні трансформації, обумовлені розпадом соціалістичної системи господарювання, появою групи «пострадянських» незалежних держав. Унаслідок цього значно посилилася політична та ринкова уніфікація сучасного світу;

- науково–технологічні досягнення, зокрема в галузі новітніх інформаційно–комунікаційних систем;

- поглиблення вагомих проблем як економічного, так і екологічного значення.

Сучасні підприємства підтримують ділові зв'язки з багатьма партнерами, орієнтуються на численних конкурентів, ураховують і передбачають різноманітні вимоги споживачів, громадських організацій, держави тощо. Потреба досягнення конкурентних переваг і прагнення посісти позицію лідера в галузі змушує великі компанії використовувати послуги не тільки власних спеціалістів, а й зовнішніх експертів – аудиторів.

Необхідність залучення незалежних аудиторів для здійснення перевірок та експертиз системи управління виникла передусім у тих компаніях, які мали філії, дочірні підприємства, а також диверсифіковану структуру (різні види діяльності). Налагодження ефективного контролю в таких компаніях виявилось складною справою. Тому динамічний розвиток аудиторської діяльності значною мірою відбувається шляхом глобалізації, розширення та диверсифікації транснаціональних і національних компаній у процесі еволюції ринкових економічних відносин.

Якщо на перших етапах розвитку ринкової економіки в країнах Західної Європи, Північної Америки та інших регіонів планети активно відбувалися процеси концентрації капіталу, засобів праці, трудових ресурсів (переважно виробничого кадрового потенціалу), то в ХХ ст. паралельно з названими процесами спостерігалася значна концентрація інтелектуальних ресурсів. У галузі бізнес–консалтингу й аудиту ця тенденція відобразилася у створенні транснаціональних бухгалтерських (аудиторських) фірм – «КПМГ», «Прайс Уотерхаус Куперс», «Ернст&Янг», «Делойт&Туш» тощо.; потужних наукових центрів при університетах тощо. Використання значного інтелектуального потенціалу провідних аудиторських фірм світу дало змогу багатьом компаніям вирішувати складні проблеми, обумовленні з фінансами, обліком, податками та інвестиціями, які важко було би розв'язати власними силами.

Отже, до переліку чинників, що сприяють розвитку аудиторської діяльності, можна додати концентрацію та зростання інтелектуального потенціалу. Саме це створює об'єктивні передумови глобального управління економічними процесами.

Згадані тенденції є взаємозв'язаними й у комплексі з іншими чинниками формують сучасне бачення аудиту.

Сьогодні аудит найчастіше проводять за двома напрямками – аудит фінансових звітів та операційний аудит.

Метою аудиту фінансових звітів є ознайомлення людей поза організацією з думкою незалежного експерта щодо того, чи є фінансові звіти справедливими. Аудитори використовують фразу «справедлива» звітність, щоб описати фінансові звіти, які повні, неупереджені й відповідають загальноприйнятим принципам бухгалтерського обліку.

Для того щоб думці аудитора можна було довіряти, аудитори повинні бути:

- 1) незалежними від компанії, що складає звіти й від її керівництва;
- 2) мати істотне підґрунтя для вираження своєї думки.

Після завершення перевірки аудитори виражають свою експертну думку щодо справедливості фінансових звітів. Ця думка, названа аудиторським звітом, супроводжує фінансові звіти щоразу, коли вони надаються особам, що приймають рішення, за межами ділової організації. Наступна діаграма відображає взаємозв'язок між підприємством, незалежними аудиторами та користувачами фінансових звітів (рис. 1.4).

Операційний аудит є ще одним видом аудиту, який зосереджує увагу на продуктивності й ефективності операційної одиниці в межах організації. Операційний аудит включає вивчення, тестування та оцінку робочих процесів і системи міжнародного контролю, що стосується певної одиниці в межах всієї організації. Предметом операційного аудиту може бути бухгалтерський відділ, купівельний відділ, офісне кафе, або будь-яка інша

одиниця в межах компанії. Мета цього виду аудиту полягає в тому, щоб розробити рекомендації керівництву для того, щоб покращити експлуатаційну ефективність відділів, що досліджуються. Результати зазвичай не повідомляються особам, що приймають рішення, за межами ділової організації.

Рисунок 1.4 – Взаємозв’язок між аудиторами, підприємством і користувачами фінансових звітів

Традиційно аудиторські перевірки переважно асоціювались зі збором відомостей про фінансову систему та фінансові записи компанії або бізнесу. Проте останнім часом аудит почав включати іншу інформацію про систему, таку як, наприклад, інформація про дотримання екологічних норм. Унаслідок цього сьогодні професія аудитора розширюється від

розуміння фінансових аспектів до більш комплексної оцінки діяльності підприємства. Для перевірки інших, окрім фінансових, аспектів діяльності підприємства аудиторів залучають експертів в різних сферах для надання якісного звіту.

Під час проведення перевірок аудиторів повинні дотримуватися міжнародних стандартів аудиту та чинного законодавства, що дасть змогу гарантувати третім особам або зовнішнім користувачам справедливість аудиторського висновку.

У світовій практиці виокремлюють дві концепції регулювання аудиторської діяльності: державне регулювання аудиторської діяльності, саморегулювання.

Аудиторська діяльність в Україні є саморегулювальною, держава лише встановлює перелік вимог до проведення аудиту, а методику його проведення визначають Аудиторська палата України, Спілка аудиторів України та їхні територіальні відділення шляхом затвердження стандартів, норм, положень, інструкцій, роз'яснень.

Серед існуючих систем нормативного регулювання аудиторської діяльності найдоцільнішою, на наш погляд, видається багаторівнева система, що включає чотири головні рівні.

Документами першого рівня визначається місце, роль і завдання аудиторської діяльності у фінансово-економічній системі. На сьогодні перший рівень представлений Законом України «Про аудиторську діяльність».

Другий рівень системи нормативного регулювання аудиторської діяльності представлений різними законодавчими й підзаконними актами, у яких визначаються загальні питання регулювання аудиторської діяльності, обов'язкові для виконання всіма суб'єктами аудиту.

До третього рівня системи нормативного регулювання аудиторської діяльності належать зовнішні стандарти аудиту, що встановлюють норми, обов'язкові також для всіх суб'єктів ринку аудиторських послуг.

Четвертий рівень включає внутрішньофірмові стандарти аудиторських фірм, що розуміються як документи, що деталізують і визначають єдині вимоги до проведення й оформлення аудиту. Вони є в аудиторських фірмах і затверджуються ними з метою забезпечення ефективності роботи аудиторів та її адекватності вимогам міжнародних стандартів аудиту.

Питання для самоконтролю:

1. Які існують теорії виникнення аудиту? Розкрийте їхню сутність.
2. Як Ви бачите передумови виникнення аудиту?
3. В яких країнах виник аудит?
4. Чим відрізняються господарський і державний контроль? В яких країнах кожен із них панував у Стародавньому світі?
5. Які риси притаманні аудиту в країнах Європи в період Середньовіччя?
6. Як розвивався аудит в епоху Відродження?
7. Коли та в якій країні було видано перший законодавчий акт, що регламентував аудиторську діяльність?
8. Які принципи було покладено в основу незалежного аудиту?
9. Назвіть особливості розвитку аудиту в період 1500–1860 рр.
10. Назвіть офіційну дату виникнення незалежного аудиту в сучасному його значенні, з якою подією це пов'язано?
11. Які особливості властиві розвитку аудиту в першій половині XX ст.?
12. Які особливості притаманні розвитку аудиту в другій половині XX ст.?
Які здобутки це принесло?

1.4 Оподаткування

Навчальні елементи. Податки: основна термінологія, цілі й ефекти. Відношення між базою, ставкою та доходом. Історія податків. Місцеві податки. Загальнодержавні податки.

Податок може бути визначений як плата для підтримки витрат уряду. Платник податків – будь-яка людина або організація, яка відповідно до закону повинна заплатити податок відповідному органу.

Рівень податку є останнім економічним недоліком, представленого податком.

Право уряду накласти податок на певну людину або організацію визначається як юрисдикція.

Податок відрізняється від штрафу або пені, накладеного урядом, тим що податок не призначений, для покарання неприпустимої поведінки. З іншого боку, податки обов'язкові; будь-який суб'єкт оподаткування не може вибирати, платити чи ні.

Історично фонди отримані від оподаткування використовувались державою та органами її управління для виконання багатьох функцій. Деякі з них включають витрати на війну, примус юридичного та суспільного порядку, захист власності, економічної інфраструктури (дороги, юридичні договори, примус контрактів тощо), суспільні роботи, суспільне проектування та діяльність уряду саму по собі. Більшість сучасних урядів також використовують податки для фінансування добробуту та суспільних послуг. Ці послуги можуть включати системи освіти, системи охорони здоров'я, пенсій для людей похилого віку, виплати з безробіття та суспільне транспортування. Витрати на енергію, воду та системи управління є також загальними комунальними послугами. Колоніальні держави, так само як і сучасні, також використовували

грошові податки, аби направити або змусити виробників продукції перейти до грошової економіки.

Уряди використовують різні типи податків і міняють податкові ставки. Це робиться для поширення податкового тягаря серед індивідуумів або класів населення, що входять в оподатковувану діяльність, як наприклад, справа (бізнес), або для перерозподілу ресурсів між індивідуумами або класами. Історично, дворяни підтримувались податками з бідних; сучасні системи соціального забезпечення спрямовані на підтримку бідних, непрацездатних чи безробітних податками тих, які все ще працюють. Крім того, податки направляються на фінансування іноземної та військової допомоги, аби впливати на макроекономічні показники економіки (урядова стратегія, що цим займається має назву фіскальної політики), або для модифікації показників споживання або зайнятості в межах економіки, що робить деякі види діяльності більше або менше привабливими.

Податкова система країни – зазвичай віддзеркалення її суспільних цінностей або цінностей тих, хто при владі. Для того, щоб створити систему оподаткування, країна повинна зробити вибір відносно розподілу податкового навантаження – хто та в якій кількості буде платити податки – та як зібрані податки будуть витрачені. У демократичних країнах населення обирає тих, хто займається створенням податкової системи, цей вибір відображає тип суспільства, яке населення хоче створити. У країнах, де населення не має великого впливу на систему оподаткування, ця система буде віддзеркалювати цінності тих, хто знаходиться при владі.

Ресурси, зібрані з населення через оподаткування – завжди більше, ніж сума, яка може бути використана урядом. Різниця називається поступливими витратами та включає, наприклад, витрати праці та інші витрати понесені відповідно до податкових правил і законодавства. У міжнародній практиці збір податку для витрачання його на певну ціль,

наприклад збір податку на алкоголь для безпосередньої оплати центрів реабілітації алкоголізму, називають іпотекою. Така практика зазвичай не подобається фінансовими міністрами, оскільки вона зменшує їхню свободу дії. Деякі економічні теоретики вважають це поняття інтелектуально несправедливим зважаючи на фактичне витрачання фондів. Крім того, часто трапляється, що податки або акцизи спочатку отримані на фінансування специфічних державних програм потім відносяться до державного загального фонду. У деяких випадках такі податки збираються зовсім неефективним шляхом.

Деякі економісти, особливо неокласики, доводять, що все оподаткування створює ринкове спотворення та призводить до економічної неефективності. Тому вони спробували визначити тип податкової системи, яка повинна мінімізувати це спотворення. Так, одним із найбільш фундаментальних обов'язків уряду повинно бути управління володінням і використанням землі в географічній області, над якою він має владу, і вважається, що уряд працює економічно ефективно, якщо покриває суспільні потреби за допомогою коштів (додаткової вартості) отриманих від раціонального використання земель.

Оскільки уряди також вирішують комерційні розбіжності, особливо в країнах зі звичайним правом, аналогічні аргументи інколи використовуються для виправдання податку на продаж або податку на додану вартість. Інші економісти доводять, що більшість або всі форми податків аморальні через їхню неумисну (а отже примусову/жорстоку) сумісність. Крайнім антиподатковим поглядом є анархо-капіталізм, у якому забезпечення всієї суспільної служби має досягатись добровільними приватними контрактами.

Податки зазвичай, характеризуються відповідно до їхньої бази.

Податкова база – предмет, подія, операція чи діяльність, на які накладено податок. Податкова база зазвичай виражається в грошовому

відношенні. Сума податку розраховується множенням бази на ставку податку, яка зазвичай відображається у відсотках. Це відношення виражається такою формулою:

$$\text{Податок (T)} = \text{ставка (r)} \times \text{база (B)} \quad (1)$$

Окремий відсоток, який належить до всієї податкової бази, вважається загальною тарифною ставкою (прямий податок). Для багатьох типів податків використовують градуйовану структуру ставок, яка складається зі складних відсотків, що належить до окремих частин податкової бази. Термін дохід відноситься до всіх податків, що стягуються урядом і доступні для суспільного використання. Відзначимо, що в рівнянні $T = r \times B$, податок – функція та ставки й бази. Це математичне відношення вказує на те, що уряд може збільшити доходи, збільшуючи кожен із цих двох змінних у проекті їхніх систем оподаткування.

Відносини між базою, ставкою й податками з доходу зазвичай характеризуються відповідно до їхньої бази. Податкова база – пункт, подія, угода, або діяльність, щодо якої накладений податок. Податкові підстави зазвичай виражаються в грошово–кредитних строках. Грошова кількість податку, обчислена множенням бази на податкову ставку, зазвичай виражається як відсоток.

Місцеві органи влади у великій степені залежать від податків на власність і особистих податків, які часто згадуються як податки на власність. Податки на власність накладаються щорічно та базуються на ринковій вартості власності, яку, до речі, місцевий орган влади визначає самостійно. Особисті податки базуються на цінності активу, що підлягає оподаткуванню. Однак така цінність звичайно не оцінюється місцевим органом влади. Замість цього люди й організації повинні визначити цінність своїх доходів, що підлягають оподаткуванню й надати цю інформацію податковому інспекторові.

Відповідно до Податкового кодексу в Україні встановлюються загальнодержавні та місцеві податки та збори.

До загальнодержавних належать податки та збори, що встановлені цим Кодексом і є обов'язковими до сплати на всій території України. Державні податки – це податки, які платяться до державного бюджету.

До місцевих належать податки та збори, що встановлені відповідно до переліку та в межах граничних розмірів ставок, визначених Податковим кодексом, рішеннями сільських, селищних, міських рад та рад об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, у межах їхніх повноважень і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад.

До загальнодержавних податків належать:

- 1) податок на прибуток підприємств;
- 2) податок на доходи фізичних осіб;
- 3) податок на додану вартість;
- 4) акцизний податок;
- 5) екологічний податок;
- 6) рентна плата;
- 7) мито.

До місцевих податків належать:

- 1) податок на майно;
- 2) єдиний податок.

До місцевих зборів належать:

- 1) збір за місця для паркування транспортних засобів;
- 2) туристичний збір.

Історія виникнення податків

Перша відома система оподаткування з'явилась у Давньому Єгипті близько 3000–2800 р.р. до н. е. у першій династії Старого Королівства. Записи документів того часу свідчать про те, що фараон подорожував

королівством, збираючи податки з людей. Раннє оподаткування також описане в Біблії. У Генезисі (глава 47, вірші 24 – Нова Міжнародна Версія) говориться: «Але коли сходить посів, дайте п'яту його частину Фараону. Інші чотири п'яті ви може тримати як сім'я для полів і їжу для себе й ваших дітей». Йосиф говорив людям Єгипту як ділити їхній посів, віддаючи частину Фараону. Частина (20 %) посіву була фактично податком.

В Індії правила Ісламу нав'язували податки починаючи з XI століття.

Тільки декілька записів про збір податків в Європі з принаймні XVII століття доступні сьогодні. Але податкові рівні важко порівнювати з розміром податків і падінням економіки з тих пір, як підприємства почали приховувати свої доходи. Державні витрати і доходи у Франції збільшились у XVII столітті з близько 24 мільйонів ліврів у 1600–10р.р. до близько 127 мільйонів ліврів у 1650–59р.р. і близько 118 мільйонів ліврів у 1700–10р.р., коли державний борг досяг 1,6 мільярдів ліврів. У 1780–89р.р. він досягнув 421.50 мільярдів ліврів. Оподаткування як відсоток виробництва кінцевих товарів міг досягати 15 % – 20 % у XVII столітті в таких країнах, як: Франція, Нідерланди та Скандинавія.

Протягом періоду війни вісімнадцятого та початку дев'ятнадцятого століть, податкові ставки в Європі значно підвищились, оскільки війна була дорогою, а уряди більш централізованими й обізнаними у зборі податків. Це зростання досягло найбільшого рівня в Англії, де податковий тягар у цей період зріс до 85 %. Інші дослідження підтверджують це число, виявляючи, що на душу населення податковий тягар зріс майже в шість разів протягом вісімнадцятого століття, але стійке економічне зростання призвело до того, що реальний тягар на кожну особу лише подвоюється в період, що передує промисловій революції. Середні податкові показники були вищими у Великобританії, ніж у Франції у роки перед Французькою Революцією, удвічі порівняно з доходом на душу населення, але вони

здебільшого встановлювались в міжнародній торгівлі. У Франції податки були нижчими але тягар був переважно на землевласниках, індивідуумах і внутрішній торгівлі унаслідок чого спричинив велике обурення.

Оподаткування, як і відсоток ВВП, у 2003 становив 56,1 % у Данії, 54,5 % у Франції, 49,0 % у районі Європи, 42,6 % в Великобританії, 35,7% в Сполучених Штатах, 35,2% у Республіці Ірландії.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність податків у соціологічному та прагматичному сенсі?
2. Які є функції податків?
3. У чому полягає сутність регулювальної та стимулювальної функцій податків у податковому законодавстві України?
4. Яким є принципи розподілу податкового тягаря в країнах з розвиненою ринковою економікою?
5. Якими є принципи системи оподаткування в Україні?
6. Які є головні принципи класифікації податків?
7. Як класифікують податки в Україні за рівнем регулювання?
8. Визначте відмінності між місцевими та державними податками?
9. У чому полягає різниця між податками та зборами?
10. Що таке штраф та чим він відрізняється від податку?

1.5 Аналіз господарської діяльності

Навчальні елементи. Головні поняття та роль економічного аналізу. Історія та перспективи розвитку економічного аналізу. Мета, завдання та головні категорії економічного аналізу.

Слово «аналіз» означає розгляд, вивчення, наукове дослідження будь-чого шляхом розчленування, розкладання цілого на його складники, що дає можливість з'ясувати внутрішню сутність і походження процесів та явищ, їх залежність від різноманітних факторів, оскільки без такого розчленування глибоке вивчення більшості предметів і явищ, що відбуваються у природі та суспільстві, неможливе. Вивчаючи структуру об'єкта загалом, аналіз передбачає не лише пізнання частин, з яких складається ціле, а й з'ясування взаємодії, яка існує між ними.

Економічний аналіз – це науковий метод пізнання сутності економічних явищ та процесів, що ґрунтується на розчленуванні їх на складники й на вивченні в усьому розмаїтті зв'язків і залежностей.

Об'єктом дослідження в економічному аналізі як науці є результати господарської діяльності підприємства, а предметом – причинно-наслідкові зв'язки та залежності економічних явищ та процесів, що формують результати діяльності суб'єкта господарювання.

Економічний аналіз є важливим складником економічної роботи на підприємстві, її завершальним етапом, який комплексно охоплює всі інші елементи цієї роботи, а тому економіст будь-якого профілю повинен в достатньою мірою володіти навичками аналітичної роботи. Саме цим пояснюється те, що цю навчальну дисципліну вивчають студенти всіх факультетів і всіх спеціальностей економічного напрямку.

Економічний аналіз є конкретно методологічною дисципліною. Ґрунтуючись на матеріалах інших економічних дисциплін і значною мірою

узагальнюючи набуті студентами знання, він допоможе майбутнім фахівцям оцінювати окремі господарські ситуації та розв'язувати комплексні економічні проблеми на підприємстві, а також у банківських, фінансових і державних установах.

Економічний аналіз, який дає змогу правильно оцінити роботу підприємства та його підрозділів, виявити причини негараздів і наявні резерви, уможливує значне поліпшення рівня всієї економічної роботи, робить її серйозним стимулом науково-технічного прогресу, сприяє підвищенню ефективності виробництва.

На відміну від бухгалтерського обліку, який має багатовікову історію, економічний аналіз як наука сформувався недавно. У дореволюційній Росії економічний аналіз роботи підприємства самостійно ще не існував, а використовувалися тільки окремі його елементи. Як наука та окрема дисципліна він сформувався на початку ХХ століття на базі курсу бухгалтерського обліку. Головним джерелом інформації для аналізу є досить складна система облікових і звітних показників роботи підприємств.

У становленні економічного аналізу велика роль належить М. І Туган-Барановському.

Історію розвитку економічного аналізу умовно можна поділити на такі періоди:

- 1) до революції 1917 р.;
- 2) післяреволюційний період (1917–1990 рр.);
- 3) період переходу до ринкових відносин.

Дореволюційний аналіз господарської діяльності приватних капіталістичних підприємств і їхніх монопольних об'єднань полягав переважно в аналізі балансу, в оцінюванні його статей активу та пасиву. Але баланси не завжди правильно відображали стан справ. Розвиток у дореволюційний період кооперативної форми господарювання зумовив

необхідність аналізу роботи підприємств, заснованих на кооперативній власності. Головна увага в процесі аналізу зверталась на фінансові результати господарської діяльності.

Однак спеціальної літератури з економічного аналізу, єдиної схеми його організації не існувало. Були короткі інструкції комерційних банків щодо перевірки кредитоспроможності клієнтури.

Після 1917 року сталися різкі зміни у політиці, економіці, управлінських структурах, в організації обліку та контролю. Послідовно, відповідно до різних етапів розвитку соціалістичної економіки, розвивався економічний аналіз, що відповідав потребам командно-адміністративної системи.

Важливе місце в 20-ті роки ХХ століття належало кооперативним організаціям – споживчим і кредитним товариствам. Досвід роботи цих організацій узагальнювався й аналізувався. Особливо активно здійснювались аналітичні розробки діяльності підприємств і організацій споживчої кооперації у період НЕПу.

Здійснення індустріалізації країни у 1925 році сприяло інтенсифікації економічного аналізу в промисловості. Нагальним завданням стало зниження собівартості промислових виробів, дотримання підприємствами вимог господарського розрахунку, режиму економії, фінансово-кредитної дисципліни. У цей період в СРСР і сформувався економічний аналіз як самостійна дисципліна в програмах підготовки спеціалістів економічного напрямку.

У передвоєнні роки економічний аналіз набув досить широкого розвитку та справив істотний позитивний вплив на економіку країни.

Особливий історичний період – роки Великої Вітчизняної війни. За умов воєнного часу економічний аналіз набув особливого значення, оскільки сприяв зростанню випуску високоякісної військової продукції з

найменшими втратами. У ці роки було видано низку праць з обліку й аналізу діяльності підприємств.

Після закінчення Великої Вітчизняної війни здійснився перехід до мирного будівництва, який став новим етапом у розвитку економічного аналізу. Але насамперед необхідно було оцінити колосальні матеріальні збитки, спричинені народному господарству війною, належало списати величезну кількість головних засобів й товарно-матеріальних цінностей, зруйнованих та розкрадених окупантами під час війни. У цій роботі економічний аналіз відігравав досить важливу роль.

Свої закони та категорії має ринкова економіка. Потрібні нові дослідження, а здебільшого і нова методологія, нові прийоми економічного аналізу. Постали також нові вимоги й до організації проведення економічного аналізу.

Перебудова господарського механізму, орієнтація його на ринкові відносини потребували перегляду традиційних прийомів дослідження та засвоєння багатьох нових економічних категорій. Важливе значення має комерційний розрахунок, який означає максимальне використання економічних важелів для підвищення ефективності виробництва. Проте його широке впровадження є неможливим без глибокого аналізу діяльності підприємств і їхніх підрозділів. Це пояснюється тим, що економічний аналіз сприяє поширенню передового досвіду, прогресивних форм управління. Запровадженню передової техніки й технології, забезпечує можливість розпізнавання закономірностей і прогресивних явищ та надання їм необхідного додаткового імпульсу розвитку.

Важливим завданням економічного аналізу за сучасних умов є дослідження економічного ризику. В економічних структурах розвинутих капіталістичних держав існують спеціальні науково-дослідні підрозділи, що розробляють методику такого аналізу.

Одним зі шляхів вирішення завдань економічного аналізу в Україні є вивчення та адекватне запровадження в практику економічного аналізу в Україні набутого досвіду розвинутих країн, зокрема з організації та методики аналізу кон'юнктури ринку.

Мета економічного аналізу – сприяння виконанню планів (кошторисів) підприємств і їхніх підрозділів, а також інших господарських формувань, розвиток і удосконалення економічної роботи, підготовка проектів оптимальних управлінських рішень.

Головними завданнями економічного аналізу є такі:

- вивчення механізмів дії економічних законів, визначення закономірностей і тенденцій економічних явищ і процесів у конкретних умовах діяльності підприємства;

- об'єктивна оцінка роботи підприємства і його підрозділів через порівняння результатів з планами (кошторисами);

- виявлення впливу об'єктивних і суб'єктивних, зовнішніх і внутрішніх факторів на показники, які аналізуються, і вивчення причинних зв'язків;

- оцінювання внутрішніх і зовнішніх фінансових та операційних ризиків і розробка механізмів з управління ними;

- пошук наявних резервів підвищення ефективності виробництва;

- опрацювання конкретних заходів щодо використання виявлених резервів та здійснення контролю за їх виконанням;

- узагальнення результатів аналізу для прийняття раціональних управлінських рішень.

Комплексне вирішення завдань економічного аналізу сприяє підвищенню ефективності господарювання, досягненню підприємством визначених тактичних та стратегічних цілей.

Кожна дисципліна оперує своїми, властивими саме їй, категоріями. Так і в економічному аналізі використовують такі економічні категорії:

ресурси, фактори, причини, резерви, фінансовий результат, результативний показник, модель, відсоток, дисконт, капітал, зобов'язання, грошовий потік тощо.

Однією з головних категорій економічного аналізу є ресурси, які є важливою умовою матеріального виробництва. Ресурси класифікують за різними ознаками. Виокремлюють ресурси матеріальні, інтелектуальні, природні, виробничі, фінансові, трудові тощо.

Рушійною силою розвитку будь-яких процесів, і зокрема виробничих, є фактори. Фактори визначають особливості виробничого процесу та його результати. Вони характеризуються не лише певними величинами, а й дією у певному напрямі. У зв'язку з цим фактори поділяють на позитивні та негативні. Знаючи фактори та напрями їх дії, можна попередньо визначити резерви виробництва.

Важлива категорія, з якою має справу економічний аналіз – причина. Причина – це умова здійснення окремих явищ, яка глибше, ніж фактор, розкриває зміни рівня ресурсів і їхнього складу, а також показників роботи. Причини деталізують вплив факторів.

Питання для самоконтролю

1. Яка роль економічного аналізу в управлінні підприємством?
2. Як економічний аналіз сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємства?
3. Якими є головні завдання економічного аналізу?
4. Що є предметом економічного аналізу?
5. Які є методи економічного аналізу?
6. Які є види економічного аналізу?
7. У чому полягає сутність факторів та резервів підвищення ефективності діяльності підприємства?

8. У чому полягає сутність головних принципів економічного аналізу?

9. Визначте головні категорії економічного аналізу? У чому полягає їхня сутність?

10. Що є інформаційною базою економічного аналізу?

11. У чому полягає зв'язок економічного аналізу з іншими науками?

1.6 Правове регулювання діяльності бухгалтерів і аудиторів

Навчальні елементи. Міжнародні стандарти обліку та звітності. Міжнародні стандарти аудиту. Законодавче регулювання бухгалтерського обліку в Україні. Державне регулювання аудиторської діяльності в Україні. Правове регулювання оподаткування в Україні.

Необхідність розробки єдиних стандартів фінансової звітності зумовлена розвитком міжнародної торгівлі й транснаціональних корпорацій, а також глобалізацією фінансових ринків. Органом стандартизації у галузі бухгалтерського обліку визначено Комітет із Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (КМСБО), створений 29 червня 1973 р. на підставі угоди, укладеної фаховими організаціями бухгалтерів Австралії, Великої Британії, Ірландії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Мексики, США, Франції та Японії. Мета КМСБО – формулювання, видання та вдосконалення в інтересах суспільства стандартів бухгалтерського обліку, яких слід дотримуватися при поданні фінансових звітів, а також сприяння прийняттю та дотриманню їх в усіх країнах світу.

За 27 років своєї діяльності КМСБО видав 41 міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО), з яких діють 30. Більша частина чинних стандартів переглядалася й удосконалювалася, що сприяло підвищенню їхньої якості та великому поширенню.

З 1983 до 2000 р. членами КМСБО були всі фахові організації бухгалтерів, що входять до складу Міжнародної федерації бухгалтерів (МФБ).

У травні 2000 р. прийнято новий статут КМСБО, згідно з яким індивідуальне членство було скасовано, а Комітет перейменовано на Раду з

міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standards Board – IASB), далі – РМСБО.

Відповідно до нового статуту РМСБО у своїй діяльності має такі цілі:

- розроблення в інтересах громадськості єдиної системи високоякісних, зрозумілих і глобальних стандартів бухгалтерського обліку, що мають обов’язкову силу, відповідно до яких у фінансовій звітності повинна розкриватися якісна, прозора й порівнянна інформація для того, щоб учасники фондових ринків та інші користувачі могли приймати обґрунтовані економічні рішення;

- поширення та забезпечення суворого дотримання даних стандартів;
- забезпечення максимального зближення (конвергенції) національних стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами, відповідно найоптимальнішого розв’язання питань бухгалтерського обліку та звітності.

Максимальне зближення національних стандартів фінансової звітності з міжнародними – одне з найважливіших на сьогодні завдань.

Міжнародні стандарти фінансової звітності – це стандарти та інтерпретації, прийняті РМСБО. Вони включають:

- Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS);
- Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (IAS);
- тлумачення, розроблені Комітетом з тлумачень міжнародної фінансової звітності (IFRIC) або колишнім Постійним комітетом із тлумачень (SIC).

МСФЗ не є домінуючими над законодавчими актами, що регулюють складання фінансової звітності у певній країні. Через це впровадження МСФЗ здійснюється передусім зусиллями членів РМСБО на місцях з метою переконання урядів та органів, які встановлюють стандарти та контролюють ринки цінних паперів, представників ділових кіл

дотримуватися Міжнародних стандартів під час складання фінансових звітів. Результатом цих зусиль є сприяння МСФЗ поліпшенню та гармонізації фінансової звітності у світі.

На сьогодні МСФЗ використовуються:

- як основа національних вимог до бухгалтерського обліку в багатьох країнах світу;
- як міжнародний базовий підхід тими країнами, які розробляють свої власні вимоги;
- фондовими біржами й регулюючими органами, які вимагають або дозволяють іноземним емітентам подавати фінансові звіти відповідно до МСФЗ;
- наднаціональними органами, такими як Європейська комісія;
- Світовим банком, який вимагає від позичальників подання фінансової звітності відповідно до МСФЗ;
- дедалі більшою кількістю підприємств.

МСФЗ є відправною точкою для багатьох країн, що розвиваються, які створюють національні стандарти (Китай та інші країни Азії, Центральної Європи, СНД). Вони прийняті багатьма фондовими біржами, зокрема Лондонською, Франкфуртською, Римською, Амстердамською, Гонконгською, Цюрихською.

Унаслідок входження України у систему світових господарських зв'язків посилюється завдання виходу національного аудиту на міжнародний рівень. Переклад Міжнародних стандартів аудиту (МСА) державною мовою здійснено аудиторською палатою України (АПУ) згідно із Меморандумом про порозуміння з Міжнародною федерацією бухгалтерів (МФБ) у 2004 р. Стандарти аудиту видання 2004 р. призначені для використання в Україні як посібник для аудиторів, бухгалтерів, керівників фінансових установ та підрозділів.

Рішенням Аудиторської палати від 30.11.06 встановлено обов'язкове застосування суб'єктами аудиторської діяльності Міжнародних стандартів аудиту, як Національних стандартів, починаючи з 1 січня 2007 р.

Аудиторські стандарти – документи, що формулюють єдині базові вимоги й загальні підходи до проведення аудиту.

На основі стандартів формуються навчальні програми для підготовки аудиторів та однакові вимоги для проведення іспитів. Аудиторські стандарти є підставою для доказу в суді якості проведення аудиту й визначення міри відповідальності аудитора.

Стандарти визначають загальний підхід до проведення аудиту, масштаб перевірки, види звітів аудитора, питання методології та головні принципи, яких мають дотримуватись аудитори.

Дотримання аудиторських стандартів дає змогу забезпечити певний рівень гарантій результатів аудиторської перевірки. Якщо аудитор допускає відступ від них, то він повинен пояснити причину цього.

Аудиторські стандарти повинні відповідати змінам економічних умов. Відповідно до цих змін стандарти підлягають періодичному перегляду.

На сьогодні існують аудиторські стандарти декількох рівнів:

- міжнародні;
- національні;
- внутрішні (стандарти суспільних аудиторських організацій і стандарти аудиторських фірм – внутрішньофірмові стандарти).

Міжнародні стандарти аудиту (далі – МСА) покликані уніфікувати підхід до аудиту в міжнародному масштабі й сприяти розвитку аудиту в країнах, де рівень професіоналізму нижче загальносвітового.

На сьогодні діють 49 стандартів, поділених на 10 груп:

Група 1 – «вступні зауваження» – містять три стандарти, які визначають юридичний статус МСА, містять перелік термінів, описують структуру МСА й наводять класифікацію супутніх послуг.

Група 2 – «зобов'язання» – сім стандартів, що визначають цілі й головні принципи аудиту, питання відповідальності аудиту та аудиторів, вирішують питання, обумовленні контролем якості роботи аудиторів, формою та змістом робочої документації, визначають поняття «шахрайство» і «помилка».

Група 3 – «планування» – три стандарти описують процес планування аудиторських перевірок, питання розуміння аудитором бізнесу клієнта, даються трактування концепції істотності в аудиті.

Група 4 – «кошти (система) внутрішнього контролю» – три стандарти, описують процеси оцінки аудит ризику й систем внутрішнього контролю клієнта, зокрема у разі використання клієнтом комп'ютерних інформаційних систем, а також якщо бухгалтерський облік клієнта ведеться сервісними організаціями (бухгалтерськими й аудиторськими фірмами).

Група 5 – «аудиторські докази» – одинадцять стандартів, визначають процес збору аудит доказів у різних ситуаціях, розкривають зміст і сутність аналітичних процедур, вибіркового перевірок.

Група 6 – «використання роботи третіх осіб» – три стандарти, описують процеси використання в процесі аудиторських перевірок роботи інших незалежних аудиторів, внутрішніх аудиторів клієнта, експертів і фахівців у різних сферах.

Група 7 – «аудиторські висновки й звіти» – три стандарти, що дає рекомендації з форми й змісту аудиторських висновків, складання звітів аудиторів, порядок включення в ці звіти додаткової інформації.

Група 8 – «спеціалізовані області аудиту» – два стандарти, визначають дії аудитора при складанні звітів по спеціальним завданням аудиту, а також при вивченні прогнозованої аудиторської інформації.

Група 9 – «супутні послуги» – три стандарти, є керівництвом для аудиторів при наданні супутніх послуг: загальних перевірок фінансової звітності, виконання погоджених процедур, компіляції (підготовці) фінансової звітності.

Група 10 – «положення з міжнародної практики аудиту» – одинадцять стандартів, розкривають особливості аудиту міжнародних банків, а також особливості аудиту в разі застосування клієнтами комп'ютерних інформаційних систем. У цій групі також вирішуються різні питання про проведення аудит перевірок: спілкування з керівництвом клієнта, аудит малих підприємств тощо.

Загальне керівництво господарським обліком у країні здійснює Уряд через відповідні міністерства й відомства. Такий підхід забезпечує єдність господарського обліку, уникнення дублювання облікової інформації в різних його видах.

Регулює питання методології бухгалтерського обліку й фінансової звітності Міністерство фінансів України, яке затверджує національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, інші нормативно–правові акти щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Здійснюючи методологічне керівництво бухгалтерським обліком в країні, Міністерство фінансів визначає головні напрями розвитку національної системи бухгалтерського обліку; розробляє та затверджує положення (стандарти) із бухгалтерського обліку, які мають загальнодержавний характер, встановлює принципи, правила й способи ведення підприємствами обліку господарських операцій, складання та подання бухгалтерської звітності, опрацьовує інші нормативні акти й

методичні вказівки з питань бухгалтерського обліку та звітності, здійснює узгодження законодавчих актів, які стосуються бухгалтерського обліку; розробляє та затверджує форми бухгалтерського обліку для всіх галузей народного господарства й національних кваліфікаційних характеристик бухгалтерів; забезпечує участь держави в міжнародній діяльності з питань бухгалтерського обліку та звітності, узагальнює міжнародний і вітчизняний досвід ведення обліку. Унаслідок цього відбувається процес створення єдиної гармонічної системи ведення обліку в Україні та її методологічного забезпечення, розробка загальнообов'язкової нормативно-правової бази облікової інформації та використання її в інтересах власників, державних органів та інших користувачів. Цю роботу спрямовано на приведення національного бухгалтерського обліку в Україні у відповідність із міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Важливу роль у формуванні облікової політики відіграє Методологічна рада з бухгалтерського обліку при Міністерстві фінансів України. Вона діє як дорадчий орган при Міністерстві фінансів України з метою:

- організації розробки й розгляду проектів національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, інших нормативно-правових актів щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності;
- удосконалення організаційних форм і методів бухгалтерського обліку в Україні;
- методологічного забезпечення впровадження сучасної технології збирання та обробки обліково-економічної інформації;
- розробки рекомендацій з удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації бухгалтерів.

Методологічна рада з бухгалтерського обліку утворюється з висококваліфікованих науковців, спеціалістів міністерств та інших

центральної влади, підприємств, представників громадських організацій бухгалтерів та аудиторів України.

Методологічна рада з бухгалтерського обліку діє на підставі Положення про Методологічну раду з бухгалтерського обліку. Положення про Методологічну раду з бухгалтерського обліку та її персональний склад затверджуються міністром фінансів України.

Після Міністерства фінансів України наступною важливою установою, яка здійснює керівництво обліком, є Державний комітет статистики України. Відповідно до Закону України «Про державну статистику» від 13 липня 2000 р. Держкомстат України організовує та проводить статистичне спостереження, аналіз та надання користувачам інформації про соціально-економічні явища та процеси. Держкомстат розробляє систему показників, за якими ведеться облік, уніфікує форми звітності, розробляє та затверджує типові форми первинного обліку. Формування та подання облікової інформації, яка використовується для складання фінансової звітності підприємств, Міністерство фінансів погоджує з Державним комітетом статистики. Квартальна й річна фінансова звітність підприємства за встановленими формами обов'язково подаються органам державної статистики для узагальнення та розрахунку макроекономічних показників.

Усе зазначене стосується загальнодержавного керівництва бухгалтерським обліком. Проте керівництво ним здійснюється і на рівні окремих галузей. Так, міністерства та відомства, що управляють підприємствами загальнодержавної та комунальної власності, забезпечують бухгалтерський облік на таких підприємствах. Вони організовують і розробляють на єдиних методологічних засадах галузеві положення, вказівки й рекомендації щодо окремих специфічних ділянок обліку, які відображають галузеві особливості, розробляють і затверджують галузеві форми первинних документів (за браком

затверджених типових форм). Указані відомства вживають заходи для посилення контрольних функцій бухгалтерського обліку, підвищення професійного рівня кадрів і ролі бухгалтерських служб у забезпеченні ефективності виробництва.

Вони постійно здійснюють контроль за дотриманням підпорядкованими підприємствами правил ведення бухгалтерського обліку. Міністерства й відомства складають і аналізують зведену бухгалтерську звітність і подають її в установлені строки визначеним адресатам. Отже на галузевому рівні міністерствами й відомствами здійснюється як методологічне, так і організаційне керівництво бухгалтерським обліком.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» прийнятий № 996–XIV 16 липня 1999 р. і набрав чинності з 1 січня 2000 р. Цей Закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності в Україні. Закон поширюється на всіх юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, незалежно від їхніх організаційно–правових форм і форм власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані вести бухгалтерський облік і подавати фінансову звітність згідно із законодавством.

Насамперед зазначений Закон закріпив визначення головних термінів бухгалтерського обліку, таких як бухгалтерський облік, активи, внутрішньогосподарський (управлінський) облік, господарська операція, зобов'язання, економічна вигода, консолідована фінансова звітність, національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку, облікова політика, первинний документ, фінансова звітність, користувачі фінансової звітності.

Закон України «Про аудиторську діяльність» визначає правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні та спрямований на створення

системи незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів користувачів фінансової та іншої економічної інформації.

Положення Закону України «Про аудиторську діяльність» діють на території України і поширюються на всіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності й видів діяльності, крім державних органів, їхніх підрозділів та посадових осіб, уповноважених законами України на здійснення державного фінансового контролю.

Під аудиторською діяльністю розуміється підприємницька діяльність, яка включає в себе організаційне і методичне забезпечення аудиту, практичне виконання аудиторських перевірок (аудит) та надання інших аудиторських послуг.

Аудит – це перевірка даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів.

Аудит здійснюється незалежними особами (аудиторами), аудиторськими фірмами, які уповноважені суб'єктами господарювання на його проведення.

Аудит може проводитися з ініціативи суб'єктів господарювання, а також у випадках, передбачених законом (обов'язковий аудит).

Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку – нормативно-правовий акт, затверджений Міністерством фінансів України, що визначає принципи й методи ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, що не суперечить міжнародним стандартам.

За змістом питань, які регулюються положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, їх можна об'єднати в чотири групи.

I група (П(С)БО 1 – 6, 16, 23, 25, 29) спрямована на врегулювання питань складання фінансової звітності та передбачає їх застосування з 2000 р. Починаючи з річного звіту за 2005 р. запроваджено складання передбаченого П(С)БО 29 Звіту про сегменти діяльності підприємства.

Міжнародні стандарти фінансової звітності не передбачають конкретного формату звітності (з набором показників і послідовністю їх розміщення), проте було визнано доцільним здійснювати запровадження П(С)БО в Україні разом із затвердженням формату фінансової звітності. Показники звітності, які впливають з рекомендацій міжнародних стандартів і включені до національної фінансової звітності, максимально збігаються зі змістом операцій і з назвою рахунків бухгалтерського обліку.

II група (П(С)БО 7 – 10, 11, 14, 27, 28, 30, 32) орієнтована на прийняття положень (стандартів) бухгалтерського обліку, якими необхідно керуватися підприємству під час ведення бухгалтерського обліку його майна й зобов'язань – необоротних активів, їх амортизації та оренди, товарно–матеріальних запасів, зобов'язань по кредитах, позиках, боргів постачальникам, підрядникам, а також боргів дебіторів. Цю групу також запроваджено з 2000 р. Змінений облік біологічних активів, регламентований однойменним П(С)БО 30, запроваджено з 2007 р. та з 2008 р. запроваджується регламент обліку інвестиційної нерухомості.

III група (П(С)БО 15, 16, 18, 26, 31) підпорядкована завданню врегулювати облікові процедури з формування доходів, витрат і фінансових результатів. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку з цих питань затверджено й запроваджено з 2000 р., а щодо запровадження альтернативного методу обліку фінансових витрат за однойменним П(С)БО 31 – з 2007 р.

IV група (П(С)БО 12, 13, 17, 19, 21, 22, 24) передбачає зафіксувати правила обліку інвестицій, спільної діяльності, податків, дивідендів, фінансових інструментів, впливу змін валютних курсів та інфляції.

Положення (стандарти) бухгалтерського обліку цієї групи затверджувалися у 2000 – 2002 рр.

Незважаючи на те, що всі національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку України (П(С)БО) значною мірою ґрунтуються на міжнародних стандартах бухгалтерського обліку (МСБО), вони не тотожні. Тому на сучасному етапі у процесі роботи укладачів і користувачів фінансових звітів у світовій практиці актуальним є вирішення проблеми уніфікації української системи з міжнародною системою бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Питання для самоконтролю

1. Який документ регламентує державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні?
2. Що є метою державного регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні?
3. Яким документом визначено правові засади бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні?
4. На які суб'єкти господарювання поширюються положення Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»?
5. Чи може вестися бухгалтерський облік і складатися фінансова звітність в іноземній валюті?
6. Хто відповідає за організацію бухгалтерського обліку на підприємстві?
7. Яким документом визначені правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні?
8. Хто може бути аудитором і за яких умов?
9. В яких випадках здійснюється обов'язковий аудит?

10. Які права надано аудиторам відповідно до діючого законодавства?

11. Які обов'язки покладено на аудиторів відповідно до законодавства?

12. Дайте визначення поняття «національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку (П(С)БО)». Ким затверджуються П(С)БО?

13. На які групи поділені П(С)БО?

14. Як П(С)БО співвідносяться з МСБО та МСФЗ?

15. Яке головне призначення Міжнародних стандартів обліку та звітності?

1.7 Ринок бухгалтерських та аудиторських послуг

Навчальні елементи. Види бухгалтерських послуг. Тенденції розвитку ринку бухгалтерських послуг. Види аудиторських послуг. Тенденції розвитку ринку аудиторських послуг.

Аутсорсинг відомий уже тисячі років. Коли люди ще блукали по лісах, полювали на тварин і збирали ягоди, найшовся один розумник, який сказав: «Ти будеш збирати ягоди, ти – орати землю. А я буду вами керувати». Це й був перший аутсорсинг, що і тепер ґрунтується на принципі поділу праці й розумінні, що кожний повинен робити те, у чому найсильніший.

Аутсорсинг (від англ. outsourcing: зовнішнє джерело) – це передача організацією певних бізнес–процесів або виробничих функцій на обслуговування іншій компанії, що спеціалізується у відповідній сфері. Інакше кажучи, «аутсорсингом» прийнято називати передачу на контрактних умовах деяких внутрішніх функцій підприємства «на сторону».

Сенс аутсорсингу зводиться до простої формули: зосередити всі ресурси на тому виді діяльності, який є головним для компанії, і передати решту (що підтримують, супутні) функцій надійному та професійному партнерові. Принцип аутсорсингу: «залишаю собі тільки те, що можу робити краще за інших, передаю зовнішньому виконавцеві те, що він робить краще за інших».

На відміну від послуг сервісу та підтримки, що мають разовий, епізодичний, випадковий характер і обмежених початком і кінцем, на аутсорсинг передаються зазвичай функції з професійної підтримки безперебійної працездатності окремих систем й інфраструктури на підставі тривалого контракту (не меншого одного року).

У підприємницькій практиці на аутсорсинг найчастіше передаються такі функції, як ведення бухгалтерського обліку, забезпечення функціонування офісу, транспортні послуги тощо. Компанії йдуть на аутсорсинг для того, щоб зосередитися на своїй головній діяльності, а не займатися управлінням їдальнями, прибиральниками, нарахуванням до пенсійних фондів, виловом комп'ютерних вірусів.

Період активного впровадження моделі аутсорсингу в світі припав на 90-ті роки, й вже до кінця минулого століття провідні компанії оцінили її переваги. У США до 80 % торгових мереж передають різні функції на аутсорсинг. В Європі цей показник значно нижчий (50–60 %), оскільки потужні компанії вважають за краще створювати власні служби. Керівництво компаній звертається до моделі аутсорсингу, коли необхідно зберегти конкурентоспроможність і скоротити витрати. Залежно від виду аутсорсингу витрати на непрофільні сфери діяльності підприємства можна зменшити на 10 – 40 %.

Потреба в аутсорсингу саме бухгалтерських послуг виникає з того, що ведення бухгалтерського обліку вимагає знань усіх особливостей бухгалтерського обліку, податкового законодавства, комп'ютерних систем обліку. Важливо знайти спеціаліста, який би поєднував усі необхідні якості для адекватного ведення бухгалтерського обліку та контролю грошових потоків на підприємстві. Це – необхідна умова для прийняття ефективних рішень, обумовлених оподаткуванням та якісним веденням обліку діяльності підприємства.

Першими в Україні передавати бухгалтерські й непрофільні функції спеціалізованим підприємствам почали компанії зі стовідсотковим іноземним капіталом і СП. У такий спосіб фірмам удавалося відчутно скоротити «обслуговуючий персонал», тобто людей, які безпосередньо не приносять прибутків.

Однією з причин, що стримують розвиток аутсорсингу, є те, що керівники фірм–замовників не готові витратити додатковий час на роботу з аутсорсером. На перших етапах інтеграції аутсорсера тимчасові витрати керівників компаній зростають. Вони зіштовхуються з проблемами свого бізнесу, які раніше були сховані або недооцінені їхні наслідки на кінцевий результат. Це спричиняє роздратування замовника, хоча, як показує практика, через 2–3 місяці роботи з аутсорсингу тимчасові витрати клієнта набагато знижуються. Бухгалтерський аутсорсинг – це процес взаємний, потребує відповідального підходу по обидва боки, і тільки в цьому разі найповніше проявляються переваги аутсорсингу. Аутсорсинг – це не просто взаємини «замовник – виконавець», а певне партнерство. Важливим складником будь-яких партнерських відносин є довіра. Сторони повинні зрозуміти, що може стати підставою такої довіри й саме на цій підставі далі вибудовувати свої бізнес–стосунки.

Сьогодні аутсорсинг стає частиною раціонального підходу до побудови бізнесу та його управління. Це не просто модна тенденція – це реальність.

Ринок аутсорсингової бухгалтерії в Україні ще тільки розвивається. У Європі й Росії аутсорсинг є звичним інструментом для отримання додаткової конкурентної переваги. Проте аутсорсингом користуються і великі транснаціональні компанії. Специфіка аутсорсингової бухгалтерії полягає в тому, що відповідає за ведення обліку не фізична особа – бухгалтер організації, а юридична особа – бухгалтерська фірма. Єдиним завданням клієнта є передача первинних документів. Фірма-постачальник послуг здійснює на основі первинних документів облік господарських операцій замовника. Спеціалісти бухгалтерської фірми складають зовнішню звітність, передають її до податкових та інших регулятивних органів, захищають інтереси клієнта. Це дає змогу клієнтам (їхнім

фінансовим директорам) зосередитися на вирішенні головних бізнес-завдань компанії.

Останнім часом бухгалтерський аутсорсинг займає все сильніші позиції на ринку України. Цьому є досить вагомі причини: залучаючи висококваліфікованих спеціалістів із метою аутсорсингу, компанія концентрує увагу на основному роді діяльності, а супутні й підтримувальні функції передає професійним бухгалтерським, аудиторським, юридичним компаніям.

До обов'язків аутсорсингової компанії належать:

1. Комп'ютерна обробка первинної документації в бухгалтерських програмах.

2. Ведення всіх необхідних реєстрів бухгалтерського обліку: облік розрахунків з покупцями, постачальниками, з учасниками, з підзвітними особами, з іншими дебіторами й кредиторами; облік необоротних активів, запасів.

3. Розрахунок заробітної плати й відрахувань у соціальні фонди. Складання звітності до пенсійного фонду та фондів соціального страхування.

4. Облік доходів та витрат, визначення фінансових результатів. За бажанням Замовника їх можна визначати окремо за кожним видом діяльності.

5. Розрахунок податків і складання податкових декларацій.

6. Складання та подання фінансової та статистичної звітності.

7. Захист інтересів клієнта під час податкових перевірок та перевірок інших контролюючих органів, обумовлених веденням бухгалтерського обліку.

Переваги такої моделі:

– оперативність і висока якість виконуваних робіт (послуг);

- відсутність потреби в розширенні штату та підвищення кваліфікації працівників;
- отримання комплексу бухгалтерських, аудиторських та юридичних послуг з одного джерела;
- економія на структурному підрозділі: зазвичай абонентська плата обходиться дешевше, ніж утримання штату бухгалтерії;
- усунення фінансових ризиків;
- отримання додаткових консультацій з питань пошуку легальних шляхів мінімізації оподаткування, нестандартних фінансово-господарських, правових питань;
- усунення затримок із задачею бухгалтерської та податкової звітності.
- Переваги аутсорсингу очевидні. Але існують і недоліки:
- можливість розповсюдження конфіденційної інформації;
- відсутність контролю за діяльністю фірми або фахівців, які надають бухгалтерські послуги;
- у разі використання «зовнішньої» бухгалтерії підприємець практично ізольований від підготовки й здачі звітності;
- іноді невеликі фірми, які надають аутсорсингові послуги, залучають кадри із сумнівною кваліфікацією – вони дешевші, інакше кажучи, доручають звітність і увесь бухгалтерський облік не аудиторам, а тим самим бухгалтерам–надомникам.

Але цих недоліків можна позбутися, уклавши грамотно договір на аутсорсинг.

У спеціалізованій компанії достатньо ресурсів, щоб відстежувати всі законодавчі нюанси. Аутсорсингова компанія має увесь найсучасніший інструментарій. Отже, підприємство–замовник аутсорсингових послуг завжди враховуватиме в роботі зміни правового поля. Тобто звіти завжди будуть зроблені вчасно, а працедавцю не потрібно витратитися на технічне

забезпечення бухгалтерії. Крім того, аутсорсингова компанія відповідає, зокрема й матеріальну за «проколи».

Некомпетентний бухгалтер у компанії – завжди ризик. Помилка або його тимчасова непрацездатність можуть коштувати підприємству великих грошей. Проблема може виникнути й у разі розширення бізнесу компанії, якщо «старий» бухгалтер не зможе перебудуватися. Тобто таких проблем можна уникнути за допомогою аутсорсингової (аудиторської) компанії.

До найпоширеніших бухгалтерських послуг належать організація обліку, ведення обліку, відновлення обліку та бухгалтерські консультації.

Організація обліку

Постановка (організація) бухгалтерського обліку на підприємстві передбачає:

- детальне вивчення специфіки діяльності підприємства в момент організації;
- аналіз податків, що підлягають оплаті, їх кількісну оцінку;
- розробку оптимальних законних схем оподаткування;
- розробку головних принципів і методів ведення бухгалтерського та податкового обліків, які відображаються в обліковій політиці організації з метою бухгалтерського й податкового обліку;
- розробку інструкції з документального оформлення всіх складових бухгалтерського й податкового обліку відповідно до законодавства;
- удосконалення структури бухгалтерської служби на підприємстві, розробку регламентів діяльності працівників бухгалтерської служби;
- аналіз, формалізацію, організацію, оптимізацію системи документообігу на підприємстві, зокрема розробку реєстрів податкового обліку й додаткових реєстрів бухгалтерського обліку;

– оптимальну, з погляду використання робочого часу, організацію бухгалтерського обліку шляхом його автоматизації.

Постановку (організацію) бухгалтерського обліку можливо здійснити як у комплексному підході до систем обліку, так і в окремих напрямках. Достатньо один раз грамотно організувати бухгалтерський облік, щоб у подальшому попередити появу систематичних помилок, що негативно впливають на фінансові результати компанії.

Ведення обліку

Послуги з бухгалтерського супроводження та обслуговування (ведення бухгалтерського обліку) надаються за різними схемами:

- на базі наданих клієнтом первинних документів, із подальшою їх обробкою та формуванням бухгалтерської й податкової звітності;
- змішаний підхід – на основі попередньої домовленості.

У комплекс послуг із бухгалтерського супроводження та обслуговування організацій входять такі види послуг:

- перевірка наявності, правильності оформлення й відповідності первинних облікових та податкових документів вимогам законодавства;
- формування реєстрів відсутніх первинних документів, формування облікових і податкових документів, книг покупок і продаж;
- нарахування податків, інших обов’язкових платежів;
- ведення аналітичного та синтетичного обліку всіх чи окремих розділів звіту;
- складання реєстрів бухгалтерського й податкового обліку;
- оформлення банківських і касових операцій, кадрових документів;
- розробка типових договорів оформлення відносин з клієнтами;
- створення всіх форм бухгалтерської та податкової звітності.

Відновлення обліку

Мета повного або часткового (за розділами) відновлення бухгалтерського обліку означає приведення до ладу всіх документів

підприємства відповідно до вимог законодавства. Для мінімізації небажаних фінансових наслідків, обумовлених з порушеннями законодавства в минулому, процедура відновлення бухгалтерського та податкового обліку супроводжується поданням уточнених податкових декларацій, виправлених форм бухгалтерської звітності.

Відновлення бухгалтерського обліку означає відновлення синтетичних, аналітичних і податкових реєстрів, звітності організації на основі повністю або частково наданих первинних документів, втрата яких спричинена переїздом організації або заміною бухгалтерів, із неналежним веденням обліку за певні періоди роботи підприємства тощо.

Процедура відновлення бухгалтерського обліку дає змогу за наявними первинними документами відновити синтетичні й аналітичні бухгалтерські й податкові реєстри, а також звітність організації за минулі періоди.

Бухгалтерські консультації

Бухгалтерські консультації, як один із видів послуг із бухгалтерського супроводження та обслуговування організацій – невід’ємна частина процесу ведення бухгалтерського обліку кожного підприємства.

Необхідність у бухгалтерських консультаціях особливо гостро відчувається при нестандартних, нетипових або незнайомих ситуаціях, коли бухгалтеру потрібно вирішити нагально питання, а час на пошуки відповіді в різних джерелах інформації вкрай обмежений.

Професійні консультації з бухгалтерського обліку дають змогу у стислі терміни вирішити всі проблеми й відповісти на всі запитання, що виникають у процесі фінансово-господарської діяльності. Надання бухгалтерських консультацій, може здійснюватись на постійній (абонементній) основі або одноразово (за потреби). Гарантії обґрунтованості й відповідності законодавчим нормам бухгалтерських

консультацій – запорука високого професіоналізму та багатого досвіду роботи наших спеціалістів. Головною перевагою професійних консультацій із бухгалтерського й податкового обліку є їх оперативність і якість.

Консолідація звітності

Загальновідомо, що мета фінансової звітності полягає в тому, щоб її користувачі (власники, інвестори, кредитори, біржові аналітики, державні органи тощо) отримали адекватне уявлення про фінансовий стан і діяльність підприємства та змогли на цій підставі приймати управлінські рішення. У ситуації, коли одні підприємства контролюють інші, виникає необхідність консолідації фінансової звітності, адже більш логічно аналізувати відомості всієї групи загалом, незалежно від кількості й місця перебування юридичних осіб, які входять до неї.

Консолідація фінансової звітності групи заснована на об'єднанні інформації, що знаходиться у звітності материнської і дочірньої компаній. Але консолідація звітності не зводиться до буквального складання аналогічних статей активів, зобов'язань, капіталів, прибутків і витрат: процес консолідації звітності передбачає низку спеціальних розрахунків і процедур. При цьому на кожному етапі виконуються дії з перетворення фінансових звітів окремих компаній і певної додаткової інформації в комплект консолідованої звітності, що відповідає тим чи іншим стандартам.

До інших видів бухгалтерських послуг належать:

- оптимізація оподаткування;
- оскарження податкових рішень;
- супровід перевірок (планових і позапланових);
- складання договорів, супровід угод;
- одержання дозволу на випуск цінних паперів;
- супровід процесу впровадження бухгалтерських програм;

– трансформація фінансової звітності тощо.

Тенденції розвитку ринку бухгалтерських послуг

Український ринок бухгалтерських послуг із кожним роком зростає. Компанії, які працюють на цьому ринку, спеціалізуються на фінансовому менеджменті, аутсорсингу бухгалтерського обліку, ІТ управлінні й на консалтингу. Загальною тенденцією ринку є те, що все більше компаній доручають вести свій бухгалтерській облік професійним постачальникам цих послуг. Ринок зростає та розвиваються відповідні послуги.

Оскільки все більше українських компаній приймають західні бізнес–практики та все більше іноземних компаній відкривається на Україні, за останні роки ринок збільшився не тільки в межах обороту та кількості учасників, але й у межах більш зрілих бізнес–прийомів. Кредитування, єврооблігації, реєстрації на різноманітних біржах вимагають від компанії мати фінансову звітність відповідно до міжнародних стандартів. На сьогодні це дуже важливо для розвитку внутрішнього ринку. Багато компаній докладають чимало зусиль для отримання дешевших ресурсів на світових фінансових ринках. Саме це дає поштовх для розвитку ринку професійних бухгалтерських послуг.

Окрім українських компаній, які зацікавлені в міжнародних фінансових ринках, основними клієнтами бухгалтерських компаній є представництва іноземних компаній в Україні й українські компанії з іноземними інвестиціями. Здебільшого саме ці компанії покладаються на послуги з аутсорсингу бухгалтерського обліку.

Вища вартість аутсорсингу в бухгалтерських компаніях порівняно з вартістю таких самих послуг у рекрутингових або стафінгових компаніях виправдовується вищим ступенем надійності та професіоналізму, які надають своїм клієнтам бухгалтерські компанії.

Передбачається, що аутсорсинг, зокрема й аутсорсинг бухгалтерських послуг, буде поступово поширюватися в секторі середнього й малого бізнесу в процесі того, як приходить розуміння економічної вигоди від його використання. Однак згідно із прогнозами учасників ринку, надалі повинен відбуватися перерозподіл часток ринку на користь великих компаній. На думку фахівців, ринок укріпиться та стане більш сталим.

Ринок аудиторських послуг

Аудит виник в економічно розвинених країнах як послуга висококваліфікованих фахівців з бухгалтерського обліку та аналізу щодо підтвердження публічної звітності корпорацій. В Україні потреба в ньому назріла водночас зі здобуттям державної незалежності й переходом на ринкові засади господарювання.

Юридично аудиторську справу в нашій країні було внормовано в 1993 р. Законом «Про аудиторську діяльність». З його ухваленням активно почав розвиватися ринок аудиторських послуг суб'єктів підприємницької діяльності – спеціалізованих фірм і самостійних аудиторів.

Сьогодні бурхливе зростання ринку аудиту в Україні припинилося, він поступово переходить у стабільну фазу розвитку. На аудиторському ринку України виконують свою діяльність близько 2 300 суб'єктів аудиторської діяльності (САД). При цьому приблизно 36 % з них (приблизно 840 суб'єктів) діють у місті Києві. Друге місце в Україні за кількістю суб'єктів аудиторської діяльності займає Харків, в якому функціонує понад 200 САД, що відповідає близько 9 %. Значна кількість САД (понад 100) функціонує на ринках Дніпропетровська, Донецька, Запоріжжя й Одеси.

Концентрація ринку аудиторських послуг досить значна – близько 60 % його обсягу приходить на провідні аудиторські фірми, оборот яких становить більше одного мільйона гривень у рік. Таких компаній в Україні

близько п'ятдесяти, але це невелика частка від загального суб'єктів аудиторської діяльності, яких в Україні зареєстровано 2 371 за станом на серпень 2008 року.

Реальна річна місткість ринку аудиторських послуг становить більше 630 млн. грн.

Загалом по Україні кількість замовлень аудиторських перевірок і послуг досягла майже 80 тисяч. Безумовним лідером тут є Київ, де цей показник досягає майже 30 тисяч, тобто третина всіх замовлень в Україні припадає на київські фірми. Серед лідерів другого ешелону можна назвати Харків, Донецьк, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Одесу й Львів. Найменша кількість замовлень аудиторських послуг відзначається в Севастополі, Кіровограді, Луцьку, Ужгороді, Чернівцях. Отже, кількість замовлень аудиторських послуг в Україні по областях коливається від 0,57 до 30 тисяч, що свідчить про концентрацію аудиторської діяльності в декількох регіонах України.

Становить також інтерес фактична вартість одного замовлення аудиторської послуги. Так, у середньому по Україні цей показник становить близько 8 тис. грн. При цьому його нижня границя відзначена в Житомирі, Луцьку й Полтаві – 1,5 тис. грн, а верхня, природно, у Києві, – 15 тис. грн. Отже, розрив цін – у 10 разів.

У середньому за рік аудиторська фірма України виконує близько 40 замовлень. Це дозволяє їй одержувати близько 300 тис. грн. доходу за рік. Хоча й рівень доходів також коливається по областях – від 60 тис. грн. (Суми) до 600 тис. грн. (Київ). За рівнем доходів друге місце займають аудиторські фірми Запоріжжя (приблизно 230 тис. грн.), тобто майже в три рази менше, ніж у лідера – київських аудиторських фірм. Наприклад, Харків займає шосту позицію за рівнем доходів аудиторських фірм, які становлять приблизно 180 тис. грн. у рік. Майже в третині областей України річний дохід аудиторських фірм не перевищує 100 тис. грн.

Найпоширенішою аудиторською послугою є аудит фінансової звітності. Згідно зі звітними даними САД, понад 30 % замовлень припадає саме на ці послуги. При цьому місткість ринку цих послуг становить майже 300 млн. грн., що відповідає близько 45 % ринку. Загалом по Україні вартість аудиту фінансової звітності становить приблизно 11 тис. грн., коливаючись від 1 500 грн. (Вінниця, Чернігів) до 8 500 грн. (Дніпропетровськ, Харків) і 23 тис. грн (Київ).

Рівень конкуренції в наданні послуг з аудиту фінансової звітності характеризується показником приблизно 12 перевірок у рік. Найвищий рівень конкуренції в цьому виді послуг відзначається в Миколаєві, Сумах і Харкові, а мінімальний – в Івано-Франківську, Кіровограді, Тернополі.

Аудит фінансової звітності може бути як обов'язковим (на вимогу законодавства), так і добровільним (з ініціативи господарюючих суб'єктів). Дані звітності САД свідчать про те, що понад 70 % аудиту фінансової звітності проводиться в межах обов'язкового аудиту (за кількістю перевірок). Вартість такої послуги в середньому по Україні становить близько 5 тис. грн. На добровільний аудит фінансової звітності припадає менше 30 % замовлень.

Щодо консультаційних послуг аудиторів, то їхня кількість наближається до 40 тис. замовлень у рік загальною вартістю 160 тис. грн. Безперечним лідером із консультаційних послуг є київські аудиторські фірми, доходи яких від надання даного виду послуг становлять майже 70 % усього ринку України, при тому що їхня кількість у розглянутому регіоні становить близько 30 % від всеукраїнського ринку. Вартість консультаційної послуги коливається від 500 грн (Житомир) до 8 000 грн. (Київ). Середньостатистична вартість консультаційної аудиторської послуги становить близько 5 тис. грн. Найменший попит на консультаційні послуги (кількість замовлень на один САД) відзначається у Миколаєві, Ужгороді, Черкасах, найбільший у Полтаві, Луцьку, Житомирі.

Розглядаючи структуру доходів аудиторських фірм за видами робіт, можна сказати, що в таких регіонах, як Дніпропетровськ, Луцьк, Тернопіль і Хмельницького переважають доходи від аудита фінансової звітності. В інших регіонах частка доходів від інших аудиторських послуг перевищує 50 %. У той час як світові тенденції розвитку аудиторських послуг свідчать про скорочення аудиторськими фірмами обсягів консалтингових послуг або виділення з них суб'єктів, які надають консалтингові послуги, в окремій структурі, в Україні існують регіони, де аудит у загальному обсязі аудиторських послуг займає близько 30 %. Це – Вінниця, Херсон, Чернігів, Миколаїв, Запоріжжя. Загалом по Україні відзначається переважання доходів від інших аудиторських послуг над доходами від аудиту фінансової звітності. На думку фахівців Аудиторської палати України, здебільшого причина таких показників – це диверсифікованість, бажання утримати клієнта розмаїтістю послуг, шукати альтернативні джерела доходів. Українські аудиторські фірми, намагаючись відповідати вимогам підприємств, які хочуть одержувати від аудиторської фірми послуги в комплексі, намагаються урізноманітнити види своїх послуг. Однак широта послуг призводить до виникнення загроз незалежності і, як наслідок, до погіршення якості.

Аудитори можуть здійснювати за законом як індивідуальну діяльність як приватні підприємці, так і в складі аудиторської фірми. На сьогодні загалом по Україні ситуація виглядає так, що фізичні особи – приватні підприємці на аудиторському ринку становлять приблизно 30 %. Проте існує регіон з очевидною їхньою перевагою – Вінницька область. Найменша частка фізичних осіб, що є САД, відзначається в Тернополі й Чернівцях.

Високий попит на послуги приватних підприємців-аудиторів відзначається в Луцьку, Кіровограді, Криму. Протилежні тенденції, тобто

невисокий попит на послуги приватних підприємців-аудиторів спостерігаються в Житомирі.

Доходи приватних підприємців – аудиторів у середньому по Україні становлять близько 150 тис. грн у рік, коливаючись від 45 тис. грн до 280 тис. грн. При цьому Аудиторська палата негативно оцінює ситуацію, при якій у деяких областях України частка аудиторів – приватних підприємців за обсягом доходів перевищує 50 % загального доходу по регіону, наприклад, Вінниця, Черкаси – понад 60 %.

Тепер щодо кадрового складу аудиторських фірм. Персонал САД нараховує близько 8,5 тисяч співробітників. Серед них близько 35 % залучаються як сумісники. Укомплектованість САД кваліфікованими кадрами перебуває на низькому рівні. Дані свідчать про те, що загалом по Україні менше 30 % співробітників САД є сертифікованими аудиторами. Найкраще положення за цим показником спостерігається в Києві, Дніпропетровську, Одесі й Полтаві. Найменша кількість сертифікованих аудиторів у кадровому складі САД у Тернополі, Харкові й Чернівцях.

Персонал САД також характеризує кількість замовлень на одного працівника в рік. Так, у середньому по Україні цей показник становить близько 9–10 замовлень. При цьому на одного штатного працівника припадає зазвичай близько 15 замовлень, а на одного сертифікованого аудитора – близько 7 перевірок у межах обов’язкового аудиту. Найбільш завантаженими є аудитори Полтави, Житомира й Луцька, де на одного працівника приходить більше 18 замовлень у рік. На штатних працівників найбільше замовлень припадає в Полтаві, Луцьку, Чернівцях і Вінниці – понад 30 замовлень за рік. Що стосується обов’язкового аудиту, то на одного сертифікованого аудитора у Вінниці, Івано-Франківську й Чернігові приходить більше 20 перевірок у рік у межах обов’язкового аудиту.

Види аудиторських послуг

Аудит, незважаючи на молодість, довів свою гостру необхідність для української економіки. Для зовнішніх користувачів висновок аудитора про достовірність бухгалтерської звітності – підтвердження чесності й відкритості компанії. Недаремно навіть організації, які не підлягають обов'язковому аудиту, звертаються до аудиторських послуг. Усе частіше користується попитом професійне вміння аудитора з питань податкового планування, розробки схем оптимізації податкового навантаження, а також бухгалтерського супроводження. Надання аудиторських послуг перестало необґрунтовано асоціюватись з ревізіями податківців і «вимітанням сміття з хати». Дотримуючись принципів незалежності, чесності й конфіденційності, фахівці з аудиту надають повний спектр аудиторських послуг.

Кваліфікована допомога в галузі обліку, оподаткування та управління забезпечує зацікавленим користувачам відчутний економічний ефект.

Аудит фінансової звітності – це перевірка звітності суб'єкта з метою складання висновку про відповідність її встановленим критеріям і загальноприйнятим правилам бухгалтерського обліку. Він може бути обов'язковим і добровільним.

Обов'язковий аудит – щорічна обов'язкова аудиторська перевірка ведення бухгалтерського обліку й фінансової (бухгалтерської) звітності організації. Обов'язковому аудиту підлягають:

- підприємства з організаційно–правовою формою акціонерного товариства;
- фінансові компанії, що належать до кредитних союзів або страхових організацій, інвестиційних фондів, компаній по управлінню активами;
- емітенти цінних паперів (акцій, облігацій тощо);

– організації, по відношенню до яких обов'язковий аудит передбачений законодавством України.

Багато керівників намагаються уникнути проведення обов'язкового аудиту й часом не бачать особливих відмінностей між перевітками аудиторською компанією та податковою інспекцією, Але з розвитком бізнесу ставлення до обов'язкового аудиту як до повинності поступово міняється. Якщо організація відповідає критеріям обов'язкового аудиту, то це означає, що вона суспільно значуща і вийшла на новий рівень розвитку бізнесу. Успішне проведення обов'язкового аудиту – це «знак якості», який показує постачальникам і покупцям, інвесторам і кредиторам, іншим зацікавленим особам, що в компанії добре налагоджена система обліку, головним показником результатів діяльності можна довіряти, розрахунки з бюджетом ведуться коректно й відсутній ризик виникнення конфлікту з фіскальними органами.

Добровільний (ініціативний) аудит – це аудиторська перевірка, що здійснюється на замовлення зацікавленої сторони, коли аудиторську перевірку не передбачено в установленому порядку. Зазвичай проводиться він за вимогою чи бажанням власників (учасників) і акціонерів підприємств будь-якої форми власності) та інших користувачів фінансової звітності.

Податковий аудит – один із найбільш затребуваних видів аудиторських послуг, це незалежна перевірка систем бухгалтерського та податкового обліку організації стосовно:

– відповідності формування оподаткованої бази за кожним видом податків чинному законодавству України, нарахування та сплати податків і зборів за певний період часу;

– стану розрахунків з бюджетом і позабюджетними фондами;

– відповідності систем бухгалтерського та податкового обліку вимогам чинного законодавства.

Мета податкового аудиту – виявлення помилок систем бухгалтерського й податкового обліку та розробка заходів щодо їх усунення. У процесі податкового аудиту вивчаються податкові бази за кожним видом податків, що перевіряються, проводиться аудит податкового обліку й податкової звітності, як комплексний, так і за окремими податками. Під час аудиту податкового обліку й податкової звітності здійснюються збір і аналіз інформації про можливості платника податків по оптимізації оподаткування.

Результат податкового аудиту – це оцінка податкових ризиків підприємства та зведення їх до мінімуму. За результатами податкового аудиту розробляються професійні рекомендації з виправлення виявлених помилок.

Аудит на відповідність вимогам – це аналіз фінансової або господарської діяльності суб'єкта з метою визначення її відповідності установленим умовам, правилам або законам. Якщо такі умови (наприклад, внутрішні правила контролю) установлені адміністрацією, то цей вид аудиту здійснюють співробітники підприємства, які виконують функції внутрішніх аудиторів. Якщо ж умови встановлені кредиторами (наприклад, вимога підтримки певного співвідношення між оборотним капіталом і короткостроковими зобов'язаннями), то оскільки виконання цих умов часто відображено у фінансових звітах компанії, цей вид аудиту проводиться разом з аудитом фінансових звітів або як спеціальний аудит.

Управлінський (виробничий) аудит – це перевірка й удосконалення організації та управління підприємством, якісних аспектів виробничої діяльності, оцінка ефективності виробництва й фінансових вкладень, продуктивності, раціональності використання коштів, їхньої економії.

Спеціальний аудит (екологічний, операційний тощо) – це перевірка конкретних аспектів діяльності господарюючого суб'єкта, дотримання певних процедур, норм і правил, зазвичай із метою підтвердити законність,

сумлінність і ефективність діяльності керівників, правильність складання податкової звітності, використання соціальних фондів тощо.

Тематичний аудит – аудит, який проводиться з метою підтвердження достовірності та (або) правомочності складання первинної документації, відображення на її підставі господарських операцій бухгалтерськими записами в облікових регістрах окремих ділянок обліку.

Під час здійснення тематичної (операційної) перевірки аудитор зобов'язаний провести узгодження процедури перевірки з метою задоволення інтересів клієнта стосовно дослідження інформації з окремих питань. Звіт аудитора під час виконання операційної перевірки стосується тільки тих напрямів, які були визначені з суб'єктом підприємницької діяльності. Він є внутрішнім документом і може становити комерційну таємницю замовника (не передаватися зовнішнім користувачам фінансової звітності). У процесі перевірки досліджуються необхідні первинні документи методом суцільного або вибіркового контролю (за рішенням аудитора) так, щоб цього було достатньо для складання уявлення про стан обліку окремої його ділянки. Прикладом тематичної перевірки може бути контроль за правильністю та законністю відображення в обліку нарахування й виплати заробітної плати на підприємстві–замовнику.

Тематична аудиторська перевірка застосовується в таких випадках:

– за рішенням засновників, акціонерів або керівників, що виникло в процесі фінансово–господарської діяльності підприємства, у випадках відсутності переконаності в правильності організації та ведення окремих ділянок обліку;

– за необхідності підготовки підприємства до проведення зустрічних і тематичних перевірок контролюючими організаціями;

– під час складання актів звірок або вирішенні спірних питань між підприємствами. Замовник має нагоду у разі неясності у відносинах із контрагентами й утрудненнях у підписанні актів звірок скористатися

правом аудитора на зустрічну перевірку, наданим йому Законом України «Про аудиторську діяльність», провести тематичну перевірку на підприємстві контрагента з метою виявлення неточностей, що заважають скласти об'єктивну картину взаємостосунків між підприємствами;

- під час проведення претензійних і позовних робіт, підготовці позовної заяви з метою передачі до суду;

- на вимогу контролюючих організацій із метою обов'язкового надання аудиторського висновку, наприклад, підтвердження формування статутного фонду підприємства тощо;

- на вимогу інвестора в умовах наданої інвестиції з метою контролю над витрачанням коштів, а також на вимогу банків у разі видачі кредитів і контролю над кредитними коштами.

Тематична аудиторська перевірка може проводитися за такими ділянками обліку:

- аудит статутного фонду;
- аудит дебіторських і кредиторських заборгованостей (крім розрахунків з бюджетом);
- аудит головних фондів й амортизації;
- аудит розрахунків з підзвітними особами;
- аудит розрахунків із заробітної плати;
- аудит касових операцій і операцій на рахунках підприємства в національній валюті;
- аудит товарно-матеріальних засобів і МШП;
- аудит валютних операцій;
- аудит цінних паперів.

Тенденції розвитку ринку аудиторських послуг

Досягнуті результати й процеси розвитку системи національного аудиту неадекватно оцінюються та усвідомлюються суспільним і фаховим загалом, що применшує значущість і роль, яка об'єктивно належить аудиту

та яку він має відігравати в сучасному економічному, соціальному та політичному бутті суспільства.

Перспективними завданнями розвитку ринку аудиторських послуг в Україні повинні стати постійний його моніторинг, усунення регіональних диспропорцій з урахуванням об'єктивних факторів територіального розвитку та його пріоритетів, підвищення адекватності вартості аудиторських послуг, поліпшення конкурентних позицій національних аудиторських фірм із метою збільшення їхньої частки на ринку, стимулювання розвитку аудиторських фірм і стримування зростання кількості аудиторів – приватних підприємців, поширення політики «кваліфікації і якості».

У сфері надання послуг клієнтам найважливішою тенденцією є зростаючий попит на аудиторські послуги у зв'язку із запланованими операціями на ринках капіталу (операції з публічного або приватного розміщення боргових інструментів чи акціонерного капіталу).

Іншою тенденцією є нестача кваліфікованих та досвідчених аудиторів в Україні. Попит на аудиторські послуги є значно вищим, ніж можливості аудиторських фірм. Ця проблема ускладнюється через відсутність досвідченого й кваліфікованого персоналу, що знається на міжнародних стандартах фінансової звітності (IFRS), міжнародних стандартах аудиту (IAS), ринках капіталу й наданні послуг клієнтам.

Сьогодні найбільшою проблемою аудиторської професії в Україні є нестача досвідченого персоналу для надання послуг клієнтам і партнерів. Багато професіоналів з досвідом роботи отримують привабливі посади й компенсаційні пакети від компаній та банків і вирішують будувати кар'єру, не обумовлену аудитом або консультаційними послугами. Масштаби цього явища в Україні набагато більші, ніж у розвинених країнах. Причиною цього є невеликий відсоток досвідчених аудиторів від загальної кількості населення, а також той факт, що багато українських

компаній і банків розпочали перехід до світової бізнес–практики, зокрема складання звітності згідно з МСФЗ, недавно й у такий спосіб розпочали заповнювати відповідні посади також не так давно.

Іншим питанням, що стоїть перед аудиторською професією в Україні, є підвищення ризику аудиторських послуг у зв'язку зі збільшенням кількості операцій на ринках капіталу.

Ще одним важливим питанням для аудиторської та консультаційної професії в Україні є те, що незважаючи на високе зростання попиту на послуги, вартість надання цих послуг (заробітна плата й премії, освіта, оренда та страхування, які становлять головні затрати) збільшується ще швидше.

Ринок аудиторських послуг буде розвиватися. Темпи зростання становитимуть 30–40 відсотків на рік. Вартість аудиторських послуг постійно зростатиме у зв'язку зі збільшенням витрат на їх надання (витрати на персонал, навчання, оренду, страхування) та збільшенням кількості операцій на ринках капіталу, що призведе, як наголошувалося вище, до збільшення кількості годин на проведення аудиту та його вартості. Обсяг ринку в грошовому вираженні буде рости насамперед шляхом збільшення гонорарів аудиторських компаній.

Іншою відчутною тенденцією буде значне зростання консультаційних послуг. Так звані не аудиторські, а консультаційні послуги становлять приблизно 50 відсотків сьогоденного портфеля послуг. З кожним роком частка консультаційних послуг зростатиме.

Вітчизняні аудиторські фірми в жодному разі не залишаться без роботи. Великим полем для їхньої діяльності є аудит фінансової звітності за національними й міжнародними стандартами вітчизняних компаній, податковий консалтинг і перевірка податкового обліку, а також ведення й відновлення обліку, інвентаризації, консультації з широкого спектру питань обліку й звітності, зокрема питання правового регулювання. Варто

вказати, що попит на послуги в сфері обліку за міжнародними стандартами зростає, тоді як обсяги податкового консалтингу поступово знижуватимуться – на цій ділянці діяльності бухгалтери компаній поступово «перетягують ковдра» на себе.

Використання міжнародних стандартів сприятиме якіснішому наданню аудиторських послуг і є певним досягненням, оскільки навіть не всі країни ЄС, використовують ці стандарти на державному рівні. У СНД ми є першою країною, що впровадила міжнародні стандарти аудиту в повному обсязі.

Ринок аудиту продовжуватиме розвиватися й у нього є гарні перспективи. Незважаючи на низьку ймовірність появи нових великих аудиторських компаній, збільшуються обсяги послуг, надаваних існуючими. Хоч низькими темпами, але росте кількість сертифікованих аудиторів, ринок поповнюється новими учасниками меншого калібру. Проникнення аудиторських послуг також буде розширюватися, головною перешкодою для цього є низька публічність більшості українських компаній і слабо розвинутий фондовий ринок. Саме в цьому полягає головна відмінність ринку аудиту України від ринків західних країн. Адже там частка публічних компаній набагато вище, інвестори довіряють фінансовій звітності компаній і, відповідно, аудиторські послуги більше затребувані.

Проте стримувальним фактором для України стала міжнародна фінансова криза, унаслідок якої зменшилася кількість інвестицій і нових іноземних компаній.

Подальша організація аудиту в Україні повинна передбачати вирішення таких найважливіших завдань:

1. Визначення статусу аудитора в системі відносин між господарюючими суб'єктами, кредитно-фінансовими органами, державою.

2. Визначення прав і обов'язків аудитора у відносинах із замовником.

3. Правовий захист аудитора, оскільки це є головною умовою його незалежності, без якої важко розраховувати на повну об'єктивність аудиторських висновків.

4. Формування методичного забезпечення оформлення процесу аудиту.

5. Розробка методичних рекомендацій з перевірки практикуючих аудиторів, а також перелік несуттєвих, головних суттєвих, грубих помилок.

6. Регламентація умов плати за аудит.

7. Втілення у практику контролю за якістю аудиторських послуг.

8. Популяризація серед замовників аудиту варіантів визначення ціни на аудит.

9. Автоматизація аудиту.

10. Формування професійної компетентності фахових аудиторів.

11. Підтримка з боку держави національного аудиту, тобто необхідно на державному рівні регулювати обсяги наданих послуг аудиторськими фірмами – нерезидентами аж до введення квотування.

Одним із найважливіших факторів, які повинні сприяти подальшому розвитку ринку, є конструктивний діалог між професійними організаціями його учасників. На сьогодні є чимало підстав припускати, що події будуть розвиватися саме за таким сценарієм.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність поняття бухгалтерського аутсорсингу.
2. Які функції найчастіше передаються на аутсорсинг?
3. У чому полягає потреба в аутсорсингу саме бухгалтерських послуг?

4. Як у законодавстві регламентовано аутсорсинг бухгалтерських послуг?
5. Які обов'язки покладаються на бухгалтерську аутсорсингову компанію?
6. Назвіть переваги й недоліки бухгалтерського аутсорсингу.
7. Перелічіть спектр найпоширеніших бухгалтерських послуг.
8. Дайте стисло характеристику кожного виду бухгалтерських послуг.
9. У чому полягають тенденції розвитку ринку бухгалтерських послуг?
10. Яким документом і в якому році було юридично внормовано аудиторську справу в нашій країні?
11. Які цінові тенденції притаманні аудиторському ринку України?
12. Які аудиторські послуги є найпоширенішими в Україні?
13. Назвіть і стисло охарактеризуйте головні види аудиторських послуг.
14. У чому полягають тенденції розвитку ринку аудиторських послуг?
15. Які найважливіші завдання стоять на шляху розвитку аудиту?

2 ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ» ТА ЇХ КАР'ЄРНИЙ РОЗВИТОК

2.1 Підготовка фахівців зі спеціальності «Облік і оподаткування» в ХНУМГ ім. О. М. Бекетова

Навчальні елементи. Стандарти вищої освіти. Навчальний план. Навчальна та робоча програми кафедри Фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. Організація контролю якості знань студентів. Державна атестація студентів.

Розуміння навчального процесу на початковій стадії професійної освіти є дуже важливим для правильної його організації.

Навчальний процес базується на стандартах вищої освіти.

Навчальний процес у вищих закладах освіти – це система організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти на певному освітньому рівні відповідно до державних стандартів освіти.

Навчальний план – це нормативний документ, який складається вищим закладом освіти на підставі освітньої програми та структурно-логічної схеми підготовки й визначає перелік та обсяг основних і вибіркових навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять (лекції, лабораторні, практичні, семінарські, індивідуальні заняття, консультації, навчальні й виробничі практики) та їхній обсяг, графік навчального процесу, форми та засоби проведення поточного й підсумкового контролю. У навчальному плані відображається також обсяг часу, передбаченого на самостійну роботу.

Навчальний план розробляється на весь період реалізації відповідної освітньої програми підготовки та затверджується керівником вищого закладу освіти.

Стандарт вищої освіти – сукупність норм, що визначають зміст вищої освіти, зміст навчання, засоби діагностики якості вищої освіти й нормативний термін навчання.

Систему стандартів вищої освіти становлять державний стандарт вищої освіти, галузеві стандарти вищої освіти, стандарти вищої освіти вищого навчального закладу, тобто ця система реалізується на трьох рівнях: на рівні держави (*державний стандарт вищої освіти*), рівні галузі (*галузеві стандарти вищої освіти*), рівні вищого навчального закладу (*стандарти вищої освіти вищого навчального закладу*).

Державний стандарт вищої освіти містить такі складники:

- перелік кваліфікацій за відповідними освітніми рівнями;
- перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітніми рівнями;
- вимоги до освітніх рівнів вищої освіти.

Державний стандарт затверджується Кабінетом Міністрів України.

Галузеві стандарти вищої освіти містять такі складники:

- освітньо-кваліфікаційні характеристики випускників вищих навчальних закладів;
- освітні програми підготовки;
- засоби діагностики якості вищої освіти.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника вищого навчального закладу відображає цілі вищої освіти й професійної підготовки, визначає місце фахівця у структурі галузей економіки держави та вимоги до його компетентності, інших соціально важливих якостей, систему виробничих функцій, типових завдань діяльності й умінь для їх реалізації.

Освітня програма підготовки визначає нормативний термін та нормативну частину змісту навчання за певним напрямом або спеціальністю відповідного освітнього рівня, встановлює вимоги до змісту, обсягу та рівня освіти й професійної підготовки фахівця.

Засоби діагностики якості вищої освіти визначають стандартизовані методики, які призначені для кількісного та якісного оцінювання досягнутого особою рівня сформованості знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних та громадянських якостей.

Стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів містять такі складники:

- перелік спеціалізацій за спеціальностями;
- варіативні частини освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників вищих навчальних закладів;
- варіативні частини освітніх програм підготовки;
- варіативні частини засобів діагностики якості вищої освіти;
- навчальні плани;
- програми навчальних дисциплін.

Варіативні частини освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників вищих навчальних закладів, освітніх програм та засобів діагностики якості вищої освіти забезпечують підготовку фахівців за спеціалізаціями з урахуванням суспільного поділу праці в Україні й мобільності системи освіти щодо задоволення вимог ринку праці.

Навчальні плани визначають графік навчального процесу, перелік, послідовність і час вивчення навчальних дисциплін, види навчальних занять та терміни їх проведення, а також форми проведення підсумкового контролю.

Програми навчальних дисциплін визначають їхній інформаційний обсяг, рівень сформованості вмінь та знань, перелік рекомендованих підручників, інших методичних та дидактичних матеріалів, критерії успішності навчання та засоби діагностики успішності навчання.

Підготовка фахівців зі спеціальності «Облік і оподаткування» здійснюється за рівнями підготовки «Бакалавр» та «Магістр» відповідно до освітніх програм (ОП).

Освітня програма передбачає такі цикли дисциплін підготовки бакалавра:

- гуманітарної підготовки;
- природничо-наукової та загальноекономічної підготовки;
- професійної підготовки.

Варіативна частина ОП призначена для забезпечення індивідуалізації фахової підготовки випускників відповідно до Болонського процесу та світових тенденцій у вищій освіті. Вона включає перелік рекомендованих для вибору дисциплін, обсяги навчального часу та форми контролю за такими циклами:

- дисципліни гуманітарної підготовки;
- дисципліни природничо-наукової та загальноекономічної підготовки;
- дисципліни професійної підготовки.

Вищий навчальний заклад має право визначати: перелік вибірових дисциплін, їхній зміст, час на вивчення, форму підсумкового контролю, тривалість виробничої практики, кількість курсових робіт.

Зі змістом нормативної та варіативної частин освітньо-кваліфікаційних характеристик і освітніх програм бакалавра та магістра можна ознайомитися на кафедрі фінансово-економічної безпеки, обліку й аудиту ХНУМГ ім. О. М. Бекетова.

Питання для самоконтролю

1. Що таке стандарт вищої освіти?
2. Які рівні має система стандартів вищої освіти?
3. Ким затверджується державний стандарт вищої освіти та які його складники?
4. Які складники включають галузеві стандарти вищої освіти?
5. Поясніть сутність і призначення освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника вищого навчального закладу.
6. Поясніть сутність і призначення освітньої програми підготовки.
7. Поясніть сутність і призначення засобів діагностики якості вищої освіти.

8. Розкрийте призначення варіативних частин освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників вищих навчальних закладів.
9. Поясніть сутність і призначення навчальних планів.
10. Поясніть сутність і призначення програм навчальних дисциплін.
11. Які види практик передбачено навчальним планом бакалавра?
12. У чому полягає відмінність навчального плану бакалавра від навчального плану магістра?
13. Які види практик передбачено навчальним планом магістра?
14. Які існують перспективи вдосконалення навчального процесу підготовки фахівців з обліку й аудиту?

2.2 Міжнародні стандарти освіти для професійних бухгалтерів

Навчальні елементи. Місія Міжнародної федерації бухгалтерів. Зміст Міжнародних освітніх стандартів для бухгалтерів. Вимоги до професійних навичок і загальної освіти бухгалтера. Професійні цінності, етика та відносини. Оцінка професійних здібностей і компетентності. Постійний професійний розвиток.

Місія Міжнародної федерації бухгалтерів полягає в тому, щоб «служити суспільному інтересу, закріпити позиції бухгалтерської професії в усьому світі й посприяти розвитку міжнародних економічних систем, установлюючи й просуваючи прихильність до високоякісних професійних стандартів, сприяючи міжнародній конвергенції таких стандартів, і виходячи із проблем суспільного інтересу, де знання професії є найважливішим».

Для досягнення цієї місії керівництво Міжнародної Федерації Бухгалтерів створило Комісію Міжнародних освітніх стандартів для бухгалтерів, що функціонує як незалежний орган під керівництвом Міжнародної Федерації Бухгалтерів, приймає стандарти для бухгалтерів і допомагає в роботі Службі захисту суспільних інтересів.

Комісія Міжнародних освітніх стандартів для бухгалтерів, самостійно та для задоволення суспільних інтересів, розробляє та видає документи включаючи Міжнародні освітні стандарти, Звіти міжнародної освітньої практики, Інформаційні газети й інші інформаційні документи для перекваліфікації та тренування професійних бухгалтерів та продовження професійної освіти, а також для розвитку представників бухгалтерських професій. Керівництво Міжнародної Федерації Бухгалтерів зазначило, що визнання Комісії Міжнародних освітніх стандартів для бухгалтерів незалежним органом, відповідальним за свою роботу та з власним керівництвом, але зі встановленими вихідними умовами найкраще слугує захисту суспільних інтересів у досягненні цього аспекту їхньої місії.

Комісія Міжнародних освітніх стандартів для бухгалтерів діє як каталізатор, об'єднуючи розвинені країни й ті, що розвиваються, а також країни з перехідною економікою, і допомагає в просуванні освітніх бухгалтерських програм по всьому світу, особливо там, де це допоможе економічному розвитку. Роль Комісії Міжнародних освітніх стандартів для бухгалтерів полягає в розвитку професійних знань, умінь і цінностей, етики та відносин бухгалтерів для служіння суспільним інтересам.

Комісія Міжнародних освітніх стандартів для бухгалтерів обізнана з різноманітними культурними, мовними, освітніми, законодавчими й соціальними системами країн–учасниць Федерації та різноманітними функціональними обов'язками бухгалтерів. Тому кожна країна окремо повинна визначити детальні вимоги до перекваліфікації та підвищення кваліфікації бухгалтерів, а також програми розвитку їхніх знань. Отже, вважається, що Комісія Міжнародних стандартів для бухгалтерів приймає тільки істотні елементи, на яких повинні базуватись програми, що розробляються для професійних бухгалтерів.

Комісія Міжнародних освітніх стандартів для бухгалтерів визнає, що деякі органи контролюються різними гілками влади в межах їхньої юрисдикції. Комісія Міжнародних освітніх стандартів для бухгалтерів не може законодавчо анулювати вимоги чи обмеження покладені на індивідуальні органи законами чи актами. Проте ці органи повинні розглядати Міжнародні освітні стандарти для бухгалтерів (а також практику рекомендовану Звітами міжнародної освітньої практики) у розвитку їхньої освіти й освітніх програм. Органи також зобов'язані давати рекомендації законодавчій та виконавчій гілкам влади стосовно Міжнародних освітніх стандартів та Звітів міжнародної освітньої практики та шукати розширення існуючих меж шляхом гармонізації місцевих вимог і вимог Міжнародних освітніх стандартів та Звітів Міжнародної Освітньої Практики.

Вважається, що кожен пункт Міжнародних освітніх стандартів для бухгалтерів виконує одну з таких функцій:

1) задає «хорошу практику» (тобто встановлює стандарти для органів, яких повинні дотримуватись);

2) забезпечує управління, інтерпретацію, обговорення, ілюстрацію, приклади заяв або іншим чином допомагає органам в досягненні «хорошої практики»;

3) розглядає, розпочинає та полегшує дискусії щодо освітніх питань, показує факти, презентує дослідження чи огляд розробок (описує ситуацію) чи дає усвідомлення про освітні питання.

Професійні навички й загальна освіта

Навички, які вимагаються від бухгалтера-професіонала, можна згрупувати в п'ять груп:

- 1) інтелектуальні навички;
- 2) технічні й функціональні навички;
- 3) особисті навички;
- 4) особисті й комунікативні здатності;
- 5) організаційні й ділові управлінські навички.

Інтелектуальні навички зазвичай розподіляють на шість рівнів, які можна впорядкувати у такий спосіб: знання, розуміння, самооцінка, аналіз, синтез (поєднання знань із різних сфер, передбачення та завершальні висновки) і оцінка. Важливо, щоб кандидати досягли найвищого рівня кваліфікації.

Інтелектуальні навички дають змогу професійному бухгалтерові вирішити проблеми, прийняти рішення й зробити правильне судження в складних організаційних ситуаціях. Ці навички зазвичай є продуктом широкої загальної освіти.

Необхідні інтелектуальні навички включають таке:

а) здатність визначити місце розташування, одержати, організувати й зрозуміти інформацію, одержану від людини, друкованих й електронних джерел;

б) здатність до запиту, дослідження, логічного й аналітичного міркування, встановлення причинно-наслідкових зв'язків і критичного аналізу;

в) здатність ідентифікувати й вирішити неструктуровані проблеми, які можуть бути в незнайомих ситуаціях.

Технічні й функціональні навички складаються як із загальних навичок, так і з навичок, типових для бухгалтерії. Вони включають:

а) здатність до кількісного мислення (математичні й статистичні навички) і майстерність роботи за комп'ютером;

б) вміння моделювати рішення та аналізувати ризики;

в) вимірювання;

г) вміння складати звіти;

д) відповідність законодавчим і нормативним вимогам.

Особисті навички стосуються відносин і поведінки професійних бухгалтерів. Розвиток цих навичок допомагає навчанню й особистому вдосконаленню. Вони включають: а) самоуправління; б) ініціативу, вплив і самоосвіту; в) здатність вибрати й визначати пріоритети в межах обмежених ресурсів і організувати роботу так, щоб виконати її в строк; г) здатність оцінювати й пристосуватися до змін; д) врахування значення професійних етичних цінностей і відносин в ухваленні рішення; е) професійний скептицизм.

Особисті й комунікативні здібності дають змогу професійному бухгалтерові працювати з іншими для суспільної користі організації, одержати й передати інформацію, формувати обґрунтовані судження й приймати ефективні рішення. Склад особистих і комунікативні здатностей включає здатність до такого: а) співпраці з іншими в консультативному процесі, щоб протистояти й конфліктам і вирішувати їх; б) праці в командах; в) взаємодії з культурно й інтелектуально різноманітними людьми; г) домовленостей при прийнятті рішень і угод у професійних ситуаціях; д) ефективної праці в багато культурних установах; е) презентації, обговорення, повідомлення й ефективного захисту думки за допомогою формальних, неофіційних, письмових і розмовних засобів комунікації; ж) ефективного прослуховування та читання, зокрема чутливість до культурного й мовного розходження.

Організаційні й ділові управлінські навички стають усе більше й більше важливими для професійних бухгалтерів. Професійні бухгалтери повинні відігравати все важливішу роль в оперативному управлінні організацією. Якщо раніше їхня роль могла обмежуватись забезпеченням інформації, необхідної іншим для прийняття рішень, то сьогодні професійні бухгалтери зазвичай є частиною управлінської команди. Тому важливо, щоб вони розуміли всі аспекти того, як працює організація. Для цього професійним бухгалтерам необхідно розвинути діловий кругозір, так само як політичну обізнаність і глобальний кругозір.

Організаційні й ділові управлінські навички включають: а) стратегічне планування, керівництво проектами, управління людьми й ресурсами та ухвалення рішень; б) здатність організувати й делегувати завдання, мотивувати й розвинути людей; в) лідерство; г) професійні судження та проникливість.

Освіта – систематичний процес, метою якого є розвиток знань, навичок й інших можливостей людини. Вона включає навчання.

Пояснення. Освіта – систематичний процес навчання, за допомогою якого люди розвивають здібності, що є бажаними для суспільства. Освіта зазвичай характеризується зростанням розумових і практичних здібностей людини, а також формуванням відносин, які призведуть до розвитку здібностей людини функціонувати й сприяти розвитку суспільства, або в певній або в загальній сферах. Хоча освіту часто пов'язують з академічним середовищем, вона також включає систематичні процеси навчання в інших середовищах, таких як навчання на робочому місці та за його межами. Освіта за своєю сутністю запланований і структурований процес, тому виключає випадкове й несистематичне вивчення.

Навчання професійним цінностям, етиці та відносинам

Зважаючи на важливість професійних цінностей, етики та відносин, якими повинен володіти професійний бухгалтер, цю тему необхідно розглядати як окремий предмет. Оскільки студенти прогресують і отримують ширші знання з інших предметів, то доцільно буде виділити причини цього

прогресу. Це заохотить студентів з нетерпінням чекати занять і застосовувати на практиці результати вивчення етичних проблем, що обговорювались у процесі вивчення інших предметів.

Студенти мають зрозуміти, що питання цінностей, етики та відносин проходять через усе, чим займається професійний бухгалтер, а також який внесок вони роблять у конфіденційність і довіру на ринку. Відповідне вивчення може стосуватись особливих етичних проблем, які постануть перед всіма професійними бухгалтерами, а також тих, що будуть користуватись професійними бухгалтерами в особливому культурному оточенні.

Студенти повинні заохочуватись до вивчення правил і критичної оцінки відповідних кодексів професійної етики. Студентів можуть запрошувати до розгляду професійних заяв у цій сфері як позитивного зусилля у створенні меж довіри, у яких мають працювати професійні бухгалтери. Студентів мають заохочувати до дослідження етичних питань інших професій, а також до дослідження та обговорення інших потенційних підходів до професії бухгалтера. Зубріння кодексів і їх подальша перевірка не дадуть очікуваного ефекту.

Презентація цінностей, етики та відносин професійних бухгалтерів студентам може значно підвищитись через використання методів «участі». Вони можуть включати:

- а) багатомірні ситуативні вправи;
- б) рольові ігри;
- в) обговорення вибраної літератури та відео;
- г) аналіз реальних бізнес–ситуацій, включаючи етичні проблеми;
- д) обговорення дисциплінарних заяв і даних;
- е) семінари за участю доповідачів з досвідом корпоративного управління.

Таке залучення студентів до роботи призведе до кращої їх обізнаності в змісті етики, а також в особистих чи бізнес-конфліктах, що можуть постати перед людьми, які приймають управлінські рішення. Програми дистанційного навчання можуть бути обмежені в пропозиції занять за методом «участі», хоча

має пропонуватись якомога більше підходів для полегшення навчального досвіду.

Для професійних бухгалтерів важливо вчитись на таких етичних прикладах. Тому до освітніх програм повинні бути включенні ситуації, коли від студентів вимагається застосування отриманого досвіду, з подальшим розглядом питань щодо правильності й помилковості прийнятих рішень, і вибором підходів, що можуть бути використані в майбутньому в подібних ситуаціях.

Вивчення робочого місця, професійних цінностей, етики та відносин

Професійні цінності, етика та відносини впливають на роботу всіх професійних бухгалтерів. Відповідна етична поведінка є такою самою важливою як технічна компетенція. Від стажерів вимагається проходження тренувань і отримання відповідного досвіду для прийняття на роботу. Відповідно, період тренувань і практичного досвіду має бути структурований, щоб дати стажерам можливість спостерігати за застосуванням професійних цінностей, етики й відносин у робочих ситуаціях.

Відповідальні за керівництво практичними заняттями повинні розглядати зі студентами роль професійної етики бухгалтерів на робочих місцях. Це досягається шляхом заохочення студентів до визначення явного етичного змісту та конфліктів у їхній роботі, а також до формування попередніх висновків щодо таких випадків і обговорення їх з керівником.

Окрім дискусії з керівником чи наставником, є й інші шляхи до обговорення стажерами етичних проблем, наприклад, їх обговорення чи розгляд з персоналом організації.

Стажери, а також ті, що недавно отримали кваліфікацію бухгалтера, також отримають користь від розкриття важливих питань відносно роботи підприємства їх роботодавців та їх обговорення, які сприймаються для того, щоб мати потенційний етичний зміст, наприклад конфлікт інтересів, що належить до такого:

а) відповідальності професійного бухгалтера на робочому місці (зокрема відповідальність, визначену політикою організації та інструкціями керівника) і їх професійної відповідальності (що визначається їх професійним кодексом поведінки та в інших джерелах);

б) конфіденційності інформації, зокрема ліміти конфіденційності;

в) структури та мети професійних асоціацій (зокрема пропагандистську діяльність від імені учасників);

г) різноманіття ситуацій, у яких професійні бухгалтери можуть зіткнутись із конфліктом інтересів, наприклад, невідповідне управління захистом чи заробітками.

Можуть виникати також етичні проблеми чи потенційні дилеми. У тому разі, якщо є сумнів щодо етичного аспекту курсу дії чи ситуації стажерам необхідно звернутись за допомогою до визнаного джерела з питань етики бухгалтерів у межах їхнього робочого місця чи до працівника організації, і будь-яка з цих дій буде правильною.

Продовження професійного розвитку

Освітня діяльність для розвитку та підтримки здібностей професійних бухгалтерів і забезпечення їхньої конкурентоздатності у професійному середовищі.

Пояснення. Процес продовження професійного розвитку спрямований на підвищення кваліфікації та підтримку професійної компетенції. Він включає розвиток здібностей як за допомогою будь-яких офіційних програм (так звана післядипломна освіта), так і неофіційне вивчення.

Питання для самоконтролю

1. Який орган чи установа є розробником Міжнародних стандартів освіти бухгалтерів?
2. Скільки Міжнародних стандартів освіти бухгалтерів існує сьогодні?
3. Поясніть призначення Міжнародних стандартів освіти бухгалтерів.
4. Дайте визначення поняття «професійні знання».

5. Дайте визначення поняття «професійні навички».
6. Дайте визначення поняття «професійні цінності, етика та ставлення».
7. Дайте визначення поняття «здібності» і поясніть його зміст.
8. Дайте визначення поняття «компетентність» і поясніть його зміст.
9. Як результат навчання виражаються здібності чи компетентність?
10. Як результат виконання виражаються здібності чи компетентність?
11. Перелічіть види професійних здібностей.
12. Перелічіть види компетентності.
13. Як трактується поняття «розвиток» у термінології Комітету з освіти?
14. Як трактується поняття «навчання» у термінології Комітету з освіти?
15. Як трактується поняття «освіта» у термінології Комітету з освіти?
16. Як трактується поняття «тренінг» у термінології Комітету з освіти?
17. Дайте визначення поняття «постійний професійний розвиток (ППР)» і поясніть його зміст.

2.3 Кар'єрний розвиток і процес пошуку роботи

Навчальні елементи. Процес кар'єрного розвитку. Кроки та етапи пошуку роботи. Кроки самооцінки. Проведення повної самооцінки.

Працевлаштування є головним індикатором якості здобутої освіти. Процес навчання має продовжуватись подальшим кар'єрним розвитком. Але неможливо побудувати хорошу кар'єру без обізнаності головними принципами процесу кар'єрного розвитку, усвідомлення головних кроків та етапів пошуку роботи, володіння необхідними навичками написання резюме, і, насамкінець, що теж важливо – без належної самооцінки, без розуміння свого характеру, навичок і цінностей, які є дуже важливими для вибору відповідної освіти та знаходження бажаної роботи.

Процес кар'єрного розвитку

Розвиток кар'єри – це процес, що включає рух від одного місця кар'єрної діяльності до іншого.

У найбільш загальній і інтегрованій формі цей процес включає чотири головні кроки, кожен з яких має особливі характеристики й діяльність:

1. Самооцінка:

- навички і здібності;
- мотивація;
- інтереси;
- цінності;
- темперамент;
- досвід;
- освіта.

2. Дослідження кар'єри:

- інформація;
- завдання;
- цілі (індивідуальні, організації та суспільства);

- альтернативи.
3. Розвиток навичок:
- дослідження поведінки;
 - написання резюме та листів;
 - визначення перспектив;
 - вивчення мережі;
 - проведення інформаційних інтерв'ю.
4. Здійснення кроків пошуку роботи:
- дослідження;
 - визначення перспектив;
 - організація мережі;
 - інформаційні інтерв'ю;
 - робочі інтерв'ю.

Кроки та етапи пошуку роботи

Процес пошуку роботи включає три етапи та 7 кроків (рисунку 2.1).

Рисунок 2.1 – Кроки та етапи процесу пошуку роботи

Для визначення мотивованих навичок та здібностей потрібно зрозуміти власні очікування від майбутньої роботи та провести самооцінку, яка є першим кроком дослідницького етапу процесу пошуку роботи.

Крок 1 Самооцінка

1.1 Написання Вашого «списку гордості»

Список подій із Вашого минулого, який є позитивним для Вас. Це речі, якими Ви пишаєтеся, які додають Вам позитивної енергії, коли Ви згадуєте їх.

Включайте сюди й свої найдавніші спогади. Це може бути будь-що від побудови будинку до малювання картини або керування гонкою.

Має значення тільки те, як Ви вставитесь до цього. Стандартом для вибору пунктів, що будуть використовуватись у цьому списку, є Ваша власна гордість за ці події та почуття того, що «Ви зробили це самі!».

Прикладом «списку гордості» може бути такий:

- підготував свою бейсбольну команду до перемоги в сезоні;
- придумав новаторську методику та навчив персонал користуватись нею;
- подвоїв рівень продажів на своєму районі за дворічний період;
- заробив достатньо грошей для подорожі Європою, працюючи на трьох роботах з неповним робочим днем;
- допоміг вирішити важливу особисту проблему робітнику чи сусіду;
- був ініціатором нової програми, продукту, методики на роботі;
- навчився плавати та пірнати в сім років;
- заробив 1 000 доларів, організувавши лотерею у школі своїх дітей;
- реконструював і переобладнав частину свого дому;
- заснував і вів літній бізнес, що дозволив заробити достатньо грошей для оплати навчання в школі;
- успішно управляв важким проектом, довівши його до кінця;
- написав нову програму бази даних, щоб допомогти своєму класу справитись із дослідницьким проектом.

Завершення першого кроку допоможе Вам:

– зрозуміти чому самооцінка є ключовим фактором, який веде до кар'єрного успіху;

– провести повну оцінку своєї особистості, інтересів, цінностей, навичок, навчальних потреб і потенціалу працевлаштування;

– дізнатись чого ви очікуєте від своєї кар'єри.

1.2 Розуміння особистості

Один з найважливіших факторів у визначенні Вашого щастя й успіху в роботі є розуміння Вашої індивідуальності, що також стосується характеристик або ставлення до роботи.

1.3 Аналіз цінностей

Розуміння своїх цінностей є необхідним для вибору роботи з особливостями, що не суперечать тим цінностям, які є найважливішими для Вас.

1.4 Аналіз навичок

Навичка є вивченою здатністю робити щось добре. Навички – валюта, що використовується робітниками. На ринку праці Ви одержуєте плату в обмін на навички, які Ви пропонуєте й використовуєте в роботі. Люди, які можуть описати себе потенційному роботодавцеві з погляду їхніх навичок, імовірноше, знайдуть роботу, яку вони хочуть і яка їм подобається.

1.5 Аналіз інтересів

Цей крок допоможе Вам організувати інформацію із попередніх секцій.

Ви довідаєтеся, як пов'язати Вашу професійну особистість з плануванням кар'єри.

1.6 Знання та стиль навчання

Протягом життя ви отримували інформацію, відвідуючи заняття, працюючи над проектами, читаючи незалежно, подорожуючи й за допомогою інших методів. На цьому етапі важливо оцінити те, що ви знаєте та як Вам подобається вчитися.

1.7 Підприємництво як крок вибору кар'єри

Відповідь на такі питання дасть змогу визначити Вашу здатність бути лідером:

- чи легко Ви приймаєте виклики?
- чи є досягнення важливими для Вас?
- чи впевнені Ви в своїх здібностях?
- чи любите Ви бути під контролем?
- чи вважаєте Ви себе реалістичним плановиком?
- чи вважаєте Ви себе наполегливим?
- чи можете Ви впоратись з невизначеністю?
- чи завжди закінчуєте Ви завдання, які починаєте?
- чи охоче Ви приймаєте помірні ризики?
- чи вважаєте Ви себе організованим?

1.8 Об'єднання результатів вашої самооцінки

Для того щоб скласти повну картину про себе, перегляньте головні пункти відповідей на питання попередніх кроків і скопіюйте головні відповіді в окрему таблицю. Виберіть 10 найважливіших своїх характеристик і сильних сторін. Ці якості формують основу Вашої кар'єри.

Тепер Ви готові до вивчення специфічних можливостей, що дадуть змогу використати Ваші сильні сторони. Переходьте до другого кроку.

Крок 2 *Процес пошуку роботи*

Перша секція Кроку 2 включає таке:

- короткий огляд тенденцій кар'єри;
- зміни в організаційних віруваннях;
- нові альтернативи роботи;
- професійна діаграма дослідження.

Крок 3 *Ухвалення рішення*

Модель ухвалення рішення може використовуватись для того, щоб зробити багато типів із рішень обумовлених кар'єрою. Наприклад, ви можете використовувати модель, щоб визначити:

1. У яку професійну сферу ввійти.

2. Чи варто починати малий бізнес.
3. Яку навчальну/освітню програму обрати.
4. Чи поміняти роботу.
5. Чи змінити вид заняття.

Модель прийняття рішень складається з такого:

- елементів прийняття рішень;
- кар'єрних цілей;
- особистих цілей;
- навчання протягом життя;
- встановлення цілей.

Для кожної цілі подумайте над необхідною освітою, окрім поточної:

- курси – університетські, технічні, спеціальні;
- навички – рівень професійності;
- навчання – обладнання, методика;
- додатковий досвід – протягом літа, поєднання професій, навчання в інтернатурі, волонтерська робота, тимчасова робота.

Крок 4 Мережі та контакти

Ця секція пошуку роботи допоможе вам:

- підготуватися до пошуку роботи
- використовувати традиційні методи пошуку роботи
- використовуйте творчі методи в пошуках зайнятості
- досліджувати роботодавців
- мережа: розвивати навички й установлювати контакти

До того, як шукати роботодавця, потрібно написати резюме, де необхідно надати інформацію про освіту та навички. Необхідно згадати всі свої сильні сторони та характеристики й відобразити їх у резюме, оскільки це є єдиним способом зацікавити роботодавця та потрапити на співбесіду. Отже, резюме таке: а) систематична оцінка ваших навичок з погляду пошуку роботи; б) ринковий винахід, що використовуються для отримання права на співбесіду.

Співбесіда – це взаємний обмін інформацією між роботодавцем і кандидатом на робоче місце. Головні цілі співбесіди:

- надати про себе інформацію, яка не включена в резюме;
- показати, що Ви розумієте себе та спрямованість своєї кар’єри;
- дати можливість роботодавцю оцінити Вашу особистість і відповідність потребам організації та бажаній посаді;
- дозволити Вам можливість отримати інформацію про організацію та роботу, яка недоступна через інші джерела;
- надати Вам і роботодавцю можливість обговорити бажаність подальших зв’язків чи пропозиції працевлаштування.

Після написання резюме можна починати пошук роботи. Для того, щоб процес пошуку роботи був успішним, потрібно розробити план. Процес пошуку роботи буде ефективнішим, якщо Ви окреслите стратегію просування. Ставте щоденні й щотижневі цілі для можливості оцінки свого прогресу.

Визначте розподіл свого часу на таке:

- визначення цілей організації;
- досліджень;
- створення контактів;
- продовження роботи за контактами.

Виберіть для себе хоча б один вид діяльності в день поза домом, щоб мати можливість спілкуватись з суспільством і мати хороше самопочуття. Організуйте свій день з пошуку роботи так само, як Ви би організували звичайний робочий день. Занотуйте всі свої зустрічі, заходи та результати.

Крок 5 Робота

Ця секція допоможе Вам:

- оцінити пропозиції роботи;
- вписатися у вашу нову роль і організацію;
- продовжувати вчитися з на досвіді вашої роботи.

Крок 6 Планування роботи, що буде справою всього життя

Ця секція допоможе Вам:

1. Зрозуміти роль майбутнього у ваших поточних зусиллях з планування.
2. Почати діяти на постійній основі, щоб побудувати вашу кар'єру на довгий час.

Самооцінка, як головний крок визначення майбутньої кар'єри

Самооцінка може виявити Ваші характеристики, інтереси, цінності й навички.

Вона допоможе визначити Ваші сильні та слабкі сторони. Пошук відповідності між ними й роботою, що Ви розглядаєте, є найважливішим кроком, який Ви можете пройти перш, ніж напишете резюме або почнете пошук роботи.

Відповідь на такі питання допоможе визначити ваші сильні сторони та прийняти рішення про те, чим займатись:

- що я роблю добре?
- у чому я добре проявляюсь?
- що мені кажуть інші?
- що я люблю робити?
- що змушує мене працювати?
- що надає мені енергійності?

Розуміння кар'єрних груп

Кар'єрні групи, описані нижче, базуються на дослідженнях і розробках професійного психолога доктора Джона Холланда. У цій моделі є шість професійних типів.

Професійні типи:

1. Реалісти
2. Допитливі мислителі
3. Артистичні творці
4. Соціальні діячі
5. Підприємці
6. Організатори

Реалісти

Реалістами вважають надійних, упевнених у собі, компетентних, стабільних, прямих, чесних, природних, практичних й ощадливих.

Їхній робочий стиль: у взаємодіях з іншими вони воліють добиратися до сутності, не люблять тривалих переговорів, хочуть знати, що потрібно зробити щоб їх залишили в спокої для виконання роботи та завершення її в першу чергу.

Типові види занять: архітектурні рисунки, громадська інженерія, машинна інженерія, механічні креслення, громадська інженерна технологія, медична технологія, лісництво, кримінальне судочинство, технологія, декоративне садівництво, архітектурне будівництво, промислова інженерія, наука про рослини та ґрунт.

Типовий рід занять: контролер повітряного транспорту, аудитор, контролер-електрик, фахівець з електроніки, інженер-еколог, проектувальник обладнання, гід екологічного туризму, лісничий, пілот гелікоптера, фахівець з інструментування, промисловий інженер, моряк, інженер-механік, фахівець з медицини, оптик, фахівець з програмного забезпечення.

Допитливі мислителі

Мислителями вважають самовизначених, інтелектуальних, цікавих, логічних, пунктуальних, аналітичних, ощадливих, незалежних і раціональних.

Їхній робочий стиль: хочуть працювати самі, просять й забезпечують багато деталей перед умовиводом, хочуть знати причини рішень і прагнуть, щоб інформація була подана логічним і лінійним способом.

Типові види занять: біологічні науки, науки про землю, геологія, хімічна інженерія, економіка, математика, комп'ютерні науки, електрична інженерія, фізика, стоматологія, природничі науки, психологія.

Типовий рід занять: антрополог, біолог, психолог, програміст, експерт із комп'ютерної безпеки, консультант-еколог, генетик, менеджер-аналітик, аналітик ринкових досліджень, аналітик міжнародної політики.

Артистичні творці

Творцями вважають творчих, емоційних, виразних, наділених уявою, незалежних, ідеалістичних, відкритих, оригінальних, нетрадиційних і терпимих.

Їхній робочий стиль: віддають перевагу творчому підходу до рішення проблеми та планування, у великій степені покладаються на інтуїцію та уяву й насолоджуються отриманням свободи у визначенні можливостей рішення проблем.

Типові види занять: рекламне мистецтво, дизайн технологій, мульти-медіа технології, історія мистецтва, англійська, музика, торгівельне мистецтво, графічні технології, мистецтво кіно, комп'ютерна анімація, театр.

Типовий рід занять: творець реклами, композитор, танцюрист, модельєр, режисер, міжнародний юрист, ландшафтний архітектор, журналіст, фотограф, спеціаліст зі зв'язків із громадськістю, дизайнер веб-сторінок.

Соціальні діячі

Помічниками вважають корисних, здатних до співпраці, товариських, тактовних, дружних, добрих, щедрих, терплячих і кмітливих.

Їхній робочий стиль: віддають перевагу опрацюванню доступної інформації та збору інформації перш ніж створити план дії, працюють у мережі, щоб зібрати інформацію та прийняти рішення й віддають перевагу командному підходу.

Типові види занять: розвиток дітей, релігійні науки, соціальні науки, іноземні мови, політичні науки, соціологія, психологія, спеціальна освіта.

Типовий рід занять: вчитель двох мов, адвокат, посередник, міністр, священник, няня, директор школи, вчитель у спеціальних навчальних закладах, логопед, соціальний працівник.

Підприємці

Майстрами угод вважають заповзятливих, енергійних, оптимістичних, приємних, екстравертів, популярних, товариських, упевнених у собі й честолюбивих.

Їхній робочий стиль: прагнуть керувати командою для досягнення мети, люблять зосереджуватись на повній картині, тоді як інші закінчують частини плану, зручно почувають себе у разі делегування обов'язків.

Типові види занять: реклама, економіка, суспільне адміністрування, радіомовлення, фінанси, управління бізнесом, промислове управління, управління готельним і туристичним бізнесом, маркетингові технології, ресторанний менеджмент.

Типовий рід занять: менеджер агробізнесу, торговий агент, депутат, керівник служби здоров'я, менеджер інвестицій, страховий агент, менеджер-консультант, агент з продажу нерухомості, торговий представник.

Організатори

Організаторами вважають тих, що вміють пристосовуватись, практичних, обережних, слухняних, ефективних, акуратних, сумлінних, постійних, бережливих й вміють діяти за планом.

Їхній робочий стиль: прагнуть мати зрозумілий і структурований план і дотримуватися його, приділяти увагу деталям і отримують задоволення від з'єднання частин плану.

Типові види занять: бухгалтерський облік, комп'ютерні інформаційні системи, комп'ютерні технології, економіка, право, бібліотечна справа, фінанси, логістика, математика, статистика.

Типовий рід занять: статистик страхового товариства, аудитор, викладач економіки, кредитний менеджер, системний адміністратор, менеджер інформаційних систем, страховик, вчитель математики, няня, лаборант, власник малого бізнесу, експерт із податків.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення кар'єрного розвитку.
2. Скільки кроків включає процес кар'єрного розвитку?
3. Які головні етапи процесу кар'єрного розвитку?
4. Які кроки включає процес самооцінки?

5. Для чого потрібна самооцінка?
6. Які головні кроки пошуку роботи?
7. Що таке резюме?
8. Яка інформація повинна включатись до резюме?
9. Поясніть мету співбесід.

2.4 Професійна етика бухгалтерів і аудиторів

Навчальні елементи. Кодекс етики професійних бухгалтерів. Загальне застосування кодексу, фундаментальні принципи. Професійні бухгалтери-практики. Професійні бухгалтери в бізнесі.

Сьогодні прийнято говорити про професійну етику лікаря, педагога, журналіста, депутата, судді, відповідні етичні кодекси в бізнесі, у військових, у сфері торгівлі, існують міжнародні етичні кодекси для працівників музеїв, товариства Червоного хреста та в межах інших міжнародних організацій. Унаслідок поглиблення професіоналізації праці перед спеціалістами різноманітних напрямів усе частіше виникають моральні колізії, вирішити які, спираючись тільки на професійні знання, не можливо. Крім того, професійне захоплення, позбавлене моральних критеріїв та цінностей може бути небезпечним як для самої людини, так і для оточення, а в більш ширших масштабах – і для суспільства загалом. Тому проблеми професійної етики – зовсім не зайвий додаток до професійної освіти.

Місія Міжнародної федерації бухгалтерів, як зазначено в її Конституції, полягає у «розвиткові й вдосконаленні бухгалтерської професії на міжнародному рівні за допомогою гармонізованих стандартів, що забезпечують надання стабільно високоякісних послуг в інтересах громадськості».

На виконання цієї місії Рада МФБ заснувала Раду зі стандартів етики МФБ для бухгалтерів для розробки та публікації, відповідно до її повноважень, високоякісних стандартів етики та інших стандартів для професійних бухгалтерів з метою використання в усьому світі.

Кодекс етики професійних бухгалтерів (КЕПБ) визначає етичні вимоги для професійних бухгалтерів. Організації-члену МФБ або фірмі не дозволяється застосовувати менш жорсткі стандарти, ніж зазначені в КЕПБ. Однак, якщо закон або нормативний акт забороняє організації-члену або фірмі виконувати деякі розділи КЕПБ, вони повинні дотримуватися всіх інших розділів КЕПБ.

У деяких країнах можуть існувати вимоги й керівництва, що відрізняються від КЕПБ. Професійні бухгалтери повинні знати про ці відмінності й дотримуватись більш жорсткіших вимог, якщо це не заборонено законом або нормативним актом.

Кодекс етики професійних бухгалтерів («Code of ethics for professional accountants») визначає сукупність етичних вимог до них.

Чим же викликана необхідність вивчення та застосування Кодексу етики професійних бухгалтерів? Відповідь на це питання криється у площині призначення бухгалтера, що ховається за всією його рутинною роботою.

Головні завдання бухгалтера визначені законодавством, зокрема Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» 996-ХІ від 16.07.1999. До них належать:

- забезпечення дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання й подання у встановлений термін фінансової звітності;
- організація контролю за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій;
- участь в оформленні матеріалів, пов'язаних з недостачами й відшкодуванням втрат;
- забезпечення перевірки стану бухгалтерського обліку у філіях, представництвах, відділеннях та інших відособлених підрозділах підприємства.

Інакше кажучи, головне завдання бухгалтера – вести бухгалтерський облік і складати фінансову звітність. Розвиваючи думку вслід за цим тривіальним твердженням, для розуміння призначення бухгалтера потрібно звернути увагу на те, у чому саме ціль бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності? Знову-таки звертаючись до національного законодавства, можна сказати, що метою ведення бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої й неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності й рух грошових коштів підприємства.

Розуміючи, у чому полягають мета й завдання бухгалтера в його практичній діяльності, не кожний замислюється над тим, у чому саме місія бухгалтера. Дуже точно визначив місію сучасного бухгалтера завідувач кафедри бухгалтерського обліку й контролю Житомирського технологічного університету, заслужений діяч науки й техніки України, доктор економічних наук, професор, сертифікований аудитор Франц Францович Бутинець. Він сказав, що:

«Одним з головних завдань, які стоять перед обліком, є збереження майна власника, визначення фінансових результатів діяльності та надання достовірної інформації про діяльність підприємства. Водночас, і саме це я б визначив як його провідну соціальну функцію або місію у суспільстві, він має бути засобом захисту громадян від недостовірної інформації про діяльність суб'єктів господарювання, яка є основою для планування розвитку економіки та контролю за виконанням бюджетів усіх рівнів. Облік – складова національної культури й розвитку суспільства, тієї моделі економіки, яка функціонує в державі».

Отже, бухгалтерська професія визнається суспільною, соціальною. Тобто бухгалтер повинен мати на меті не тільки інтереси керівництва підприємства й власні цілі, але й розуміти, що від результатів його роботи залежить вірогідність тієї інформації, яка надійде до зовнішніх користувачів. Зі свого боку, зовнішні користувачі будуть приймати певні рішення на основі цієї інформації та якість цих рішень багато в чому буде визначатися вірогідністю, законністю й повнотою облікової інформації, відбитої в бухгалтерській звітності.

Саме такий зміст у розуміння місії бухгалтера закладає Кодекс етики професійних бухгалтерів, який типовою рисою професії бухгалтера визнає прийняття на себе відповідальності діяти в інтересах громадськості. Виконання професійної діяльності не тільки в інтересах окремого клієнта або роботодавця в межах Кодексу розглядається як обов'язок професійного бухгалтера. Дотримання положень Кодексу дає змогу підвищити авторитет бухгалтерської

професії, зробити так, щоб професійні бухгалтери, виконуючи завдання своїх клієнтів або роботодавців, прагнули виправдати очікування суспільства, що припускає одержувати за результатами даної професійної діяльності достовірну й надійну фінансову інформацію.

Загальне застосування Кодексу, фундаментальні принципи

Типовою рисою професії бухгалтера є прийняття на себе відповідальності діяти в інтересах громадськості. Саме тому професійний бухгалтер відповідає не тільки за задоволення потреб окремого клієнта чи працедавця. Діючи в інтересах громадськості, професійний бухгалтер повинен дотримуватись й виконувати етичні вимоги цього Кодексу.

Для розуміння головних положень Кодексу необхідно визначитися, хто ж є професійними бухгалтерами й на кого КЕПБ поширюється. Так, у Кодексі містяться етичні вимоги для трьох категорій бухгалтерів: професійний бухгалтер (Professional accountant), професійний бухгалтер–практик (Professional accountant in public practice) і професійний бухгалтер у бізнесі (Professional accountant in business). Наведемо визначення цих категорій з інтерпретації глосарія Кодексу.

Професійний бухгалтер (Professional accountant) – це особа, яка є членом Міжнародної федерації бухгалтерів.

Професійний бухгалтер–практик (Professional accountant in public practice) – це професійний бухгалтер незалежно від функціональної класифікації (наприклад, аудит, оподаткування чи консалтинг), який працює на фірмі, що надає професійні послуги. Цей термін також вживають для зазначення фірми професійних бухгалтерів-практиків. Професійні послуги (Professional services) – це послуги, що потребують бухгалтерських (чи пов'язаних із обліком) навичок і виконуються професійним бухгалтером, включаючи послуги з бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування, управлінського консалтингу й управління фінансами.

Професійний бухгалтер у бізнесі (Professional accountant in business) – це професійний бухгалтер, який працює за наймом або обіймає виконавчу чи не

виконавчу посаду в таких сферах діяльності, як комерція, промисловість, обслуговування, державний сектор, освіта, неприбутковий сектор, регулювальні чи професійні організації, або професійний бухгалтер, що працює за контрактом з такими суб'єктами господарювання.

Кодекс складається з трьох частин. Частина А визначає фундаментальні принципи професійної етики професійних бухгалтерів і надає концептуальну основу для застосування цих принципів. Концептуальна основа виконує функцію керівництва для додержання фундаментальних етичних принципів. Професійні бухгалтери повинні застосовувати цю концептуальну основу для ідентифікації загроз дотриманню фундаментальних принципів, для оцінки їхньої значущості та якщо такі загрози не є явно незначними, застосовувати застережні заходи з метою їх усунення або зменшення до такого прийняттого рівня, на якому не ставиться під загрозу дотримання фундаментальних принципів.

Частини Б і В пояснюють, як потрібно застосовувати концептуальну основу в конкретних ситуаціях. Вона надає приклади застережних заходів, що можуть бути доречними для розгляду загроз дотриманню фундаментальних принципів, а також приклади ситуацій, у яких застережні заходи не придатні, внаслідок чого необхідно уникати дій або стосунків, які створюють ці загрози. Частина Б стосується професійних бухгалтерів-практиків, частина В – професійних бухгалтерів у бізнесі. Професійні бухгалтери-практики можуть також знайти керівництво в частині В щодо своїх конкретних обставин.

Як вже зазначалося, у Частині А наведено фундаментальні принципи, яких повинен дотримуватись професійний бухгалтер. До таких принципів належать такі:

1. Чесність.

Професійний бухгалтер повинен бути прямим і чесним у всіх професійних та ділових стосунках.

2. Об'єктивність.

Професійний бухгалтер не повинен допускати упередженості, конфлікту інтересів або неналежного впливу з боку інших осіб на його професійні або ділові судження.

3. Професійна компетентність і належна ретельність.

Професійний бухгалтер зобов'язаний постійно підтримувати професійні знання та навички на рівні, потрібному для забезпечення отримання клієнтом чи працедавцем компетентних професійних послуг, що базуються на сучасних тенденціях практики, законодавства та технологій. Надаючи професійні послуги, професійний бухгалтер повинен діяти сумлінно і дотримуватись застосовних технічних та професійних стандартів.

4. Конфіденційність

Професійний бухгалтер повинен поважати конфіденційність інформації, отриманої в результаті професійних та ділових стосунків, і не розголошувати таку інформацію третім сторонам без належного й спеціального дозволу, якщо немає юридичного чи професійного права розкривати її. Конфіденційну інформацію, отриману в результаті професійних та ділових стосунків, не слід використовувати для особистої вигоди професійного бухгалтера або третіх сторін.

5. Професійна поведінка.

Професійний бухгалтер повинен додержувати відповідних законів і нормативних актів та утримуватись від будь-яких дій, які дискредитують професію.

Професійні бухгалтери-практики

Частина Б Кодексу етики пояснює, як професійним бухгалтерам-практикам потрібно застосовувати концептуальну основу, викладену в Частині А.

Професійний бухгалтер–практик не повинен займатись жодним бізнесом, роботою чи діяльністю, що завдає або може завдати шкоди чесності, об'єктивності або добрій репутації професії, і внаслідок цього буде несумісним із наданням професійних послуг.

Загрозу для дотримання фундаментальних принципів можуть потенційно становити різноманітні обставини. Багато загроз належать до таких категорій:

а) загрози власного інтересу, які можуть спричинитися фінансовими або іншими інтересами професійного бухгалтера або інтересами його найближчого або близького родича;

б) загрози власної оцінки, які можуть відбуватися, коли професійному бухгалтерові потрібно повторно оцінити попереднє судження, за яке він відповідає;

в) загрози захисту, які можуть відбуватися, коли професійний бухгалтер підтримує позицію або думку такою мірою, яка може ставити під загрозу його подальшу об'єктивність;

г) загрози особистих стосунків, які можуть відбуватися, коли внаслідок тісних стосунків професійний бухгалтер занадто співчуває інтересам інших осіб;

д) загрози тиску, які можуть відбуватися, коли професійний бухгалтер утримується від об'єктивних дій внаслідок фактичних або відчутних загроз.

Застережні заходи, що можуть усунути або зменшити загрози до прийняттого рівня, належать до двох широких категорій:

а) застережні заходи, розроблені професійними організаціями, законодавчими чи регулювальними органами;

б) застережні заходи в робочому середовищі.

Професійне призначення

Перед ухваленням стосунків з новим клієнтом професійний бухгалтер-практик повинен розглянути, чи не створить таке прийняття будь-яких загроз дотриманню фундаментальних принципів. Професійний бухгалтер-практик повинен погоджуватись надавати тільки ті послуги, виконувати які він компетентний як професійний бухгалтер-практик. Якщо професійний бухгалтер-практик має намір покладатися на рекомендації або роботу експерта, він повинен оцінити, чи буде така довіра виправданою. Професійний

бухгалтер–практик повинен розглянути такі фактори, як репутація, досвід, наявні ресурси й застосовні професійні й етичні стандарти.

Конфлікт інтересів

Професійний бухгалтер–практик повинен вжити обґрунтовані заходи для ідентифікації обставин, що можуть призвести до конфлікту інтересів. Подібні обставини можуть спричиняти загрози дотриманню фундаментальних принципів. Наприклад, загроза об'єктивності може виникнути, якщо професійний бухгалтер-практик є безпосереднім конкурентом клієнта або має спільне підприємство чи подібну угоду з основним конкурентом клієнта. Загроза об'єктивності або конфіденційності інформації може також створюватись, коли професійний бухгалтер–практик виконує послуги для клієнтів, інтереси яких розходяться, або для клієнтів, які виступають сторонами спору щодо питання або операції, що розглядаються. Якщо конфлікт інтересів становить загрозу дотриманню одного чи кількох фундаментальних принципів, зокрема об'єктивність, конфіденційність чи професійну поведінку, яку неможливо усунути або зменшити до прийняттого рівня шляхом вжиття застережних заходів, професійний бухгалтер-практик повинен прийняти рішення, що обирати конкретне завдання недоцільно або необхідно відмовитися від виконання одного чи кількох суперечливих завдань.

Повторні висновки

Ситуації, у яких професійного бухгалтера-практика просять надати повторний висновок стосовно застосування стандартів бухгалтерського обліку, аудиту, звітності чи інших стандартів або принципів, до конкретних обставин або операцій за дорученням або від імені компанії чи суб'єкта господарювання, які не є його існуючими клієнтами, можуть створювати загрози дотриманню фундаментальних принципів. Наприклад, може виникати загроза професійній компетентності й належній ретельності за обставин, коли повторний висновок не базується на тих самих фактах, що були доступні теперішньому бухгалтерові, або базується на неналежних доказах. Якщо компанія або суб'єкт господарювання, які просять надати висновок, не дозволяють спілкування з

теперішнім бухгалтером, професійний бухгалтер-практик повинен розглянути, чи буде прийнятним надання висновку з огляду на всі обставини.

Гонорари та інші типи винагород

Ведучи переговори стосовно професійних послуг, професійний бухгалтер-практик може призначати гонорар, який він вважає відповідним. Сам факт, що один професійний бухгалтер-практик може призначати нижчий гонорар, ніж інший, не є неетичним. Але рівень призначеного гонорару може спричинити загрози дотриманню фундаментальних принципів. Наприклад, якщо гонорар настільки низький, що ускладнює виконання завдання відповідно до застосовних технічних та професійних стандартів, виникає загроза власного інтересу щодо професійної компетентності й належної ретельності. Професійний бухгалтер-практик не повинен сплачувати чи приймати гонорар або комісійні за рекомендації, якщо він не вжив застережних заходів щодо усунення загроз або зменшення їх до прийняттого рівня.

Маркетинг професійних послуг

Якщо професійний бухгалтер-практик шукає нову роботу шляхом реклами або інших форм маркетингу, можуть виникати потенційні загрози дотриманню фундаментальних принципів. Наприклад, якщо послуги, досягнення або продукти пропонуються на ринку у такий спосіб, що не узгоджується з принципом професійної поведінки, створюється загроза власного інтересу. Професійний бухгалтер-практик не повинен дискредитувати професію, пропонуючи на ринку професійні послуги. Він має бути чесним й правдивим і не повинен:

- робити перебільшені заяви про послуги, які він у змозі пропонувати, набуту кваліфікацію або досвід;
- зневажливо посилатись на роботу інших професійних бухгалтерів або робити необґрунтовані порівняння з нею.

Подарунки й знаки гостинності

Клієнти можуть пропонувати професійному бухгалтерові–практику чи його найближчим або близьким родичам подарунки або інші знаки гостинності.

Такі пропозиції зазвичай створюють загрози дотриманню фундаментальних принципів. Наприклад, загрози власного інтересу щодо об'єктивності можуть виникнути у разі прийняття від клієнта подарунку; загроза тиску щодо об'єктивності може виникнути внаслідок можливості таких пропозицій, зроблених публічно.

Зберігання активів клієнта

Професійний бухгалтер-практик не повинен приймати на зберігання платіжні засоби або інші активи клієнта, якщо не дозволяється робити це за законом, а якщо так, він повинен дотримуватися всіх додаткових юридичних обов'язків, що накладаються на нього у разі зберігання подібних активів.

Об'єктивність і незалежність

Професійний бухгалтер-практик повинен бути незалежним від клієнта. Незалежність думки й незалежність поведінки необхідні для надання можливості професійному бухгалтерові-практику висловити думку та вважатися особою, яка це формулює висновок без упередженості, конфлікту інтересів або без неналежного впливу з боку інших осіб.

Незалежність вимагає:

– незалежності думки, тобто такої спрямованості думок, яка дає змогу надати висновок без будь-якого впливу, що може ставити під загрозу професійне судження, діяти чесно з об'єктивністю та професійним скептицизмом;

– незалежності поведінки, тобто уникнення фактів та обставин настільки значущих, що розсудлива й поінформована третя сторона, знаючи всю відповідну інформацію, зокрема вжиті застережні заходи, обґрунтовано дійшла б висновку, що чесність, об'єктивність чи професійний скептицизм члена групи з впевненості перебувають під загрозою.

Професійні бухгалтери в бізнесі

У частині В Кодексу зазначено, як концептуальна основа, наведена в Частині А, застосовується професійними бухгалтерами в бізнесі.

Професійний бухгалтер у бізнесі може бути штатним працівником, партнером, директором (виконавчим чи ні), який працює на одну чи кілька організацій, що його наймають. Юридична форма його стосунків з організацією-працедавцем (якщо така є) не впливає на етичні обов'язки, покладені на професійного бухгалтера в бізнесі.

За Кодексом штатний професійний бухгалтер не має порушувати свої обов'язки перед організацією-працедавцем, а тільки розглядає обставини, за яких можуть виникнути конфлікти, обов'язково дотримуючись фундаментальних принципів.

Професійний бухгалтер у бізнесі за звичай обіймає високу посаду в організації. Чим вищою є його посада, тим більше його спроможність та можливість впливати на події, практику та ставлення. Тому від професійного бухгалтера в бізнесі очікується, що він сприятиме розвитку культури організації-працедавця, що базується на етиці й підкреслює важливість, яку управлінський персонал організації приділяє етичній поведінці.

Потенційні конфлікти

Професійний бухгалтер у бізнесі має обов'язок дотримуватись фундаментальних принципів. Однак можуть траплятися випадки, коли виникає конфлікт між його відповідальністю перед організацією-працедавцем і професійним обов'язком дотримання фундаментальних принципів. Зазвичай професійний бухгалтер у бізнесі повинен підтримувати законні й етичні цілі, встановлені його працедавцем, а також правила та процедури, розроблені на підтримку таких цілей. Однак у разі загрози дотриманню фундаментальних принципів професійний бухгалтер у бізнесі повинен розглянути свої дії у відповідь на такі обставини.

Підготовка й подання звітної інформації

Професійний бухгалтер у бізнесі зазвичай займається підготовкою та наданням висновків про інформацію, яка може або оприлюднюватися, або використовуватись іншими особами в організації-працедавцеві й поза нею. Така інформація може містити фінансову або управлінську інформацію, наприклад,

прогнози й бюджети, фінансові звіти, обговорення та аналіз управління, листи– пояснення управлінського персоналу, що надаються аудиторам як частина аудиторської перевірки фінансових звітів. Професійний бухгалтер у бізнесі має складати або подавати таку інформацію достовірно й чесно відповідно до професійних стандартів, щоб інформація була зрозумілою за змістом.

Професійний бухгалтер у бізнесі, який відповідає за складання або затвердження фінансових звітів загального призначення організації– працедавця, повинен забезпечити подання цих фінансових звітів відповідно до застосовних стандартів фінансової звітності.

Достатня компетентність

Фундаментальний принцип професійної компетентності й належної ретельності вимагає від професійного бухгалтера в бізнесі брати на себе тільки такі завдання, для виконання яких він як професійний бухгалтер у бізнесі має або може отримати достатню професійну підготовку чи досвід. Професійний бухгалтер у бізнесі не повинен навмисно вводити в оману працедавця щодо свого рівня набутих знань або досвіду; він не повинен також відмовлятися від отримання консультацій і допомоги експертів, коли це потрібно.

Фінансові інтереси

Професійний бухгалтер у бізнесі може мати фінансові інтереси або знати про фінансові інтереси найближчих чи близьких родичів, які в деяких випадках можуть призводити до загроз дотриманню фундаментальних принципів. Наприклад, за наявності мотиву та можливості маніпулювання інформацією, що може впливати на курс цінних паперів, для отримання фінансових доходів можуть створюватись загрози власного інтересу для об'єктивності й конфіденційності. Професійний бухгалтер у бізнесі не повинен ні маніпулювати інформацією, ні використовувати конфіденційну інформацію для особистої вигоди.

Заохочення

Професійному бухгалтеру в бізнесі або його найближчому чи близькому родичеві можуть пропонувати заохочення. Таке заохочення може набути різних

форм, зокрема подарунки, знаки гостинності, пільгові умови та заклики до дружби або лояльності. Ситуацію, коли професійному бухгалтеру в бізнесі чи його найближчому або близькому родичеві пропонують заохочення, потрібно уважно розглядати. Загрози власного інтересу для об'єктивності або конфіденційності створюються, якщо заохочення у спробі незаконно вплинути на дії або рішення, підбурити до неправомірної або нечесної поведінки чи отримати конфіденційну інформацію. Загрози тиску для об'єктивності або конфіденційності створюються, якщо таке заохочення приймається та супроводжується загрозами оприлюднити інформацію про заохочення й завдати шкоди репутації професійного бухгалтера в бізнесі чи його найближчого або близького родича.

Професійний бухгалтер у бізнесі може опинитись в ситуації, коли від нього очікують або на нього справляють інший тиск, щоб він пропонував заохочення для впливу на судження іншої особи чи організації, на процес прийняття рішення або для отримання конфіденційної інформації. Такий тиск може походити з самої організації-працедавця, наприклад, від колеги або керівника. Він також може походити від зовнішньої особи чи організації, які пропонують дії чи ділові рішення, що нададуть переваги організації-працедавцеві, можливо, невідповідно впливаючи на професійного бухгалтера в бізнесі. Професійний бухгалтер у бізнесі не повинен пропонувати заохочення для неналежного впливу на професійне судження третьої сторони.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає необхідність Кодексу професійної етики у будь-якій професії?
2. Який орган чи установа є розробником Кодексу етики професійних бухгалтерів?
3. Як Кодекс етики професійних бухгалтерів співвідноситься із законодавством різних країн?
4. Чим обумовлена необхідність Кодексу етики професійних бухгалтерів?

5. Хто є професійним бухгалтером у контексті Кодексу етики професійних бухгалтерів?
6. Чим відрізняються професійний бухгалтер-практик від професійного бухгалтера у бізнесі?
7. На скільки частин поділений Кодекс етики професійних бухгалтерів?
8. Яке призначення має частина А Кодексу етики професійних бухгалтерів?
9. Яке призначення має частина В Кодексу етики професійних бухгалтерів?
10. Яке призначення має частина С Кодексу етики професійних бухгалтерів?
11. Перелічить та стисло охарактеризуйте фундаментальні принципи, яких повинен дотримуватись професійний бухгалтер.
12. Які існують загрози дотриманню фундаментальних принципів?
13. Які ситуації розглядають у частині В Кодексу етики професійних бухгалтерів?
14. Які ситуації розглядають у частині С Кодексу етики професійних бухгалтерів?
15. Наведіть приклади ситуації, у якій порушують принципи професійної етики бухгалтерів.

2.5 Професійні організації бухгалтерів і аудиторів

Навчальні елементи. Міжнародні професійні організації бухгалтерів і аудиторів. Професійні організації бухгалтерів і аудиторів України.

Впровадження ідеології МСФО в національні системи обліку в економічно розвинених країнах здійснюється через інститути професійних (сертифікованих, присяжних тощо) бухгалтерів. Головне призначення цього інституту, а він зазвичай у країні єдиний, полягає в регулюванні бухгалтерської та аудиторської практик, у поданні інтересів бухгалтерів в урядових колах, у професійній організації бухгалтерів тощо. Для координації зусиль з гармонізації бухгалтерського обліку в світовому масштабі національні інститути зазвичай об'єднуються в міжнародні організації. Найбільш важливу роль в уніфікації обліку відіграє Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC).

Унаслідок економічних перетворень, обумовлених формуванням в Україні ринкової економіки й затвердженням Програми реформування бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних стандартів, з'явилися нові вимоги до бухгалтерської професії. Для вирішення проблем, обумовлених нововведеннями в бухгалтерському обліку, постала необхідність об'єднання бухгалтерів у професійні організації. Так виникли Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, Українська асоціація сертифікованих бухгалтерів і аудиторів, Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України, Аудиторська палата України, Спілка аудиторів України тощо.

Професійні організації бухгалтерів – це організації, що поєднують дипломованих бухгалтерів для вирішення професійних проблем і питань. Перші професійні організації бухгалтерів виникли в 1850 р. у Великобританії (в Единбурзі й Глазго). Потім аналогічна діяльність розгорнулася в усьому англomовному світі, а згодом повсюдно. Професійні організації засновують вступні іспити у відповідні навчальні заклади, розробляють навчальні й

екзаменаційні програми, установлюють етичні норми й, особливо в англосаксонському світі, стандарти обліку й аудиту.

Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC)

Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ) – це всесвітня організація професійних бухгалтерів. Міжнародна федерація бухгалтерів заснована в 1977 р. Її завдання – сприяти розвитку й удосконаленню бухгалтерської професії за допомогою гармонізованих стандартів з тим, щоб бухгалтери–професіонали могли надавати послуги незмінно високої якості в інтересах суспільства.

МФБ здійснює своє завдання шляхом:

- розробки міжнародних стандартів аудиту та послуг з надання впевненості, етики, освіти й бухгалтерського обліку для державного сектора;
- надання підтримки організаціям – членам МФБ у їхніх зусиллях щодо обслуговування дедалі різноманітнішого контингенту бухгалтерів, зокрема тих членів федерації, які працюють у бізнесі й промисловості, а також тих, які зайняті на малих і середніх підприємствах і мають власну практику;
- розробки міжнародних програм огляду забезпечення якості послуг для фірм, які здійснюють аудит транснаціональних суб'єктів господарювання;
- забезпечення дотримання організаціями – членами федерації вимог членства, зокрема заохочення бухгалтерів до дотримання стандартів високої якості роботи;
- роботи з регулювальними органами, органами, які встановлюють стандарти, а також з фінансовими інституціями з метою визначення способів того, як поширена в усіх країнах професія може максимально сприяти створенню стабільних фінансових відносин у всесвітньому масштабі.

До Міжнародної федерації бухгалтерів входять понад 150 організацій–членів з усього світу, які представляють понад 2,4 мільйона бухгалтерів, що мають власну практику, працюють у сфері освіти, у державному секторі, у промисловості й торгівлі. Ніякий інший орган у сфері бухгалтерського обліку не має такої широкої міжнародної підтримки, як Міжнародна федерація

бухгалтерів (подібну підтримку мають тільки кілька світових організацій – представників інших професій).

Сильні сторони Міжнародної федерації бухгалтерів зумовлені не тільки тим, що в ній представлені організації багатьох країн світу, а й високим індивідуальним рівнем членів організацій, які віддані ідеї утвердження якості, компетентності й добросовісності в бухгалтерській професії.

Міжнародна федерація бухгалтерів давно визнає необхідність глобально гармонізованої концептуальної основи для задоволення дедалі зростаючих міжнародних вимог, що висуваються до бухгалтерської професії чи то з боку бізнесу або освіти, чи то з боку організацій державного сектора.

Головними складниками цієї концептуальної основи є Міжнародні стандарти аудиту, Кодекс етики професійних бухгалтерів Міжнародної федерації бухгалтерів, Міжнародні стандарти освіти й Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку для державного сектору (далі – МСБОДС).

Рада з міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості (далі – РМСАНВ) розробила міжнародні стандарти аудиту й Міжнародні положення аудиторської практики (МПАП). Ці стандарти й положення вважаються зразком для стандартів і положень щодо проведення високоякісного аудиту в усьому світі. Вони окреслюють базові принципи й головні процедури для аудиторів, надаючи їм інструмент для задоволення дедалі зростаючих і змінюваних вимог до звітності про фінансову інформацію, а також дають рекомендації щодо особливостей аудиту в спеціалізованих сферах.

Крім того, РМСАНВ розробляє стандарти контролю якості для фірм та груп фахівців у практичних сферах аудиту, стандарти надання впевненості й споріднених послуг.

Кодекс етики професійних бухгалтерів Міжнародної федерації бухгалтерів, розроблений Комітетом з питань етики Міжнародної федерації бухгалтерів, є основою для всіх кодексів етики, що їх розробили й запровадили організації-члени. У ньому стверджується, що поняття об'єктивності,

добросовісності й професійної компетентності мають бути неодмінними рисами професійних бухгалтерів.

З метою поширення в усьому світі програм підготовки бухгалтерів Комітет з освіти Міжнародної федерації бухгалтерів розробляє Міжнародні стандарти освіти, визначаючи критерії щодо підготовки бухгалтерів. Передбачається, що всі організації – члени Міжнародної федерації бухгалтерів мають дотримуватися цих стандартів, у яких розглядається процес фахової підготовки кваліфікованих професійних бухгалтерів, а також актуальні проблеми їхнього професійного розвитку. Комітет також розробляє інші рекомендації, покликані сприяти організаціям-членам та освітнім установам у сфері бухгалтерського обліку запроваджувати найкращі зразки підготовки бухгалтерів і досягати тут високого рівня.

Комітет з питань державного сектора (КДС) розробляє значну частину Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку у державному секторі (МСБОДС). На сьогодні КДС опублікував 20 МСБОДС з обліку за принципом нарахування та незабаром опублікує всебічний МСБОДС з обліку за касовим принципом. МСБОДС представляють найкращу міжнародну практику у сфері фінансової звітності суб'єктів господарювання державного сектору. У багатьох юрисдикціях застосування вимог МСБОДС поліпшить підзвітність і прозорість фінансової звітності, складеної органами державного управління та їхніми агенціями.

Перед Міжнародною федерацією бухгалтерів і організаціями-членами постає завдання задоволення потреб дедалі більшої кількості бухгалтерів, зайнятих у бізнесі. Ці бухгалтери становлять понад 50 відсотків членів організацій – членів Міжнародної федерації бухгалтерів. Комітет Міжнародної федерації бухгалтерів із питань фінансового та управлінського обліку дає рекомендації, покликані допомогти цим особам та організаціям у вирішенні широкого кола професійних проблем і спрямовані на поширення серед громадськості поінформованості й розуміння тієї роботи, яку виконують бухгалтери.

Діяльність Міжнародної федерації бухгалтерів також спрямована також на надання рекомендацій на рівні найкращих зразків світової практики дедалі більшій верстві бухгалтерів, які працюють на малих і середніх підприємствах (МСП).

Міжнародна федерація бухгалтерів працює з організаціями-членами з метою визначення найкращих способів виконання цього завдання та можливостей міжнародної співпраці.

Міжнародна федерація бухгалтерів давно визнає, що головний спосіб захисту інтересів суспільства – це запровадження головних міжнародно визнаних стандартів як засобу забезпечення довіри до інформації, від якої залежать інвестори та інші зацікавлені сторони. Це досягається шляхом створення міжнародної регулювальної системи й режиму контролю за її дотриманням. Головними компонентами цієї системи є Форум фірм (ФФ) і Комітет з питань дотримання стандартів, за участю осіб, які не належать до бухгалтерської професії. Членами ФФ мають право бути фірми, які здійснюють транснаціональний аудит. Вони зобов'язані дотримуватись МСБО й Кодексу етики професійних бухгалтерів Міжнародної федерації бухгалтерів, а також підлягають періодичному огляду якості послуг. Комітет із питань дотримання стандартів проводить моніторинг і заохочує до дотримання міжнародних стандартів і здійснення інших заходів, покликаних підвищити достовірність фінансової інформації та дотримання професійних стандартів у всьому світі.

Бухгалтерська професія є ключовим елементом у забезпеченні доброчесності, відкритості й підзвітності в діяльності організацій і в приватному, і в державному секторах в інтересах усіх зацікавлених сторін та суспільства в загалом.

З метою заохочення розвитку міжнародної бухгалтерської професії, яка характеризується найвищими професійними стандартами, Міжнародна федерація бухгалтерів продовжує роботу, спрямовану на прийняття її керівних положень у всьому світі – не тільки організаціями-членами, а й урядами, регулювальними органами, країнами, які щойно виникли, країнами, що

розвиваються, великими й малими підприємствами та окремими бухгалтерами. Вона веде постійний діалог з цими групами з метою кращого розуміння їхніх завдань і потреб.

Керівництво Міжнародної федерації бухгалтерів здійснюють її Правління та Рада. До Ради Міжнародної федерації бухгалтерів входить по одному представникові від кожної організації-члена. Правління – це менша група осіб, що відповідає за визначення політики. Головний офіс Міжнародної федерації бухгалтерів розташований у місті Нью-Йорку, і в ньому працюють бухгалтери–професіонали з усього світу.

Професійні організації Америки, Великобританії, Франції та інших держав світу

Однією з найвпливовіших професійних організацій є Євразійська рада сертифікованих бухгалтерів і аудиторів (ЄРСБА). У 2005 р. ЄРСБА отримала офіційний статус регіональної групи МФБ і методичну підтримку з боку цієї організації. На сьогодні ЄРСБА об'єднує 23 професійні асоціації з країн СНД.

Завдання ЄРСБА:

- піднесення статусу професії бухгалтера й аудитора;
- пропагування міжнародних стандартів і норм професійної етики, розроблених Комітетом із Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та МФБ;
- розробка єдиних кваліфікаційних вимог до професії бухгалтера;
- впровадження єдиної системи екзаменів і сертифікації бухгалтерів і аудиторів.

У США є такі професійні аудиторські організації:

1. Американський інститут присяжних бухгалтерів (American Institute of Certified Accountants –AICPA).
2. Комісія з цінних паперів (Securities & Exchange Commission –SEC).
3. Головна служба обліку (The United States general Accounting Office – GAO).

4. Американська асоціація бухгалтерів (American Accounting Association – AAA).

5. Національна асоціація бухгалтерів США (National Association of Accountants –NAA).

6. Асоціація спеціалістів з комп'ютерного аудиту (EDP Auditors Association) тощо.

У Великобританії створено такі організації, які об'єднують присяжних бухгалтерів, аудиторів:

1. Громадська організація дипломованих бухгалтерів (The Chartered Association of Certified Accountants –CACA ACCA, FCCA).

2. Громадський інститут бухгалтерів–аналітиків (The Chartered Institute of Management Accountants –CIMA ACMA, FCMA).

3. Громадський інститут національних фінансів і бухгалтерського обліку (The Chartered Institute of Public Finance & Accountancy –CIPFA or PFA).

4. Інститут присяжних бухгалтерів Англії та Уельсу (The Institute of Chartered Accountants in England & Wales –ICAEW or ACA, FCA).

5. Інститут присяжних бухгалтерів Шотландії (The Institute of Chartered Accountants of Scotland –ICAS or CA).

6. Інститут присяжних бухгалтерів Ірландії (The Institute of Chartered Accountants of Ireland –ICAI or ACA, FCA).

Асоціація привілейованих сертифікованих бухгалтерів (ACCA) – є Британським Привілейованим Органом Бухгалтерського обліку та має мережу представництв по усьому світу. Асоціація надає можливість одержання кваліфікації Привілейованого Сертифікованого Бухгалтера (аббревіатура ACCA або FCCA). Асоціація Привілейованих Сертифікованих Бухгалтерів є одним із найбільших органів бухгалтерського обліку в усьому світі, що нараховує близько 260 000 філій у 170 країнах світу. Штаб квартира організації перебуває в Лондоні, а головний адміністративний офіс розташований у Глазго. Крім того, мережа ACCA нараховує близько 70 укомплектованих офісів та інших центрів у всьому світі. Термін «Привілейованийий» у назві Асоціації належить до

Королівського Привілею наданого Асоціації Її Величністю Королевою Великобританії.

У Франції діють дві головні професійні організації аудиторів і бухгалтерів:

1. Орден експертів-бухгалтерів (ОЕССА);
2. Національна компанія комісарів із рахунків (CNCC).

Крім того, у Франції створено Асоціацію керівників аудиторських фірм.

Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України

Федерацію професійних бухгалтерів і аудиторів України (ФПБАУ) створено в 1996 р. як професійну громадську некомерційну організацію з метою об'єднання зусиль бухгалтерів і аудиторів для сприяння реформуванню та розвитку бухгалтерського обліку та аудиту в Україні на підставі Міжнародних стандартів, удосконаленню податкового законодавства та захисту спільних інтересів членів Федерації.

Сьогодні ФПБАУ є одним із найчисельніших професійних об'єднань України, яка представляє інтереси професії в Міжнародній Федерації Бухгалтерів (МФБ) та є засновником і членом Євразійської Ради сертифікованих бухгалтерів і аудиторів. ФПБАУ стала першою організацією в Україні, яка отримала право представляти інтереси професії на міжнародному рівні.

Велика увага приділяється професійній освіті, якою займається Навчально-методичний центр ФПБАУ (НМЦ ФПБАУ).

НМЦ ФПБАУ здійснює розробку й упровадження навчальних програм, спрямованих на підвищення кваліфікаційного рівня членів Федерації.

Із 1996 р. працює програма сертифікації членів ФПБАУ, яка передбачає навчання, складання кваліфікаційного іспиту з фахових дисциплін та отримання відповідного посвідчення. Ця програма відповідає вимогам МФБ до навчальних програм з підвищення кваліфікації.

Федерація здійснює сертифікацію за такими напрямками:

- програма сертифікації ФПБАУ;

- програма міжнародної сертифікації (CIPA);
- програми підвищення кваліфікації;
- співпраця з АССА щодо підготовки слухачів до здачі іспиту на отримання диплома АССА.

ФПБАУ співпрацює з урядовими установами, міжнародними організаціями, професійними організаціями бухгалтерів і аудиторів інших країн.

Українська асоціація сертифікованих бухгалтерів і аудиторів

Українська асоціація сертифікованих бухгалтерів і аудиторів (УАСБА) заснована у вересні 2004 р. та є першою професійною організацією, що повністю відповідає вимогам Міжнародної федерації бухгалтерів (МФБ) щодо членства на підставі підтвердженого рівня сертифікації.

Місія УАСБА – сприяння розвитку та підвищеного статусу професії та забезпечення професійного зростання бухгалтерів і аудиторів в Україні.

Цілі УАСБА:

- представництво і лобіювання інтересів представників професії бухгалтерів та аудиторів на загальнодержавному рівні;
- сприяння впровадженню Міжнародних стандартів фінансової звітності та Міжнародних стандартів аудиту;
- надання рекомендацій щодо вдосконалення бухгалтерського обліку та податкового законодавства;
- розробка нових методик бухгалтерського обліку та аудиту;
- створення системи оперативного інформування членів організації про зміни та нововведення до законодавчої бази, тлумачення законів;
- співпраця з міжнародними громадськими організаціями, виконання вимог МФБ, співпраця з державними та громадськими об'єднаннями, навчальними закладами, підприємствами й установами;
- забезпечення дотримання членами Асоціації Кодексу етики МФБ.

19 січня 2005 р. Українська асоціація сертифікованих бухгалтерів і аудиторів стала дійсним членом Євразійської ради сертифікованих бухгалтерів

і аудиторів (колишня назва організації – Міжнародна рада сертифікованих бухгалтерів і аудиторів).

Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України

Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України (ФАБФ) – всеукраїнська професійна громадська організація. Створена 11 липня 2003 р. на базі науково–методичної Ради з питань обліку, звітності й аудиту в АПВ, що діяла при Міністерстві сільського господарства і продовольства України з 1992 р. З січня 2005 р. – асоційований член Євразійської Ради Сертифікованих Бухгалтерів і Аудиторів (ЄРСБА).

Головна мета – об’єднання зусиль для захисту законних соціальних, економічних та інших спільних інтересів своїх членів і сприяння розробці нових й удосконаленню діючих механізмів організації та методології бухгалтерського обліку, фінансів, оцінки, контролю й аудиту в агропромисловому виробництві.

Головні завдання Федерації:

– методичне забезпечення обліку, фінансів, оцінки звітності та аудиту в галузях АПК

– координація наукових досліджень із проблем бухгалтерського обліку, оцінки, фінансів, звітності та аудиту, комп’ютеризації облікових робіт, сприяння впровадженню в практику результатів наукових досліджень

– методичне забезпечення підготовки та перепідготовки кадрів, створення системи професійного навчання, сертифікація своїх членів за міжнародними стандартами обліку та звітності

– створення в аграрних регіонах інформаційно-довідкової мережі з питань обліку, фінансів, звітності, податків і права

– організація співпраці з вітчизняними й закордонними об’єднаннями фінансистів, бухгалтерів і аудиторів, міжнародними проектами.

Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України має дворівневу структуру функціонування:

1. На рівні країни сконцентровано науково-методичну роботу, супроводження законопроектів, розробка положень і рекомендацій.

2. На рівні регіонів проводиться інформаційно-консультативна робота, організується підвищення кваліфікації й підготовка членів до сертифікації за МСБО.

Методична робота організується Радою Федерації, яка складається з голів Комітетів Федерації, які є провідними вченими аграрних і харчових вузів України та фахівцями системи Мінагрополітики України.

Інформаційно–консультативна робота покладається на територіальні відділення Федерації, які є в кожному регіоні України й в кожному аграрному вузі України.

Аудиторська палата України

Аудиторська палата України (далі – АПУ) створена відповідно до Закону України «Про аудиторську діяльність» від 22 квітня 1993 р. № 3125–ХІІ і функціонує як незалежний орган. АПУ формується на паритетних засадах шляхом делегування до її складу аудиторів і представників державних органів. Загальна кількість членів АПУ становить двадцять осіб.

Відповідно до Закону України «Про аудиторську діяльність» (у редакції Закону України від 14 вересня 2006 р. № 140-У) від державних органів до АПУ делегують по одному представнику Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України, Міністерство економіки України, Державна податкова адміністрація України, Національний банк України, Державний комітет статистики України, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України, Рахункова палата та Головне контрольно-ревізійне управління України.

До складу АПУ від аудиторів делегуються в кількості десяти осіб висококваліфіковані аудитори з безперервним стажем аудиторської діяльності не менше п'яти років, представники фахових навчальних закладів і наукових організацій.

Для виконання своїх функцій АПУ створює комісії з членів АПУ, а саме: Комісія з сертифікації та освіти аудиторів, Комісія зі стандартів та практики аудиту, Комісія з моніторингу та законодавчого регулювання аудиту, Комісія з контролю якості та професійної етики, Комісія із зовнішніх зв'язків та інформаційного забезпечення аудиту та Дисциплінарна комісія.

До роботи в комісіях АПУ залучаються експерти, які не є членами АПУ. Члени АПУ, за винятком Голови АПУ, виконують свої обов'язки на громадських засадах. Ведення поточних справ в АПУ здійснює секретаріат, який очолює завідувач.

АПУ проводить сертифікацію осіб, які мають намір займатися аудиторською діяльністю; затверджує стандарти аудиту; затверджує програми підготовки аудиторів та за погодженням з Національним банком України програми підготовки аудиторів, які здійснюватимуть аудит банків; веде Реєстр аудиторських фірм та аудиторів; здійснює контроль за дотриманням аудиторськими фірмами та аудиторами вимог Закону України «Про аудиторську діяльність», стандартів аудиту, норм професійної етики аудиторів; здійснює заходи із забезпечення незалежності аудиторів при проведенні ними аудиторських перевірок; регулює взаємовідносини між аудиторами (аудиторськими фірмами) у процесі здійснення аудиторської діяльності та у разі необхідності застосовує до них стягнення; здійснює інші повноваження, передбачені Законом України «Про аудиторську діяльність» та Статутом АПУ.

Згідно із Законом України «Про аудиторську діяльність» затвердження стандартів аудиту є винятковим правом АПУ. Затвержені АПУ стандарти аудиту є обов'язковими для дотримання аудиторами, аудиторськими фірмами та суб'єктами господарювання. АПУ за погодженням із Міжнародною федерацією бухгалтерів щорічно здійснює переклад та видання державною мовою Міжнародних стандартів аудиту. Рішенням АПУ від 18.04.2003 № 122 Про порядок застосування в Україні Міжнародних стандартів аудиту Міжнародні стандарти прийняті в Україні.

На виконання Плану організаційних заходів із впровадження плану дій Кабінету Міністрів України щодо вдосконалення системи фінансового контролю України, затвердженого КМУ 14.11.2001, АПУ започаткувала з 2002 р. щорічне удосконалення професійних знань аудиторів і запровадила в Україні міжнародний досвід у процесі сертифікації аудиторів.

З 2007 р. при АПУ працює Комітет із контролю за аудиторською діяльністю, створений АПУ для здійснення покладених на неї Законом України «Про аудиторську діяльність» повноважень щодо організації контролю за аудиторською діяльністю.

Щорічно Аудиторська палата України отримує від аудиторських фірм та аудиторів звіти про виконані ними роботи, здійснює їх аналіз і подає до Кабінету Міністрів України узагальнену інформацію про стан аудиторської діяльності в Україні.

З 1993 р. АПУ всього сертифіковані понад 6 тисяч аудиторів.

Аудиторські фірми й аудитори, які зареєстровані як фізичні особи–підприємці, мають право на здійснення аудиторської діяльності тільки після включення їх до Реєстру аудиторських фірм і аудиторів. Станом на 27.07.2009 до Реєстру аудиторських фірм і аудиторів включено 2 371 аудиторських фірм і аудиторів–підприємців.

Спілка аудиторів України

Всеукраїнська професійна громадська організація «СПІЛКА АУДИТОРІВ УКРАЇНИ» (ВПГО «САУ») створена згідно із Законом України «Про аудиторську діяльність», прийнятого 22 квітня 1993 р. У Законі визначені правові засади виконання аудиторської діяльності в Україні, які спрямовані на створення системи незалежного контролю з метою захисту інтересів власника. Організаційні питання становлення розвитку аудиторської діяльності в Україні покладені на Всеукраїнську професійну громадську організацію «Спілка аудиторів України».

Аудитори України об'єдналися у Всеукраїнську професійну громадську організацію «Спілка аудиторів України», яка має фіксоване індивідуальне

членство в особі окремих аудиторів або їхніх колективів. Спілці аудиторів України надано право відкривати місцеві осередки. Зараз Спілка аудиторів України налічує у своїх рядах близько 1 500 членів. Спілка має свої відділення у всіх обласних центрах України – 26 відділень.

Вищим керівним органом Всеукраїнської професійної громадської організації «Спілка аудиторів України» є з'їзд делегатів, який скликається раз на рік.

Для подальшого розвитку аудиторської діяльності в Україні ВПГО «Спілка аудиторів України» забезпечила підготовку нормативної бази сертифікації аудиторів, розробку та впровадження в практику стандартів аудиту, постійне вдосконалення професійних знань аудиторів. Особливу увагу Спілка приділяє питанням забезпечення незалежності діяльності аудиторів, дотриманню аудиторами норм і стандартів аудиту та вимог Кодексу етики аудитора а також питанням якості аудиторських послуг. Аудиторська палата України та Спілка аудиторів України мають своє офіційне видання – всеукраїнський журнал «Аудитор України».

Питання для самоконтролю

1. Що таке Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ)?
2. Як реалізуються головні завдання МФБ?
3. Що таке Євразійська рада сертифікованих бухгалтерів і аудиторів (ЄРСБА) і в чому полягають її головні завдання?
4. Які існують професійні організації бухгалтерів в Америці?
5. Які існують професійні організації бухгалтерів у Великобританії?
6. Які існують професійні організації бухгалтерів у Франції?
7. Охарактеризуйте історичні кроки становлення, сучасне положення та особливості діяльності Федерації професійних бухгалтерів і аудиторів України (ФПБАУ).

8. Охарактеризуйте історичні кроки становлення, сучасне положення та особливості діяльності Української асоціації сертифікованих бухгалтерів і аудиторів (УАСБА).

9. Охарактеризуйте історичні кроки становлення, сучасне положення та особливості діяльності Федерації аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України.

10. Охарактеризуйте історичні кроки становлення, сучасне положення та особливості діяльності Аудиторської палати України.

11. Охарактеризуйте історичні кроки становлення, сучасне положення та особливості діяльності Всеукраїнської професійної громадської організації «Спілка аудиторів України» (ВПГО «САУ»).

12. Назвіть і охарактеризуйте організаційні моделі взаємодії держави й професійних організацій бухгалтерів і аудиторів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» № 996–XIV від 16.07.1999 р. // Урядовий кур'єр, 1999 р., 01.09.99 р. N 162; <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Закон України «Про аудиторську діяльність» № 3125–XII від 22.04.1993 р. (в редакції від 14 вересня 2006 року N 140–V) // Урядовий кур'єр, 1993 р., 03.06.93 р. N 80 – 81; Урядовий кур'єр, 2006 р., 18.10.2006 р. N 195. // <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
4. Наказ Державного комітету з питань технічного регулювання й споживчої політики «Класифікатор професій ДК 003:2005» № 375 від 26.12.2005 р. // <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Постанова КМ України «Про перелік напрямків, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо–кваліфікаційним рівнем бакалавра» № 1719 від 13.12.2006 р. // Офіційний вісник України, 2006, N 50 (25.12.2006), ст. 3333 // <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Моя професія – бухгалтер, фінансист : навч. посібник / Ф. Ф. Бутинець, Н. Г. Виговська, С. В. Бойко та ін.; Житомирський держ. технологічний ун-т / Ф.Ф. Бутинець (ред.), І.А. Панченко (ред.). – Житомир : ЖДТУ, 2005. –156 с.
7. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік: роздуми вченого. – Житомир: ПП «Рута», 2001. – 100 с.
8. Бутинець Ф. Ф. Історія бухгалтерського обліку : навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів, що навчаються за освітньо-проф. програмою підготовки бакалавра з економіки зі спеціальності «Облік і аудит» / Житомирський інженерно-технологічний ін-т. – 2–е вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП «Рута», 2001. –512 с.

9. Звітність підприємства : навч. посібник / Ф. Ф. Бутинець (ред.), Н. А. Остап'юк (ред.); Ф. Ф. Бутинець, В. П. Бондар, З. Ф. Канурна, – 2-ге вид., перероб. і доп. – Житомир : ЖДТУ, 2005. – 427 с.
10. Бутинець Ф. Ф. Аудит : підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів. – 4-те вид., перероб. та доп. – Житомир : ПП “Рута”, 2005. – 512 с.
11. Головатий М. Ф. Навчи себе сам : Навч.-метод. розробка. –К.: МАУП, 2002. –120 с.
12. Даньків Й. Я. Бухгалтерський облік : підручник / Й. Я. Даньків, М. Я. Остап'юк. – Київ : Знання, 2007. – 469 с.
13. Казанова М. Професія «Бухгалтер». – Харків : Фактор, 2008. –192с.
14. Лень В. С. Облік і аудит. Вступ до фаху: навч. посібник /В. С. Лень, В. А. Нехай. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
15. Момот Т. В. Вступ до спеціальності "Облік і аудит". Introduction to specialty "Accounting and audit" : навч. посібник / Т. В. Момот; О. В. Харламова; Г. М. Бреславська; ХНАМГ. –Харків : ХНАМГ, 2012 . –317 с.
16. Облік і аудит: вступ до спеціальності : Практикум / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича / Тетяна Миколаївна Ковальчук (уклад.). –Чернівці : Рута, 2006. –141с.
17. Остап'юк М. Я. Історія бухгалтерського обліку: світ і Україна. Курс лекцій : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. Я. Остап'юк, М. Р. Лучко, Й. Я. Даньків Європейський ун-т. – Київ : Вид-во Європейського ун-ту, 2006. – 170 с.
18. Пачоли Лука. Трактат о счетах и записях: первое в истории руководство по бухгалтерскому учету. – Харків : Фактор, 2008. –128 с.
19. Рудяк Ю. Современный бухгалтер: требования к профессии / Ю. Рудяк, М. Бойцова. – 2-е изд., перераб. и доп. –Харьков : Издательский дом «Фактор», 2006. –237 с.
20. Соколов Я. В. Очерки по истории бухгалтерского учета. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 400 с.

21. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти / Європейська асоціація із забезпечення якості вищої освіти. – Київ : Ленвіт, 2006. –36 с.

22. Усач Б. Ф. Аудит за міжнародними стандартами : монографія. –Київ : Знання, 2005. –247 с.

23. Гордієнко Н. І. Аудит, методика і організація : навч. посіб. для студентів економічних спеціальностей : [у 2 ч.] / Н. І. Гордієнко, О. В. Харламова, М. Ю. Карпенко. – Харків : ХНАМГ, 2007.

24. Чацкис Е. Д. Бухгалтерский учет: основы теории и практики / Е. Д. Чацкис, А. Н. Лысюк. – Донецк : Сталкер, 1999. –271с.

25. Чебанова Н. В. Организация бухгалтерского учета / Наталия Чебанова, Татьяна Чупырь, Владимир Чупырь. – Харьков : Фактор, 2008. – 480 с.

26. Чижевська Л. В. Бухгалтерський облік як професійна діяльність: теорія, організація, прогноз розвитку : монографія / Л. В. Чижевська; Житомирський держ. технологічний ун-т. – Житомир : ЖДТУ, 2007. –528 с.

Навчальне видання

ШАПОВАЛ Галина Миколаївна

ВВЕДЕННЯ В СПЕЦІАЛЬНІСТЬ (ВСТУП ДО ФАХУ)

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

*(для здобувачів денної і заочної форм навчання
спеціальності 071 – Облік і оподаткування)*

Відповідальний за випуск *С. С. Родченко*

Редактор *В. І. Шалда*

Комп'ютерне верстання *Г. М. Шаповал*

План 2017, поз.202 Л

Підп. до друку 11.07.2018. Формат 60x84/16
Електронне видання. Ум. друк. арк. 9,0.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.

Електронна адреса: office@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК №5328 від 11.04.2017.